

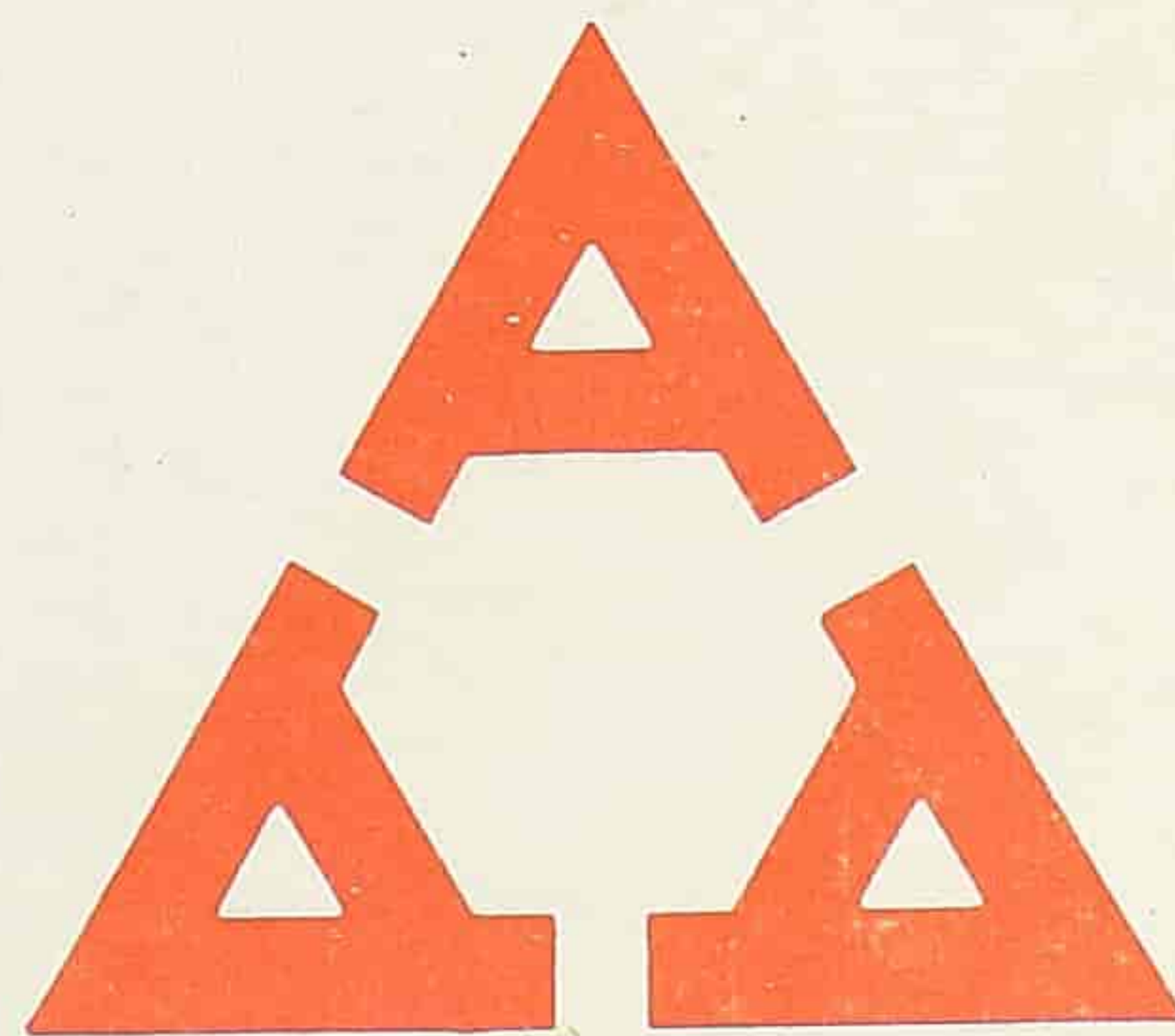
01 428

JUS

standardizacija

BILTEN JUGOSLOVENSKOG ZAVODA ZA STANDARDIZACIJU

1-2

standardizacija

bilten jugoslovenskog zavoda
za standardizaciju — beograd

1-2

JANUAR/FEBRUAR

1978.

STRANA 1 - 64

ODGOVORNI UREDNIK

Milan Krajnović, dipl. ecc.

IZDAVAČ

Jugoslovenski zavod za standardizaciju

Slobodana Penezića Krcuna 35

Beograd

Telefon 643-557

P.F. 933

REDAKcioni ODBOR

Dr Milan Spasić, Branislav Tešić,

Zoran Milivojević, Đuka Lisica,

Milan Bucalo, Gordana Stojanović,

Dr Života Živković, Miroslav Isaković

UREDNIK

Natalija VUKOVIĆ

TEHNIČKI UREDNIK

Dragutin MILOŠEVIĆ

PRODAVNICA JUGOSLOVENSKOG ZAVODA ZA STANDARDIZACIJU

Slobodana Penezića Krcuna 35

Cena po jednom primerku din. 24. —

Godišnja pretplata din. 120. — Pretplatu slati

neposredno na adresu prodavnice Jugosloven-
skog zavoda za standardizaciju, Beograd,

Ul. Slobodana Penezića Krcuna 35, pošt. fah. br.

933 ili na evidentni račun 60805-845-614 Telefon:
644-066.

STANDARDOTEKA

Slobodana Penezića Krcuna 35

ŠTAMPA:

Jugoslovenski zavod za standardizaciju

Slobodana Penezića Krcuna 35

Beograd

Aktom Republičkog sekretarijata za kulturu SRS
br. 413-81/74-02 od 4. II 1974. godine ovo
izdanje je oslobođeno poreza na promet proizvoda.

S a d r ž a j

neki aspekti daljeg razvoja standardizacije kod nas
(*Milan Krajnović, dipl. ecc.*) .....

tehnička regulativa iz oblasti zaštite telekomunikacionih postrojenja od štetnog uticaja elektroenergetskih postrojenja
(*Milen Dimitrijević, dipl. ing.*) .....

30 godina standardizacije u crnoj metalurgiji
(*Nenad Obradović, dipl. ing.*) .....

kvalitet i potrošači
(*Prof. Dr Slavoljub Urošević*) .....

komentar o tehničkom programu ISO 1978
(*Djuka Lisica, dipl. ing.*) .....

primena člana 38. i 83. Zakona o standardizaciji
(*Nikola Mrvoš, samostalni savetnik Saveznog sekretarijata za tržište i cene*) ..

treće jugoslovensko savetovanje "Standardizacija '78"
(*Prof. Vojin Popović*) .....

II zasedanje ISO/TC 59/SC 1 - dimenzionalna koordinacija u Stokholmu od 25. do 27. oktobra 1977. godine
(*Selver Karavdić, dipl. arh.*) .....

objavljeni jugoslovenski standardi .

medjunarodna standardizacija:
- primljena dokumentacija ISO i IEC .

- kalendar zasedanja ISO .....

- ISO informacije .....

pregled primljenih važnijih inostranih standarda .....

pregled primljenih važnijih standarda i preporuka za standardizaciju Saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć SEV .....

nove knjige .....

atestni znak .....

poziv na saradnju .....

C o n t e n t s

Some aspects on further standardization development in Yugoslavia
(*Milan Krajnović, dipl. ecc.*) .....

Technical regulations concerning protection of the Telecommunication plants from harmful influence of electroenergetic plants
(*Milen Dimitrijević, dipl. ing.*) .....

30 Years of standardization in metallurgy
(*Nenad Obradović, dipl. ing.*) .....

Quality and Consumers
Prof. Dr Slavoljub Urošević .....

Comments on technical ISO programme in 1978
(*Djuka Lisica, dipl. ing.*) .....

Application of articles 38 and 83 of the New Law on standardization
(*Nikola Mrvoš*) .....

Third Yugoslav Conference "Standardization '78"
(*Prof. Vojin Popović*) .....

II Meeting of ISO/TC 59/SC - Dimenzional coordination - in Sctocholm from October 25 - 27 1977
(*Selver Karavdić, dipl. arh.*) .....

Yugoslav published standards .....

ISO documentation:
- newly reached documentation .....

- meeting calendar .....

- ISO information .....

Reached foreign standards survey ...

Council for Mutual Economic Assitance (CMEA) standards and recommendations .....

New books .....

Certificate mark .....

Invitation for cooperation .....

neki aspekti daljeg razvoja standardizacije kod nas

Milan Krajnović, dipl. ecc.

Donošenjem Zakona o standardizaciji u julu prošle godine dobili smo pravno sistemsku osnovu za rešavanje niza aktuelnih pitanja koja je na dnevni red stavio razvoj našeg društva. Zakonska osnova je dovoljno široka da nam omogućuje realizaciju svih savremenih saznanja do kojih smo mi došli u ovoj oblasti. To praktično znači da nema sistemskih smetnji koje bi nam stvarale teškoće za brži, obuhvatniji i sistematičniji razvoj ove discipline u Jugoslaviji. Šta više smatram da smo što se sistema tiče u ozbiljnoj prednosti u odnosu na bilo koju nacionalnu standardizaciju. Ta prednost se ogleda u tome što smo u Jugoslovenskim razmerama objedinili na jednom mestu preko 95 % svih aktivnosti na donošenju akata tzv. tehničke regulative iz nadležnosti Federacije. Takav stepen sinhronizacije i usaglašavanja regulativno tehničkih akata kao što su standardi i propisi predstavlja ozbiljnu prednost za koju se mnoge standardizacije tek bore. Medjutim ta situacija istovremeno i obavezuje da se neki problemi brže i operativnije rešavaju.

Iz prilično široke lepeze aktuelnih problema ja bih ukazao na jedan od njih. To je, kako što brže razviti standardizaciju na svim nivoima počev od OUR do Federacije, odnosno kako u što optimalnijem roku preneti odredjene poslove sa Federacije kao društveno političke zajednice, na udruženi rad. Naime, u našem društveno ekonomskom i pravnom sistemu standardizacija se prvobitno počela razvijati kao služba od opštedruštvenog interesa i kao takva je locirana u federalnoj administraciji. Zakonski je regulisano mesto i funkcija standarda u pravnom sistemu gde su dobili karakter podzakonskih akata iza kojih je stajala državna prinuda koju su obezbedjivale inspeksijske službe i sudstvo. Broj akata standardizacije organizovane na federalnom nivou rastao je iz godine u godinu dok nije dostigao cifru od 9.000 jugoslovenskih standarda. Na tom razvojnom putu, bez tradicije i iskustva, kadrovski i tehnički nedovoljno opremljena, naša standardizacija je objektivno bila prisiljena da bez dovoljno kritičnosti preuzima gotova rešenja iz medjunarodnih standarda ili standarda razvijenijih,

prvenstveno evropskih zemalja. Ocena koja bi tu praksu negativno okvalifikovala ne bi bila tačna ni objektivna, naprosto zato što je nama iskustvo razvijenijih bilo neophodno. Ali ta medalja ima i drugu stranu. Preuzimajući rešenja iz medjunarodne ili nacionalnih standardizacija, u našoj standardizaciji su se pojavila nepokrivena mesta na najosetljivijim, tačnije ključnim tačkama razvoja zemlje. Tako nam se dogodilo da imamo jugoslovenske standarde za dekorativno luksuznu kozmetiku, razne igračke, sportske rekvizite i niz artikala široke potrošnje koji za zaštitu životnog standarda potrošača nemaju nikakvog značaja. U isto vreme mi nemamo čitav niz osnovnih ili kompletirajućih propisa odnosno standarda za strateški značajne probleme kao što su proizvodnja, prenos i korišćenje svih oblika energije (koja je problem od medjunarodnog značaja), zatim za proizvodnju, ugradnju i eksploataciju procesne opreme u baznim granama privrede, nema dovoljno regulativnih akata u oblasti građevinarstva, saobraćaja, na zaštiti čovekove radne i životne sredine itd.

Uzroka za ovakvo stanje ima više, ali jedan od njih je taj što do danas ogroman broj pozvanih stručnjaka i rukovodilaca nije shvatio da naša standardizacija ima drugačije mesto u društvu i drugačiju funkciju u sistemu nego što to ima DIN u SR Nemačkoj, AFNOR u Francuskoj, BS u Velikoj Britaniji i slično. Nemačka a i druge standardizacije razvijenih kapitalističkih zemalja predstavljaju asocijacije krupnog industrijskog kapitala za donošenje industrijskih normi bez kojih nije bilo moguće organizovati ekonomičnu i racionalnu serijsku i masovnu proizvodnju roba za zadovoljavanje naraslih potreba potrošačkog društva, odnosno ogromnih potreba istorodnog ratnog materijala za milionske armije u protekla dva svetska rata. Primarni zadatak standardizacije u razvijenim kapitalističkim zemljama bio je da uprošćavanjem postupaka, smanjenjem broja tipova i vrsta sirovina i proizvoda, tipizacijom sredstava i opreme, unifikacijom dokumentacije i postupaka itd. omogući jeftiniju i racionalniju proizvodnju za ogromno naraslo tržište. Krup-

ni industrijski kapital nije interesovala zaštita radnika koja mu povećava troškove, njega nije interesovalo zagađivanje voda, uništenje šuma ili drugog biljnog pokrivača u bližoj ili daljoj okolini i druge propratne pojave koje bi mu povećale investiciona ulaganja i smanjile profit po jedinici proizvoda ili u globalu, odnosno smanjile njegovu konkurentsku sposobnost.

Takva standardizacija ma koliko ona bila za društvo korisna, nikada nije imala karakter delatnosti od opšteg društvenog interesa jer su njeni zadaci i ciljevi stavljeni u okvir interesa klase vlasnika krupnog industrijskog kapitala koji su je organizovali i koji je finansiraju. Korišćenje tehničkih rešenja, tako koncipirane standardizacije, je jedna stvar za nas veoma korisna iz više razloga i uz to racionalna. Međutim kopiranje njihovih programa, orijentacije u razvoju, odnosno ograničavanje našeg dometa u njihove okvire u potpunoj je suprotnosti sa mestom, ulogom i zadacima naše standardizacije u našem socijalističkom samoupravnom društvu. Naša standardizacija pokriva daleko širi krug problema koji su u razvijenim kapitalističkim zemljama podeljeni na tri nosioca kao što su: klasične organizacije za industrijsku standardizaciju, javne službe od opšteg značaja i stručni aparat kapitalističke države.

Razlike u sistemima prouzrokovale su razlike u zadacima standardizacije i njihovom mestu u društvu. Član 1. Zakona o standardizaciji je to jasno odredio tako da tu za one koji znaju da čitaju sistematska akta nema dileme. Standardizaciji je dato zaista značajno mesto u našem sistemu. Ali je u tekstu Zakona jasno rečeno da standardizacija nije samo donošenje jugoslovenskih standarda. To je tek deo toga pojma. Ako je to tako, a ko je pročitao Zakon o standardizaciji videće da to jeste, postavlja se ono predhodno naznačeno pitanje kako sve zainteresovane subjekte društva uključiti u ovaj proces razvoja standardizacije na svim nivoima, izvršiti u ovom momentu adekvatnu podelu rada i osloboditi Federaciju ovih poslova koji po svojoj prirodi moraju biti funkcija udruženog rada. Obzirom na dosadašnji razvoj i činjenicu da je najveći broj standarda donet na nivou Federacije počecemo dalje razmatranje sa te tačke.

U razvojnom periodu kada nismo imali ništa ili smo imali vrlo malo svaki novi standard nešto je značio i bio je neki korak napred. Danas kada mi više nismo početnici, kada imamo i kadrove i iskustvo, kada se zemlja svojim proizvodno ekonomskim potencijalom uvrstila u red razvijenih zemalja, mi objektivno, kada bi to i hteli, ne možemo sa jednog mesta i to sa pozicija savezne uprave, reguli-

sati stotine hiljada tehničkih problema koje ima razvijena privreda. O stvaranju nekog brojno jakog centralnog organa ne može biti govora. U sistemu kakav je naš izlaz se mora tražiti u podeli uloga i dužnosti u ovoj oblasti počev od Federacije do osnovnih organizacija udruženog rada. Zakon o standardizaciji u ovom momentu nije mogao na to pitanje dati potpun odgovor. Za tu podelu poslova bar za sada nema jasno definisanih kriterija. Naša praksa u narednim godinama i dogovor svih zainteresovanih moraju utrti put budućim zakonskim rešenjima. Neka i ovo izlaganje bude prilog poslu koji nam predstoji na tome planu. Polazeći sa te pozicije smatram da u ovom momentu na nivou Federacije mogu i moraju da se regulativnim aktima standardizacije obuhvate ovi problemi koji su od značaja za očuvanje jedinstva jugoslovenskog tržišta, jačanja odbrambene sposobnosti zemlje (ne računajući tu armijske specifičnosti), kao i ključni problemi od kojih zavisi jedinstvo tehničkih i tehnoloških sistema zemlje, svi tehnički aspekti zaštite života i zdravlja ljudi, živih bića, čovekove životne i radne sredine, zatim tehnički aspekti zaštite društvenih sredstava i imovine većeg društvenog značaja, zaštiti imovine građana i potrošača u pogledu bezbednosti pri upotrebi proizvoda, pouzdanosti, trajnosti i drugih karakteristika koje obezbeđuju društveno proklamovani nivo kvaliteta, zaštite domaćeg proizvodjača i potrošača od nelojalne konkurencije spolja, uklanjanja tehničkih barijera u međunarodnom prometu robe, očuvanju i razvoju jedinstvenog, svima razumljivog sistema prenošenja informacije i sl. Zbog nedostatka prostora i prakse na ovom poslu, ova je skica suviše uprošćena i pojednostavljena. Ona se u grubom svodi na bezbednosnu komponentu u svim oblastima, jedinstvo i zaštitu proizvodnje i tržišta od unutrašnjih i spoljnih poremećaja i na društveno neophodan stepen jedinstva tehničko tehnoloških sistema zemlje u oblastima gde za to postoji opšti interes društva. Jedno je sigurno da ovde šablona nema i da u odredjenim uslovima, zavisno od konkretne situacije, ingerencije Federacije mogu biti obimnije ili uže, mogu po proceduri donošenja akata biti demokratske ili interventne itd. Nekada se spomenuti problemi mogu rešavati, u osnovnim crtama, u obliku tehničkog normativa, nekada u kombinaciji normativa i standarda, nekada standardizovanjem proizvoda, postrojenja, objekata i usluga. Šablon bar u dogledno vreme nije moguć. U svakom slučaju o ovim pitanjima moramo otvoriti javnu diskusiju i kroz demokratski dijalog tražiti rešenja koja ćemo u praksi proveriti.

Drugu, po obimu brojniju grupu problema u oblasti standardizacije, posmatrano na duži rok, mora preuzeti udruženi rad. Ovde nije u pitanju samo ova materija koju re-

šavaju OUR u svojim okvirima. Postoji čitav niz pitanja koja imaju opštejugoslovenski značaj i moraju se rešavati jedinstveno za celu zemlju ali ne u krilu federalne administracije. Ne moraju iza svakog problema interesantnog za celu zemlju, stojati inspekcija, milicija i sudovi. Takvi problemi mogu da se rešavaju u okviru grane ili velikih tehničkih sistema kao što su železnice, sistem veza i telekomunikacija, elektroprivreda, JNA i drugi koji će se u razvijenom društvu pojaviti. Njih može da rešava udruženi rad. Pri tome treba imati na umu da se u našim uslovima ovde ne radi o nekoliko paralelnih sistema standardizacije, podeljenih na bazi zaštite odredjenih (klasnih) interesa pojedinih delova društva. Ovde federalna, granska i interna standardizacija čine organsku celinu u kojoj je čak i zakonom odredjen neki hijerarhijski odnos i stepen međuzavisnosti.

Granska standardizacija je tek sada dobila zakonsko mesto u sistemu. Njeni nosioci su OUR organizovane u okviru grane u odredjene asocijacije. Granskim standardima se mogu rešavati specifični zajednički problemi grane. Tu su prije svega problemi šireg značaja koji su vezani za ekonomičnije poslovanje zasnovano na primeni savremenije tehnologije i koji su podložni promenama u kraćim vremenskim intervalima. Pored velikih tehničkih sistema koji su Zakonom o standardizaciji dobili svoje mesto u sistemu, ovde su od posebnog značaja opšta udruženja reorganizovanih privrednih komora. Ni Savezni ni republički zakoni o komorama tu nisu jasni, bar što se ove materije tiče, ali se ova materija idealno uklapa u koncept sadašnjeg organizovanja komora. Na tom planu bi udruženi rad mogao i morao potencirati aktivnost na donošenju one regulative za koju je grana zainteresovana. Ako se izuzmu veliki tehnički sistemi ovde do sada nemamo nikakvo iskustvo što znači da ovu materiju treba što prije staviti pod lupu i pokrenuti javnu diskusiju.

Što se tiče internih standarda u OUR situacija je bitno drugačija. U prethodnom periodu su sve značajnije i organizaciono sredjenije organizacije stvorile ovu službu. To je posledica saznanja koliko ova disciplina može doprineti uvodjenju reda u nabavci sirovina, projektovanju, pripremi proizvodnje, organizaciji rada,

procesu proizvodnje do plasmana robe na tržište. Taj nazovimo red daje neverovatne ekonomske koristi i prednosti na tržištu za koje proizvođači, opterećeni stihijom, nikada nisu ni znali. Ne ulazeći u sve probleme koje mora da pokriva interna standardizacija u OUR, obrazovanom organizatoru proizvodnje je jasno da dobro postavljena služba standardizacije omogućava da se spreči naš javašluk, blagovremeno uoče slaba mesta i uska grla u celom lancu proizvodnog procesa, da se identifikuju nosioci anarhije i slabi radnici, da nervoza, žurba, galama i drugi naši specijaliteti budu zamenjeni sistematičnim i mirnim tokom savremeno organizovanog procesa rada. To je ono suštinsko u internoj standardizaciji ili lice medalje. U ovom momentu bilo bi od interesa razmotriti još jedno pitanje. Radi se o tome da u društvu koje proizvodi ogroman broj robe za tržište ne mogu, pa i ne treba da budu u svim slučajevima sve karakteristike tih roba obuhvaćene JUS-om. Zašto? Prosto zato što ima na hiljade proizvoda koji nisu od bitnog značaja za životni standard građana, ima ih dovoljno na tržištu i ne treba ih štiti snagom države. Tu treba ostaviti potreban prostor zakonu ponude i potražnje. Mnoge probleme rešice konkurencija i opredeljenje kupaca za kvalitetniju robu. Isto tako kada se donosi JUS, tehnički normativ ili norma kvaliteta, ne mora se ići u sve moguće i nemoguće detalje. Zavisno od situacije i vrste proizvoda često se kod roba široke potrošnje mora ostaviti mesta proizvođaču da on kroz interni standard pooštri kriterije kao instrument svoje prednosti u borbi za osvajanje kupca. Kada se radi o kvalitetu JUS on mora da u osnovnim parametrima štiti društveno opravdani, odnosno dogovoreni nivo kvaliteta u tome momentu. To ne znači da ne treba ostaviti prostor boljim proizvođačima da oni boljim kvalitetom osvajaju tržište. Tu bi trebalo internim standardima dati više prostora i značajnije mesto.

Ovaj kompleks problema je zreo za rešavanje i svako odlaganje dovešće nas u sukob sa procesom koji je ubrzao Zakon o udruženom radu. Ovi redovi su napisani sa ciljem da se o ovim pitanjima otvori javna polemika i intenzivira proces njihovog rešavanja.

tehnička regulativa iz oblasti zaštite telekomunikacionih postrojenja od štetnog uticaja elektroenergetskih

Milen Dimitrijević, dipl. ing.

uvod

Tehnička regulativa iz oblasti zaštite telekomunikacionih postrojenja (skraćeno: TK-postrojenja) od štetnog uticaja elektroenergetskih postrojenja (skraćeno EE postrojenja) datira u našoj zemlji od 1951. godine ("Sl. list SFRJ" br. 34/51). Tada je naime doneta Naredba o merama zaštite vodova elektrovezova od električnih vodova. Sastavni deo Naredbe bili su Tehnički propisi štampani u posebnom izdanju Generalne direkcije PTT saobraćaja. Izmene i dopune su usledile u kasnijem periodu ("Sl. list SFRJ" br. 6/52, 13/60, 32/65). Danom stupanja na snagu Pravilnika o tehničkim merama za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova ("Sl. list SFRJ" br. 24/67 odnosno 51/73) prestala je važnost prvog dela Tehničkih propisa i to odredbe tač. 6 do 42. Predlog II dela bio je na javnoj diskusiji 1971. godine.

Zakonom o delokrugu saveznih organa uprave i saveznih organizacija ("Sl. list SFRJ" br. 21/74) Jugoslovenski zavod za standardizaciju je od ukinutog Saveznog sekretarijata za privredu preuzeo poslove koji se odnose na donošenje saveznih tehničkih normativa. Među preuzetim poslovima je i "Pravilnik o tehničkim merama zaštite telekomunikacionih postrojenja od uticaja elektroenergetskih postrojenja" čiji je nacrt izradjen na osnovu ugovora koji je Savezni sekretarijat za privredu bio zaključio sa Savezom mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara Jugoslavije (SMEJT). Nacrt ovog pravilnika je bio stavljen na diskusiju pismom Saveznog sekretarijata za privredu broj 7292/1 od jula 1974. godine, a na osnovu primedbi zainteresovanih radnih organizacija radna grupa stručnjaka redigovala je dva puta nacrt teksta u 1974. god.

Nacrt pravilnika nije usvojen zbog negativnog stava Zajednice jugoslovenskih PTT preduzeća (ZJPTT). Konsultovanjem stručnjaka

koji su učestvovali u izradi nacrtu pravilnika, a na bazi iskustava drugih zemalja (Z. Nemačka) u Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju je materija koju je obuhvatao pomenuti pravilnik (nacrt 1974.) razrađena u tri predloga standarda koji su stavljeni na javnu diskusiju u broju 3 "JUS-INFORMACIJA" od 15.6.1976. god.

konceptija regulative

Na sastanku predstavnika elektroprivrednih i PTT radnih organizacija i predstavnika Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju (JZS) od 23.6.1976. godine, pošto su pomenuti predlozi standarda odbačeni, doneti su sledeći zaključci:

- Potrebno je u regulativi staviti težište na zaštitu ljudi, uređaja i kvaliteta veza (ZJPTT).
- Potrebno je koristiti preporuke Međunarodnog savetodavnog komiteta CCITT i stavove PTT uprava zemalja sa većim iskustvom u ovoj oblasti kao što su: Švajcarska, Francuska, Italija (ZJPTT).
- Potrebno je koristiti kontribucione materijale Međunarodne konferencije za velike električne mreže CIGRE u radu V komisije CCITT-a, nemačke standarde i sovjetske propise (ZJE).
- Potrebno je voditi računa o optimizaciji ekonomskih ulaganja u svetlu koegzistencije elektroprivrednih i sistema žičnih telekomunikacija (ZJE).
- Potrebno je uključiti u rad i ostale zainteresovane organizacije: Zajednicu jugoslovenskih železnica (zaštita TT postrojenja od vodova elektrovezova) i JNA (JNA je preuzeo od PTT dobar deo starih TT linija o kojima se takodje mora voditi računa (JZS).
- Potrebno je oformiti radnu grupu koja će objediniti neusklađene stavove (JZS).
- Potrebno je ubrzati rad na okončanju posla na ovoj regulativi zbog mase energetskih vodova u eksploataciji i izgradnji koji nemaju dozvolu za rad (ZEP Beograd).

Prema sadašnjem stanju, regulativa bi bila obuhvaćena u sledeća četiri standarda:

1. JUS N.CO.101 - Zaštita telekomunikacionih postrojenja od uticaja elektroenergetskih postrojenja. Zaštita od opasnosti.
2. JUS N.CO.102 - Zaštita telekomunikacionih postrojenja od uticaja elektroenergetskih postrojenja. Zaštita od smetnji.
3. JUS N.CO.103 - Zaštita telekomunikacionih postrojenja od postrojenja električne vuče.
4. JUS N.CO.104 - Uvodjenje telekomunikacionih postrojenja u elektroenergetska postrojenja.

Na sastanku je osnovana radna grupa u koju su ušli po jedan predstavnik ZJPTT, ZJE, PTT preduzeća Beograd, Elektroprenosa Za-

greb i Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Zadatak radne grupe je bio da radi na prva dva standarda, a do sada je razmatran samo prvi standard. Rezultat usaglašavanja stavova nije ohrabrujući.

standard za zaštitu od opasnosti

Predlog ZJPTT je većim delom u skladu sa "Direktivama za zaštitu telekomunikacionih vodova od štetnog uticaja elektroenergetskih vodova" (CCITT 1960.) sa dopunama 1963., 1965. i 1974. godine, kao i sa "Smernicama za primenu direktiva za zaštitu telekomunikacionih vodova od štetnog uticaja elektroenergetskih vodova. (CCITT 1974.god.).

Predlog Zajednice jugoslovenske elektroprivrede (ZJE) se bazira na nemačkim standardima DIN 57228/I, II (1975.).

Tabela 1

Vrsta telekomunikacionog voda	Vod završen krajnjim transformatorima	Efektivna vrednost napona opasnosti		Dodatne mere zaštitne
		dugotrajni uticaj pri normalnim uslovima rada jednofaznog, odnosno trofaznog elektroenergetskog nadzemnog voda	kratkotrajni uticaj pri zemljospoju trofaznog elektroenergetskog voda (vreme isključenja $t = 0,2$ s a izuzetno 0,5 s)	
Nadzemne TK linije sa neizolovanim provodnicima i nadzemni TK kablovi	ne	$E_{iN} < 65$ V	$E_{iK} < 430$ V	nisu obavezne
	da	65 V $< E_{iN} < 125$ V	$E_{iK} < 430$ V	obavezne
Podzemni TK kablovi	ne	$E_{iN} < 65$ V	$E_{iK} < 430$ V	nisu obavezne
	da	65 V $< E_{iN} < 250$ V	430 V $< E_{iK} < 1200$ V	obavezne

Neuskladjeni stavovi obuhvataju definiciju osnovnog parametra ometanja, njegove granične vrednosti, metode proračuna uticaja EE postrojenja i vodova na telekomunikacione žične veze, kao i mere zaštite.

Radi lakšeg praćenja, u daljem tekstu ispred stavova ZJPTT stoji oznaka (P) a ispred stavova ZJE - oznaka (E).

...- Definicija osnovnog parametra ometanja

- (P) Poduzna elektromotorna sila je elektromotorna sila (skraćeno: *ems*) u kolu TK provodnici-zemlja koju indukuje struja EE linije.
- (E) Napon opasnosti (dodira) je napon na TK vodu pod uticajem EE voda koji može da ugrozi lica i TK postrojenja i uređaje.

2.- *Dozvoljene granične vrednosti osnovnog parametra*

- (P) Napon prema zemlji (odnosno ems E) koji nastaje na slobodnom kraju provodnika TK voda, prekinutog na ma kojem mestu deonice izložene uticaju, ne sme da predje 600 V. U tabeli 1 je dat pregled graničnih

vrednosti za nadzemne i podzemne TK kablove, za kratkotrajni i dugotrajni uticaj i za dodatne zaštitne mere.

- (E) Granične vrednosti napona opasnosti, izazvane otpornim ili induktivnim uticajem EE voda u režimu jednofaznog zemljospoja na TK vod bez zaštite, date su u tabeli 2.

Tabela 2

TK vod	Uticaj EE voda	Granična vrednost napona opasnosti (V)
Nadzemni vod sa neizolovanim provodnicima (vazdušni)	trajan	65
	kratkotrajan	430
	visoke pogonske sigurnosti	650
Kablovski	trajan	65
	kratkotrajan	430
	visoke pogonske sigurnosti	650
Kablovski završen transformatorima	trajan	250
	kratkotrajan i visoke pogonske sigurnosti	1200

Za TK vodove bez zaštite napon opasnosti jednak je ukupnoj podužnoj elektromotornoj sili. Za TK vodove sa zaštitom, napon opasnosti se određuje prema načinu zaštite.

Pod vodom visoke pogonske sigurnosti podrazumeva se vod koji ispunjava sledeće zahteve:

- Dovoljna zatezna čvrstoća i stabilnost pri najnepovoljnijim uslovima, kao što su vetar, led i temperaturne promene.
- Razmak između provodnika i mase mora biti toliki da ne može doći do električnog preskoka prema masi, čak i pri unutrašnjem prenaponu mreže.
- Izolatori moraju biti dimenzionisani za najveća mehanička, klimatska i električna preopterećenja koja mogu da se jave.

Smatra se da EE vodovi koji su izgradjeni po Pravilniku o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih EE vodova ("Sl. list SFRJ" br. 51/73) ispunjavaju potpuno navedene uslove.

Pored toga smatraju se vodovima visoke pogonske sigurnosti i vodovi koji su snabdeveni takvim zaštitnim napravama i prekidačima da ukupno trajanje prolaza struje kvara u zemlju bude što je moguće kraće, po mogućstvu ispod 0,2 s, a ne prelazi ni u kojem slučaju 0,5 s i ostajući u većini slučajeva ispod 0,2 s. Zaštitne naprave moraju biti naprekidno ispravne.

3.- *Metode proračuna uticaja EE postrojenja i vodova na TK postrojenja i vodove*

- (P) Struja pražnjenja u zemlju je funkcija linearnog koeficijenta sprege koji se u praksi izračunava tabelarno uz pomoć sredstava za obradu podataka.
- (E) Treba koristiti nomograme za uslove koji su utvrdjeni u standardima DIN 57228/I, II jer odgovarajući nomogrami za naše uslove ne mogu se uraditi u doglednom vremenu (potrebna je ekipa ljudi sa računarom).

4.- Mere zaštite

- (P) Odvodnici prenapona se upotrebljavaju kao zaštitno sredstvo samo od kratkotrajnih uticaja. Ako je ukupna indukovana podužna ems u granicama

$$430 < E_i \leq 600V$$

odvodnici prenapona se postavljaju samo na krajevima približavanja. Ako je ukupna podužna ems u provodnicima nadzemne TK linije

$$600V < E_i \leq 860V$$

odvodnici prenapona se postavljaju na krajevima približavanja i duž linije u pojasu približavanja tako da ems između prvog i drugog odvodnika ne sme biti veća od 600V.

- (E) Odvodnici se postavljaju na krajevima približavanja, a, po potrebi, i u tačkama odgranavanja i duž linije na mestima pogodnim za uzemljenje i održavanje (njihov broj nije ograničen). Mesta postavljanja i otpornost uzemljenja odvodnika se tako biraju da zbir padova napona na uzemljenju odvodnika i provodnicima linije ne prekorači vrednosti iz tabele 2.

Mesto postavljanja odvodnika se bira tako da indukovana podužna ems između dva odvodnika ne predje:

860V - za vazdušni TK vod

2400V - za TK vod u kablju

- (P) Razdvojni transformatori se ugradjuju duž voda (sektionisanje voda) u slučajevima kada podužna ems između završnih transformatora prekoračuje vrednosti iz tabele 1.

Broj razdvojnih transformatora, uključujući i završne transformatore, uslovljen je dozvoljenim slabljenjem voda duž kojeg se ugradjuju (najviše do 5 razdvojenih transformatora).

Razdvojni transformatori ne dozvoljavaju prenos jednosmernih signala, niti napajanje linijskih pojačavača jednosmernim naponom.

- (E) Kada je srednja tačka translatora (razdvojnog transformatora) uzemljena neposredno ili preko odvodnika, ili su pored translatora priključeni i odvodnici, važe odredbe kao i za odvodnike.

- (P) Redukcioni transformator se koristi kada je potrebno prenositi jednosmerne signale.

- (E) Redukcioni transformator se koristi kada je to ekonomsko-tehnički opravdano.

- (P) S obzirom da pojedina zaštitna sredstva predstavljaju i slabe tačke i mogu da budu i izvor smetnji, njihov broj treba da bude što manji.

zaključak

Već u slučaju ovog jednog aspekta koegzistencije energetske i telekomunikacionih sistema-zaštite od opasnosti-uočavaju se problemi čija su rešenja teško prihvatljiva za zainteresovane strane. Ugrožavanje ljudskih života, velika materijalna ulaganja i zahtevi u tehničkim sistemima ZJPTT i ZJE zahtevaju što hitnije donošenje ovih standarda.

Proučavanje rada i rezultati istraživanja međunarodnih organizacija nisu uvek dovoljni, jer se ti rezultati ne mogu primenjivati bez uzimanja u obzir lokalnih uslova.

Domaći radovi iz ove oblasti (vidi spisak literature) vredan su doprinos na koji treba da se oslone buduća opsežna i organizovana ispitivanja kako bi se u regulativu stalno unosila tehnička i ekonomska poboljšanja.

L i t e r a t u r a :

- 1) V. Matković - I. Plačko: Međusobna udaljenost objekata telekomunikacija i visokog napona s obzirom na potencijalni levak. ETF-Elektra, Zagreb, 1968.
- 2) I. Plačko - B. Kragić: Karakteristike plinskih odvodnika prednapona i njihova primena pri zaštiti telekomunikacionih vodova. JUGEL, 1967.
- 3) M. Begović - I. Plačko: Elektromagnetni uticaji velikih energetske sistema na kvalitet prenos informacija. ETAN, Opatija, 1976.
- 4) I. Plačko: Uticaj visokonaponskih postrojenja na telekomunikaciona postrojenja. JUREMA, Zagreb, 1977.
- 5) M. Jung: Rezultati ispitivanja najviših napona opasnosti koji se mogu inducirati u dojavnim vodovima, nakon prelaza razdeljenih mreža na pogon sa uzemljenim zvezdištem. JUNAKO CIGRI, Bled, 1977.

30 godina standardizacije u crnoj metalurgiji

Nenad Obradović, dipl. ing.

Po završetku drugog svetskog rata i oslobodjenja zemlje započeta je obnova ratom razorene i opustošene zemlje.

U to vreme rukovodeći organi zemlje shvatili su važnost standardizacije za dalji razvoj privrede pa su 1946. godine doneli "Uredbu o standardizaciji" na bazi koje se pri Saveznoj plan-skoj komisiji osniva "Savezna komisija za standardizaciju" sa zadatkom da naučno i stručno obradjuje sve probleme standardizacije u svim granama privrede, tehnike, rada, razvitka novih proizvodnih i tehničkih metoda, povećanja brzine cirkulacije tehničkih sredstava i povećanja ekonomičnosti u preduzećima.

Vlada FNRJ 1951. godine donosi "Naredbu o jugoslovenskim standardima, saveznim propisima kvaliteta proizvoda i proizvodjačkim specifikacijama" a formirani "Biro za standardizaciju" osnovan 1950. godine pri Savetu za mašingradnju kao prvo radno telo za poslove standardizacije pripaja se Saveznoj komisiji za standardizaciju. Tada su bili stvoreni prvi realni uslovi za nastanak jugoslovenske standardizacije, pa tada i započinje izrada prvih jugoslovenskih standarda.

Program standardizacije koji je Savezna komisija za standardizaciju postavila na početku svog rada obuhvatio je sve oblasti privrede. U skladu sa tim programom izradjen je sistem klasifikacije jugoslovenskih standarda i način za grupisanje i označavanje jugoslovenskih standarda po ugledu na klasifikacije najrazvijenijih zemalja.

Uzimajući u obzir protekli period od prvog izdatog standarda 1952. godine u oblasti crne metalurgije do danas, broj izdatih standarda nije mali. U tabeli 1 i 2 i dijagramu dat je pregled izdatih standarda po oblastima i godinama i porast broja standarda sa vremenom.

Cela oblast standardizacije u oblasti crne metalurgije i prerada metala podeljena je u grupe: osnovni i opšti stan-

dardi, osnovni proizvodi, izvedeni proizvodi, livački proizvodi, proizvodi sa specijalnom namenom, tehnološki procesi prerade metala, sinterovani metali i razni standardi iz crne metalurgije. Ako se osvrnemo na tabelu 1 i 2 možemo steći uvid u strukturu do sada izdatih standarda. Najveći broj je standarda za oblik i mere u oblasti livačkih proizvoda (75) i osnovnih proizvoda crne metalurgije (46), zatim standarda za hemijska ispitivanja (32) i tehničkih uslova za izradu i isporuku (32). Za ovim ne zaostaju ni standardi za izvedene proizvode koji obuhvataju čeličnu užad i lance. U grupu raznih standarda svrstani su standardi za metaluršku trosku (18).

Baci li se pogled na tabelu 1 zapaža se različiti tempo izrade standarda po pojedinim oblastima. U početku rada na standardizaciji u crnoj metalurgiji prvi doneti standardi su standardi za mehanička i hemijska ispitivanja gvoždja i čelika, kao i standardi oblika i mera, jer su u to vreme bili i najpotrebniji.

U tabelama 1 i 2 grupisani su standardi po pojedinim oblastima. Pod rednim brojem 1 prikazani su osnovni i opšti standardi u oblasti crne metalurgije koji se odnose na ispitivanje hemijskog sastava gvoždja i čelika. U istoj grupi nalaze se i metode ispitivanja mehaničkih osobina metala, ispitivanje zaštitnih metalnih prevlaka na čeliku, kao i mehaničke osobine sinterovanih metala. Mnogi od ovih standarda su stariji od 15 i više godina pa se moraju revidovati i uskladiti sa novim sistemom međunarodnih SI jedinica. Većina ovih standarda izradjena je na bazi preporuka Međunarodne organizacije za standardizaciju ISO. Pošto su ove preporuke prešle u međunarodne standarde sa izmenjenim sadržajem to se i jugoslovenski standardi moraju revidovati i uskladiti sa njima. Prema novoj koncepciji, Komiteta ISO TC 164, svi standardi za mehanička ispitivanja biće istog sadržaja i za čelik i za bakar na pr., a razlike u nekim specifičnim detaljima će se navoditi u napomenama.

Pod rednim brojem 2 prikazani su osnovni proizvodi crne metalurgije, od označavanja vrsta čelika do tehničkih uslova za izradu i isporuku i standarda oblika i mera.

U početku ovi standardi nisu bili razdvajani ili su bili samo standardi oblika i mere, ali su se razvojem tehnologije povećavali i zahtevi za boljim kvalitetom proizvoda pa su se i postupak ispitivanja i dokazivanja kvaliteta unosili u standarde. U ovu grupu standarda spadaju proizvodi kao što su: čelični

limovi, profili, cevi, žica, šipke itd. I u ovoj grupi ima standarda koji traže hitnu reviziju jer su doneti pre 20 godina i više, kao što je na pr. standard za pocinkovane limove i zavarene cevi za nameštaj.

Pod rednim brojem 3 obuhvaćeni su izvedeni standardi u oblasti crne metalurgije i odnose se na čeličnu užad i lance za transportne uređaje, posebno sa primenom u rudarstvu, mašinogradnji i u opšte svrhe.

Broj izradjenih standarda po godinama

Tabela 1

Red. br.	Naziv grupe	Godina izrade																Ukupno										
		52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67		68	69	70	71	72	73	74	75	76	77
1.	Osnovni i opšti standardi			2	1	4	1			11			2	11	0	5	7	3	12		8		2				73	
2.	Osnovni proizvodi	2			2	5	2		1	6	14	1	3	1	1	3	11	1	9		3	9	5	1	1	2	82	
3.	Izvedeni proizvodi			1				2					18		2	1	1					12		6			43	
4.	Livački proizvodi							1	17	27		18	3									2	1	9	2		80	
5.	Proizvodi sa specijalnom namenom				2	2	1		1			1				6	2		1	2							18	
6.	Tehnološki procesi prerade metala		1			5				2	2				5					2	5		1				24	
7.	Sinterovani metali																							6			6	
8.	Razni standardi iz metalurške prerade metala																										18	
UKUPNO:		2	1	3	4	13	9	7	20	8	29	25	2	39	3	12	14	23	3	18	16	30	11	27	16	6	10	344

Tabela 2

Red. br.	Naziv grupe	Broj izradjenih standarda za period 1952-1977	Tipovi standarda							Kompleksi	
			Opšti	Oblika i mere	Tehničkih uslova za izradu i isporuku	Mehaničkih i fizičkih ispitivanja	Hemijskih ispitivanja	Tehnoloških postupaka	Ispitivanja bez razaranja		
1.	Osnovni i opšti standardi	73				32	36		5		
2.	Osnovni proizvodi	62	4	46	32						
3.	Izvedeni proizvodi	43		9	3						31
4.	Livački proizvodi	80		75	5						
5.	Proizvodi sa specijalnom namenom	18		14	4						
6.	Tehnološki procesi proizvodnih metala	24	6	1		2			4	4	7
7.	Sinterovani metali	6				6					
8.	Razni standardi iz crne metalurgije	18					18				
	UKUPNO:	344	10	145	44	40	54	4	9		38

Pod rednim brojem 4 obuhvaćeni su li-
vački proizvodi crne metalurgije kao
što su cevi, fazonski komadi od live-
nog gvoždja, prirubnice, fazonski ko-
madi za azbestne cementne vodove pod
pritiskom, fazonski komadi za kanali-
zaciju i sivi, temperovani i modular-
ni liv. Mnogi od ovih standarda su sta-
riji od 15 godina i zahtevaju reviziju.

Pod rednim brojem 5 obuhvaćeni su stan-
dardi za potrebe železnice, od železni-
čkih šina do otvorenih profila, opruga
i dr. U ovoj grupi nalaze se i magnet-
ni limovi za transformatore, električ-
ne motore, pocinkovane trake za uzem-
ljenje, čelici za armirani beton, kao
i čelici za izradu alata za brušenje
kamena.

Pod rednim brojem 6 obuhvaćeni su teh-
nološki procesi prerade metala od ko-
jih je od posebne važnosti proces za-
varivanja metala u mašinogradnji, gra-
djevinarstvu, brodogradnji, industri-
ji motornih vozila i dr. Takodje pro-
cesi kojima se izvodi zaštita od koro-
zije čeličnih konstrukcija, kao i gru-
pa standarda za ispitivanje bez raza-

ranja (radiografija). I ova grupa ima
standarde starije od 20 godina koji se
moraju revidirati.

Pod rednim brojem 7 obuhvaćena je gru-
pa novih standarda iz oblasti sinter-
metalurgije čiji su proizvodi sintero-
vani metali za ležišta, delove fine me-
hanike i tvrdi metali za alate.

Pod rednim brojem 8 obuhvaćeni su stan-
dardi za zgure (troske) dobijene pri
topljenju gvoždja i čelika.

Iz ovog kratkog pregleda može se steći
opšti utisak o obimu standardizacije u
crnoj metalurgiji i zaključiti da je
najveći deo crne metalurgije obuhvaćen
standardizacijom, uz napomenu da ima
još mnogo novih proizvoda koji nisu stan-
dardizovani i da od njihove standardi-
zacije zavisi i njihova ekonomična pro-
izvodnja i plasman.

Zato u najbližoj budućnosti, da bi se
osetila korist koju standardizacija pru-
ža u svim oblastima pa i u metalurgiji,
treba udružiti sve snage ka istom cilju:
reviziji i dopunjavanju postojećih, kao
i izradi novih standarda za sve proizvo-
de crne metalurgije.

kvalitet i potrošači

Dr Slavoljub Urošević

Pre nego što se predje na izlaganje o funkcijama i mestu kvaliteta u zaštiti potrošača i o odnosima na relaciji proizvodnja — promet — potrošači, treba reći nešto o okvirima i sadržaju pojma kvalitet proizvoda. Na taj način će se izbeći nesporazumi, jer pojam kvalitet može da ima različita značenja ako se posmatra samo sa aspekta jedne određene struke.

U raznim fazama razvoja tehnologije, proizvodnje i potrošnje kvalitet je imao različite funkcije i različit sadržaj. U prvoj fazi industrijalizacije proizvodnjom su dominirali uglavnom tehnološki problemi. Limitirajući faktor proizvodnje bila je tehnologija - metode oprema, materijali, energija. Otuda je u ovoj fazi razvoja količina proizvoda (kvantitet) bila važnija od kvaliteta. Međutim, na današnjem nivou tehnološkog i ekonomskog razvoja mnogi tehnološki problemi su već rešeni i količina proizvoda se više ne može posmatrati nezavisno od pokazatelja njegove upotrebne vrednosti - od kvaliteta. Na višem nivou ekonomskog i tehnološkog razvoja ostvaruje se viši nivo dohotka, viši životni standard, pa se potrošači više ne zadovoljavaju samo sa dovoljnom količinom najvažnijih, uglavnom egzistencijalnih proizvoda, već traže daleko veći i raznolikiji izbor, veći asortiman i viši nivo kvaliteta.

Današnje ponašanje ljudi kao potrošača oslanja se na veoma složene kombinacije bioloških (egzistencijalnih) i socioloških motiva i potreba, kao i na potrebu za samopotvrđivanjem. Pojedini proizvodi za potrošača nisu samo dobro koje obavlja određenu funkciju ili zadovoljava određenu potrebu, već i stvar prestiža. Za današnjeg potrošača roba predstavlja konkretnu funkciju boljeg ili lošijeg zadovoljenja te složene slike kompleksnih potreba (1).

Potrebno je imati u vidu da potrošač ne kupuje proizvod sam po sebi, već zato što očekuje da mu ovaj u potpunosti obavi određenu funkciju ili uslugu. U krajnjoj liniji upotreba proizvoda se svodi na uslugu (2). Kupac na primer ne kupuje aspirin zato što sadrži određenu količinu acetilsalicilne kiseline, već zato što očekuje da će mu ublažiti grip ili otkloniti glavobolju, ali bez negativnih posledica po zdravlje. Ovo napominjemo zato što su stručnjaci pojedinih specijalnosti često skloni da apsolutizuju proizvod, da ga posmatraju sa-

mo kroz njegov sastav i tehnološko-proizvodne karakteristike, pa prema tome i da mu kvalitet određuju isključivo na bazi rezultata laboratorijske analize, zanemarujući njegovu funkciju, probleme manipulacije i prodaje. Upravo na ovoj liniji su mogući nesporazumi između hemičara i tehnologa sa jedne i ekonomista sa druge strane. Proizvod naime može biti perfektan prema rezultatima laboratorijske analize, a da ipak ne doživi uspeh na tržištu. Razlozi za ovakav neuspeh mogu biti različite prirode. Jedan od njih je visoka cena. Ali ostavimo cenu po strani, uz konstataciju da između cene i kvaliteta treba da postoji sasvim određena korelacija. Ostali razlozi neuspeha na tržištu, kada su u pitanju proizvodi široke potrošnje, mogu na pr. biti:

- nedostaci u pogledu sastava ili efikasnosti funkcije koju proizvod obavlja;
- nedovoljna bezbednost po potrošača;
- nefunkcionalan asortiman;
- nedostaci pakovanja: nefunkcionalno; nije dovoljno atraktivno da privuče potrošača; pogrešno odabran materijal ili oblik pakovanja i dr.;
- proizvod nije podešen savremenim oblicima distribucije i prodaje;
- proizvod ne odgovara navikama i željama potrošača, itd.

Prema tome, proizvod koji je po kriterijumima laboratorijske kontrole, pa čak i po standardu, razvrstan u prvu klasu ne mora biti prva klasa sa aspekta prodaje, sa aspekta želja i potreba potrošača.

Može se konstatovati da su razvoj moderne tehnologije i na njoj zasnovane proizvodnje i razvoj potrošnje u toku poslednjih nekoliko decenija doveli do bitnih promena u pristupu proizvodu kao potrošnom dobru, do promena u funkciji samog proizvoda. Tim promenama je u velikoj meri doprineo i koncept marketinga, koji je opšte prihvaćen kao poslovni princip. Međutim, ista konstatacija bi se mogla postaviti i u obrnutom smeru. Nesumnjivo je da su upravo velike promene u tehnologiji ili bolje reći neograničene mogućnosti tehnologije velikim delom uticale na razvoj i prihvatanje marketinga kao poslovne orijentacije.

Promene koje su se događale u sferi proizvodnje, potrošnje i tržišta uticale su i na promene u pristupu konceptu kvaliteta. Ako se menjaju funkcije pro-

izvoda u potrošnji onda se mora menjati i koncepcija kvaliteta. Napred je već naglašeno da se više ne možemo zadovoljiti samo tehničkom kontrolom proizvodnje, da za uspeh na tržištu nije uvek dovoljno da proizvod ima dobra samo tehnička svojstva. Proizvod se danas ne oblikuje samo tehnološki, već i ekonomski. Osim dobrih tehnoloških karakteristika on mora da ispuni i određene zahteve distribucije i prodaje. Rezultat ovakvog razvoja je *usvajanje koncepcije integralnog kvaliteta*, odnosno koncepcije integralne ili totalne kontrole kvaliteta. Jedan od prvih zastupnika ove koncepcije A. V. Feigenbaum (3) definiše integralnu ili totalnu kontrolu kvaliteta kao "efikasan sistem za integrisanje napora na razvijanju kvaliteta, održavanju kvaliteta i na unapređivanju kvaliteta od strane različitih grupa proizvodne organizacije, sa ciljem da se obezbedi proizvodnja i servis na najekonomičnijem nivou, koji omogućava punu satisfakciju kupcu". Osnovni princip ove koncepcije je da se kvalitet mora pratiti i analizirati u svim fazama ciklusa proizvoda počev od analize tržišta, preko razvojnih aktivnosti, proizvodnje, distribucije i prodaje, pa do usluge koja se pruža kupcu. Ovaj ciklus, kao što se vidi, ne obuhvata samo aktivnosti u okviru proizvodnje, već i okolinu, kao i društvene ambijente u kojima se proizvod realizuje. Proizvod se posmatra kao složeni sistem u kontinuitetu vremena - od radjanja i prihvatanja ideje, projektovanja i pripreme proizvodnje, procesa proizvodnje, pa sve do njegove upotrebe od strane potrošača, odnosno sve do kraja procesa eksploatacije (ako je u pitanju trajno ili polutrajno potrošno dobro).

Dalja suštinska karakteristika koncepcije integralnog kvaliteta je da kvalitetu doprinosi svaka karakteristika ili obeležje proizvoda od koje može zavistiti opredeljenje kupca za ponovnu kupovinu i obim prodaje, bez obzira na prirodu određene karakteristike i njenu merljivost. U principu, smatra se da treba udovoljiti željama potrošača pa makar one bile i iracionalne. Medjutim, društvena i etička je obaveza proizvođača da u izboru i kreiranju proizvoda ne poveljuje lošem ukusu i zabludama određenih segmenata potrošača, da utiče na formiranje boljeg ukusa potrošača i na njihovo obrazovanje.

U skladu sa ovakvom koncepcijom usvojena je i *opšta definicija kvaliteta*: "kvalitet je stepen do koga proizvod zadovoljava potrebe korisnika (potrošača)". Ovu definiciju prihvatila je i Evropska organizacija za kontrolu kvaliteta (EOQC).

Ovakav pristup kvalitetu treba negovati i kod nas, jer još uvek ima mnogo pro-

izvoda koji su po funkcionalnosti, asortimanu i kvalitetu u celini nedovoljno prilagodjeni potrošaču. Medjutim, istovremeno ovako postavljena koncepcija integralnog kvaliteta ne predstavlja idealan i dovršen sistem, već samo jednu od etapa razvoja koncepta i funkcija kvaliteta. Današnja koncepcija kvaliteta stvarala se i realizovala pod uticajem marketinga, ali i njegovih deformacija u uslovima kapitalističkog sistema. U njoj je isuviše naglašen individualno-potrošački aspekt, a zapostavljeni su širi i zajednički interesi ljudi i društva, kao i dugoročni problemi razvoja proizvodnje i potrošnje materijalnih dobara.

Kvalitet se ne bi mogao posmatrati samo kroz performanse utilitarno-potrošačke prirode. U budućnosti će svakako morati da se prihvati jedan širi koncept kvaliteta u koji bi bili uključeni i faktori kvaliteta celokupnog čovekovog života, faktori društvene korisnosti i društvene ekonomije proizvodnje i potrošnje određenog proizvoda.

Teško bi se mogao okvalifikovati kao kvalitetan proizvod onaj čija proizvodnja i potrošnja dovodi do povećanja zagađenja čovekove sredine ili za čiju se proizvodnju troši previše energije i sirovina, bez obzira na njegove potrošačke performanse. U skladu sa tim *optimalan je onaj nivo kvaliteta koji u podjednako meri zadovoljava interese potrošača, proizvođača i društvene zajednice kao celine*. Iz tih razloga će u budućnosti verovatno doći do izražaja jedan proces "podruštvljavanja" koncepta kvaliteta. Proizvođači će morati da računaju sa većim ograničenjima u vezi sa izborom tipa proizvoda i nivoa njegovog kvaliteta. Tu se pre svega misli na ograničenja u smislu prava potrošača da utiču na politiku kvaliteta i u smislu uvažavanja širih interesa društva.

KOJI SU OSNOVNI I NAJBITNIJI INTERESI POTROŠAČA U POGLEDU KVALITETA PROIZVODA

Koncepcija integralnog kvaliteta uključuje i sve "marketing karakteristike" proizvoda i u potpunosti uvažava ekonomske ciljeve proizvođača. Proizvođaču se ostavlja puna sloboda u izboru tipa proizvoda i nivoa njegovog kvaliteta, uključivši u to pakovanje, dizajn i druge karakteristike koje proizvod čine atraktivnim sa aspekta tržišta. Sa tog stanovišta borba za kvalitet i zaštitu potrošača nije ni u kakvoj suprotnosti sa interesima marketinga. Medjutim, činjenica da potrošač želi lep i funkcionalan dizajn, atraktivno pakovanje, da nije imun na izvesne faktore psihološ-

kog prestiža, na modu i druge manifestacije nedovoljno racionalnog ili iracionalnog ponašanja u izboru proizvoda ne daju nikome pravo da mu kreira i prodaje: proizvode u kojih su zapostavljeni suštinski elementi kvaliteta; proizvode nedovoljne bezbednosti; da upotrebljava obmanjivačko pakovanje, da lažno informiše potrošača o kvalitetu; da lansira loš proizvod kao inovaciju; da u prvoj seriji, u fazi osvajanja tržišta daje dobar kvalitet, a kasnije da ga umanja, i sl.

Drugim rečima, u izboru tipa proizvoda i nivoa njegovog kvaliteta svaki proizvođač je dužan da poštuje određene zahteve u pogledu kvaliteta. *Ti opšti zahtevi koji su od suštinske važnosti za potrošača i kojima prema tome, treba da odgovara svaki proizvod su:*

- da poseduje svojstva (sastav, performanse i dr.) koja omogućuju da besprekorno izvršava funkciju za koju je namenjen;
- potpuna bezbednost za potrošača;
- stabilnost, odnosno ujednačenost kvaliteta u svakoj partiji i seriji;
- istinita i potpuna informacija o svim karakteristikama, naročito onim od kojih zavise funkcije i bezbednost proizvoda;
- da je cena proporcionalna količini i kvalitetu proizvoda;
- da je celokupan spoljni izgled proizvoda, uključiv pakovanje, marku i druge marketing attribute, u skladu sa količinom i kvalitetom;
- optimalan izbor proizvoda, što znači da trgovina treba da obezbedi kompletan asortiman proizvoda po vrsti, kvalitetu i marki.

Kod pojedinih grupa proizvoda (na pr. automobili i druga trajna potrošna dobra, donekle obuća i odeća) sve češće se postavlja i problem nedovoljne trajnosti. *A trajnost proizvoda* je od značaja ne samo za potrošača već i za ekonomiju racionalnog korišćenja prirodnih i drugih izvora jedne zemlje. Razume se niko ne pledira za proizvode veoma velike trajnosti, koji bi normalno zastareli u toku eksploatacije. Potrošači su, međutim, nezadovoljni sa proizvodima isuviše male trajnosti, pogotovu kada ova nije u skladu sa njihovom cenom.

BEZBEDNOST PROIZVODA. Dva osnovna aspekta bezbednosti proizvoda po potrošaču su: zdravstvena ispravnost i sigurnost pri upotrebi. Kod pojedinih proizvoda sve češće se insistira i na ekološkoj neutralnosti, koja se takodje javlja kao jedan od elemenata zdravstvene ispravnosti.

Zdravstvena ispravnost je od posebnog značaja za proizvode namenjene ishrani i hemikalije široke potrošnje, mada nije

bez značaja ni za niz drugih proizvoda. Kada su u pitanju prehrambeni proizvodi ne radi se samo o bezuslovnom zahtevu da proizvod treba da bude bakteriološki, odnosno sanitarno-higijenski ispravan. To bi trebalo da se razume samo po sebi. Proizvođač koji se bavi proizvodnjom hrane mora da obezbedi takvu tehnologiju, organizaciju i uslove rada, koji će osigurati potpunu bakteriološku ispravnost njegovih proizvoda. Ovde treba skrenuti pažnju na jedan drugi aspekt bezbednosti proizvoda sa aspekta zdravlja potrošača.

Radi se o tome da se u današnjoj prehrambenoj industriji upotrebljava veliki broj aditiva (veštačke boje, konzervansi, stabilizatori konzistencije, arome i dr.), medju kojima ima i takvih za koje se ne bi sa potpunom sigurnošću moglo tvrditi da nisu štetni po zdravlje. Čak ni industrijski proizvedena dečja hrana nije pošteđena ovakvih dodataka. Poseban problem je stalno povećavanje prisustva pesticida u hrani, što dovodi u pitanje ne samo zdravstvenu ispravnost hrane, već uzrokuje i ozbiljne ekološke poremećaje.

Današnji potrošač dolazi u kontakt, gotovo svakodnevno, sa ogromnim brojem hemijskih supstanci i posredstvom drugih proizvoda široke potrošnje; kao što su: kozmetika, hemijska sredstva za pranje i čišćenje, sredstva za beljenje i obezbojavanje, dezodoransi, dezinfekciona sredstva, insekticidi, sredstva za čišćenje metalnih predmeta, za poliranje nameštaja i dr. Prema američkim procenama koje datiraju iz 70-tih godina u industriji se upotrebljava oko 12.000 toksičnih supstanci. Ovaj broj se povećava svake godine za oko 500 novih. Veći broj ovih supstanci ulazi i u proizvode široke potrošnje, a da prethodno nije rigorozno ispitana njihova toksičnost i moguća opasnost po zdravlje potrošača.

Stručnjaci Sekretarijata za zdravlje, obrazovanje i blagostanje SAD ocenjuju da se u ovoj zemlji godišnje povredi oko 250.000 ljudi pri upotrebi raznih hemijskih preparata za široku potrošnju. Približna struktura tih povreda prema tipu proizvoda je (4):

*) Ovakav stav ne implicira zaključak da kod nas ne postoji problem zaštite potrošača u pogledu bakteriološke ispravnosti proizvoda. Rezultati rada inspekcijских službi i Centra za potrošače u Beogradu skreću pažnju na činjenicu da je na našem tržištu još uvek prisutan zabrinjavajuće veliki broj proizvoda koji su bakteriološki neispravni. A proizvodnja i prodaja ovakvih proizvoda predstavlja jedan od najtežih oblika ugrožavanja pa i atakovanja na zdravlje potrošača.

- Trovanje sapunima, deterdžentima i sredstvima za čišćenje	
- Trovanje sapunima, deterdžentima i sredstvima za čišćenje	40.000
- Trovanje sapunima, deterdžentima i sredstvima za čišćenje	40.000
- Trovanje sredstvima za beljenje i obezbojavanje	35.000
- Trovanje sredstvima za dezinfekciju dezodoraciju	20.000
- Trovanje sredstvima za poliranje nameštaja	20.000
- Trovanje sredstvima za skidanje korozije i čišćenje metalnih predmeta	15.000
- Trovanje ostalim sredstvima za pranje, čišćenje i poliranje	20.000
- Ostale povrede od sredstava za pranje, čišćenje, poliranje i drugim	100.000
Ukupno:	250.000

Ovome treba dodati još i oko 75.000 povreda godišnje izazvanih pesticidima. Prema istom izvoru oko 62% povredjenih su deca, starosti do 5 godina, što jasno ukazuje na nedovoljnu informisanost roditelja o čuvanju, upotrebi i mogućim opasnostima od ovih proizvoda, kao i o nedovoljnoj sigurnosti pakovanja većeg broja hemikalija.

UJEDNAČENOST KVALITETA PROIZVODA IZ RAZNIH SERIJA I PARTIJA. Ovaj problem prisutan je kod nas, ne samo kod proizvoda čiji kvalitet može zavisiti od prirodnih uslova (kao što su na pr. pojedini poljoprivredno-prehrambeni proizvodi), već i kod proizvoda koji su tipično industrijski i izrađuju se u velikim serijama - automobili, TV-prijemnici i mnogi drugi. Uzroci neujednačenog kvaliteta su ovde veoma poznati:

- nepridržavanje specifikacija materijala i delova koji se ugrađuju u proizvod, odnosno upotreba materijala i delova koji po kvalitetu ne odgovaraju prvobitnoj koncepciji proizvoda;
- nedoslednosti i nedovoljna radna disciplina u tehnologiji izrade i obrade;
- nepotpuna i neorganizovana tehnička kontrola kvaliteta;
- nepotpuna standardizacija; nizak nivo unifikacije i tipizacije proizvodnje;
- nedovoljna obučenosn radnika i nedostatak specijalista;
- odsustvo stimulacije za kvalitet;
- nedovoljna istrajnost u sprovođenju započetih akcija.

Slabom i neujednačenom kvalitetu doprinose još:

- zadovoljavanje sa postojećim stanjem;
- monopol na tržištu;
- dominacija kratkoročnih interesa u poslovnoj politici radne organizacije;
- predistorija i nerazumevanje sredine;
- nedovoljna stimulacija kvaliteta kroz mere ekonomske politike, i dr.;
- nepoznavanje i nerazumevanje funkcije kvaliteta u upravljanju proizvodnjom i njegovog značaja za dalji razvoj radne organizacije.

Medju napred pobrojanim uzrocima nezadovoljavajućeg stanja kvaliteta namerno nije pomenuta zastarelost tehnologije. Nivo tehnologije, nesumnjivo ima velikog uticaja na nivo kvaliteta i njegovu ujednačenost. Medjutim, kod nas subjektivni faktori više doprinose nezadovoljavajućem kvalitetu nego nivo tehnologije. Od veoma velikog, pa i odlučujućeg značaja je opšti stav i odnos rukovodećih organa u radnoj organizaciji prema proizvodu i njegovom kvalitetu, a to u suštini znači *stav i odnos prema potrošačima*. Iskustvo pokazuje da se i najsavremenija oprema i automatizovana proizvodnja mogu primeniti za izradu proizvoda niskog i neujednačenog kvaliteta. Prema tome, za kvalitet je najbitnija dugoročna poslovna orijentacija proizvođača prema dobrom kvalitetu, prema optimalnom zadovoljavanju stvarnih potreba i želja potrošača.

Ako se želi da postigne kvalitetnije snabdevanje potrošača, bolja usluga, ekonomičnija potrošnja, viši stepen bezbednosti potrošača i uspešnija saradnja proizvodnje i prometa nužno je da kvalitet bude utkan u sve aspekte poslovanja, u motive i celokupnu poslovnu politiku radne organizacije. Dakle kvalitet je pre svega problem upravljanja i poslovne politike radne organizacije, a tek onda problem tehnologije (2). Jedan od veoma pouzdanih kriterijuma za ocenu stava radne organizacije prema kvalitetu je *mesto službe kvaliteta u hijerarhiji odlučivanja*, odnosno mesto ove službe u **samoupravnoj** strukturi radne organizacije. Mnoge radne organizacije ni danas nisu našle adekvatno mesto službi kvaliteta u svojoj organizacionoj strukturi. A veoma su lako nadjena rešenja za neke manje važne radne jedinice, kao što su na pr. restoran ili transport. To je, medjutim, samo jedna strana problema. Mnogo veći problem je što postoji veoma veliki broj OUR-a koji nemaju organizovanu čak ni tehničku kontrolu kvaliteta, a da i ne govorimo o sektoru koji se bavi razvojem proizvoda i unapređenjem kvaliteta i o nužnosti integracije ovog sektora sa ostalim delovima i aktivnostima OUR-a.

U vezi sa standardizacijom proizvoda, koja je

napred pomenuta, trebalo bi konstatovati da je mnogi poslovni ljudi shvataju preusko, kao zakonski propis; tretiraju je kao faktor ograničenja. Ciljevi standardizacije su, kao što je opšte poznato, daleko širi i kompleksniji. Ono što ovde treba naglasiti to je da je standardizacija integralan proces, da se ne može sprovoditi samo u vertikalnom smeru, u smeru propisivanja kvaliteta u cilju zaštite potrošača. *Bez kompleksne standardizacije upravo nije moguće ostvariti jedan od njenih osnovnih ciljeva - efikasnu zaštitu potrošača.* Potpuna zaštita potrošača moguća je tek u višoj fazi standardizacije, a veliki broj naših proizvođača još nije osvojio ni prvu fazu standardizacije.

U vezi sa ujednačenošću kvaliteta treba napomenuti da je kod nas još uvek prisutan jedan prevazidjen i pomalo vulgarn manir - kvalitet prvih serija novog proizvoda, u fazi njegovog lansiranja i osvajanja tržišta je dobar, a kada se postigne odgovarajući uspeh na tržištu proizvod se počinje zapostavljati i njegov kvalitet lagano pada ka donjoj granici dozvoljenog. Mnogi proizvodi bi se danas, u pogledu kvaliteta, teško mogli prepoznati ako bi se poredili sa uzorcima iz prvih serija. Nepromenjena su ostala samo spoljna obeležja - dizajn, ambalaža, trgovačko ime, dakle osobine koje su sa gledišta potrošača ipak sporedne.

Postoji još jedna pojava u vezi sa neujednačenošću kvaliteta. *Pojedini proizvođači imaju dve linije: jednu koja radi za izvoz i drugu koja radi za domaće potrošače.* Sasvim je razumljivo i neophodno je da radne organizacije posvećuju posebnu pažnju kvalitetu proizvoda namenjenih izvozu. Medjutim, te razlike u kvalitetu su katkad isuviše velike i neopravdane. U takvoj poslovnoj orijentaciji sasvim je moguća situacija da *domaći potrošači kroz niži kvalitet u suštini snose jedan deo povećanih troškova za izradu proizvoda visokog kvaliteta namenjenog izvozu.* A to je već jedan oblik eksploatacije domaćih potrošača. Iz tih razloga treba se boriti za isti kvalitet proizvoda, bez obzira dali su oni namenjeni izvozu ili domaćem tržištu. Pogotovu što se u informacijama potrošačima, kroz propagandne i druge poruke, uvek operiše sa najvišim dostignućima u kvalitetu, dakle propagira se izvozni kvalitet.

U vezi sa ovim može se dati još jedna opaska. Proizvođači iz razvijenih zemalja često postupaju obrnuto - izvoze proizvode slabijeg kvaliteta od onih koje plasiraju na domaćem tržištu.

Gde bi inače naši uvoznici pronašli toliko "Bofla" koja su više puta uvozili iz razvijenih zemalja.

INFORMISANJE POTROŠAČA O PROIZVODU I NJEGOVOM KVALITETU. Jedan od oblika obmanjivanja potrošača je nepotpuna informacija o bitnim svojstvima proizvoda, koja se daje na deklaraciji (u obliku etikete, prospekata i sl.), propagandnim porukama i na drugi način. Kritike potrošača su naročito bile uperene na ekonomsku propagandu čije poruke često ne samo da ne sadrže informacije o najbitnijim svojstvima proizvoda, već ističu i svojstva koja proizvod u suštini nema. Pod uticajem snažnih organizacija potrošača i celokupnog javnog mnjenja u mnogim zemljama su u toku poslednjih nekoliko godina revidirani propisi o kvalitetu, kako bi se pronašla efikasnija zakonska rešenja protiv raznih vidova obmanjivanja potrošača. U novijim propisima o kvalitetu se traži da informacija koja se daje potrošaču bude ne samo potpuna i istinita, već i da je tako sastavljena da potrošač na lak način može da identifikuje nivo kvaliteta proizvoda, da utvrdi da li je proizvod na pr. svež ili je na odredjen način konzervisan, da je prirodan, da sadrži veštačke aditive i sl. Federalna komisija za hranu i lekove u SAD donela je 1974. godine propis koji proizvođače kozmetičkih proizvoda obavezuje da na pakovanju proizvoda navedu sve sastojke koji se u njemu nalaze, kako bi potrošači mogli da razlikuju proizvode čiji sastojci izazivaju alergiju i druge promene na koži. Proizvođači kozmetike su takodje obavezni da dva puta godišnje dostavljaju izveštaj o svim zamerama koje su primili za svoje proizvode.

Kada je u pitanju hrana kritike organizacija potrošača i poznatih stručnjaka za medicinu ishrane naročito su uperene protiv isuviše velikog mešanja hemije u proizvodnju hrane. U toku poslednjih nekoliko decenija pored pesticida u hranu je ušao ogroman broj hemijskih aditiva (boja, konzervanasa, stabilizatora, veštačkih aroma i dr.), od kojih su mnogi nepotrebni, jer ne doprinose kvalitetu proizvoda izuzev njegovom ulepšavanju. Švedjani su na pr. izračunali da godišnje pojedu, zajedno sa proizvodima, oko 800 tona sintetičkih boja. A kada se ima u vidu hemijska priroda boja (sve su aromatske strukture) gotovo da nema sintetičke organske boje za koju se sa sto procentnom sigurnošću može tvrditi da je zdravstveno bezopasna. Zbog toga je u toku poslednjih nekoliko godina gotovo u svim evropskim zemljama izvršena revizija spiskova sintetičkih boja koje se mogu upotrebiti u proizvodnji hrane. Ministarstvo zdravlja Italije donelo je 1977. godine odluku kojom se deset boja isključuje iz upotrebe u proizvodnji hrane, zbog sumnje da mogu izazvati kancerogena oboljenja. Nije moguće ne konstatovati da su svojevremeno sve ove boje lansirane kao inovacije.

U vezi sa informisanjem može se prime-
titi da se kod nas za proizvode osred-
njeg kvaliteta, na etiketi i u propagand-
nim porukama, često upotrebljavaju izra-
zi koji potrošaču sugerišu najviši ni-
vo kvaliteta, kao na pr.: Extra, Superi-
or, De Luxe, Export, Original, Special,
izuzetan kvalitet i sl. Izraze kojima se
označavaju nivoi kvaliteta bi trebalo na
odredjen način standardizovati i proiz-
vodjač, koji u deklaraciji ili propagand-
noj poruci koristi ovakve attribute, bi
trebalo da bude obavezan da daje najviši
kvalitet svome proizvodu.

ODNOS KVALITETA I CENA. Mada je problemati-
ka cena veoma složena i da na cenu uti-
ču mnogi faktori ipak između
kvaliteta i cene mora da postoji odgova-
rajuća korelacija. Sasvim je normalno
očekivanje potrošača da će za proizvod
odredjenog tipa uz veću cenu dobiti i vi-
ši kvalitet. Nažalost, takvo očekivanje
potrošača je često iznevereno. Na bazi
skoro desetogodišnjeg iskustva Centra za
potrošače u Beogradu može se zaključiti
da kod prehrambenih tekstilnih i nekih
drugih proizvoda, gotovo ne postoji ni-
kakva medjuzavisnost kvaliteta i cene.
Bilo je mnogo proizvoda poslednje (čet-
vrte) klase pa čak i onih eleminisanih
zbog izuzetno niskog kvaliteta, čija je
maloprodajna cena bila veća nego kod pro-
izvoda iste vrste a najvišeg kvaliteta.
Kod ovih grupa proizvoda na našem tržiš-
tu uopšte ne važi poznata deviza "ako
ne znaš šta je dobro uzmi ono što je
skupo".

Iz navedenih razloga treba u programe
samoupravnog organizovanja potrošača i
njihovog povezivanja sa udruženim radom
uključiti i zahteve za korektnim odno-
som između kvaliteta i cene.

OPTIMALAN IZBOR PROIZVODA. Sa aspekta potro-
šača i kvaliteta njegovog snabdevanja
sastavnu komponentu kvaliteta proizvoda
predstavlja i asortiman koji mu se stav-
lja na raspolaganje. Potrošač nema nika-
kve koristi od činjenice da na našem tr-
žištu, opšte uzeto, ima visokokvalitet-
nih proizvoda svih vrsta, ako ovi nisu
stalno prisutni u prodajnoj mreži na ko-
ju je pretežno upućen. Praksa pokazuje
da u velikom broju, čak i velikih pro-
davnica, potrošaču stoji na raspolaganju
prilično skučen asortiman u kome, po pra-
vilu, nisu prisutni proizvodi vrhunskog
kvaliteta. Ovim su naročito pogodjeni
potrošači manjih naselja i gradova, kao
i potrošač novih naselja na periferiji
velikih gradova. Za kupovinu trajnih i
pojedinih polutrajnih potrošnih dobara
potrošač može povremeno da odlazi u ve-
like tržne centre i da kupi ono što že-
li. Medjutim, kada se radi o prehrambe-
nim i drugim proizvodima koji se kupuju
gotovo svakog dana on je upućen na naj-
bližu prodavnicu. Ako je u njoj asorti-
man skučen, što je po pravilu slučaj,

on praktično nema mogućnosti izbora.

Iz navedenih razloga zaštitu potrošača
od proizvoda i usluga niskog kvaliteta
i obezbeđenje višeg nivoa kvaliteta u
prometu nije moguće rešiti samo akcija-
ma na povećavanju kvaliteta u oblasti
proizvodnje. Za potrošača je od još ve-
će važnosti da mu se omogući pristup
dobrim proizvodima, odnosno da mu se
omogući optimalan izbor i to ne samo po
vrsti i tipu proizvoda, već i po kvali-
tetu i marki. To je moguće ostvariti
samo ako se u ovaj proces aktivno uk-
ljučiti i trgovina. *Jedan od važnih pokazatelja kvaliteta rada trgovine je upravo asortiman, odnosno stepen do koga ona potrošaču omogućuje optimalan izbor proizvoda. Da bi se to ostvarilo neophodno je omogućiti znatno veći uticaj potrošača na poslovnu politiku i celokupan rad trgovine, na šta nas uostalom obavezuju Ustav i ZUR.*

Kada od radnih organizacija u oblasti
prometa robe široke potrošnje zahteva-
mo da potrošaču obezbedi optimalan iz-
bor, odnosno kompletan asortiman svih
važnijih proizvoda to ne znači da u sa-
mousluzi ili supermarketu treba držati
proizvode svih proizvodjača iz Jugos-
lavije. To uostalom ne bi bilo ni mogu-
će a ni racionalno. Medjutim, sasvim je
moguće i veoma je značajno da pored os-
talih budu prisutni i najkvalitetniji
proizvodi. Suština ovog zahteva je da
kvalitet bude jedan od najvažnijih kri-
terijuma u odabiranju dobavljača u po-
litici asortimana, odnosno da kvalitet
bude utkan u ciljeve poslovne politike
radnih organizacija u oblasti prometa.

Sužen i neadekvatan asortiman jedna je
od *manifestacija zatvaranja tržišta*. A iza
zatvaranja tržišta, po pravilu stoji
kao motiv: nedovoljna konkurentnost
lokalnih ili regionalnih proizvodjača
u pogledu kvaliteta, ili nekonkurent-
nost u pogledu cene ili pak nesrazmera
između cene i kvaliteta. Prema tome
održavanje jedinstva jugoslovenskog
tržišta veoma je značajno i sa aspekta
potrošača, jer im pruža šire mogućnos-
ti da zadovolje svoje potrebe.

Na osnovu ovakvog posmatranja problema
potrošača u vezi sa asortimanom i kva-
litetom proizvoda i kvalitetom snabde-
vanja potrošača u celini može se dati
nekoliko konstatacija:

- U konceptu samoupravnog povezivanja
proizvodnje i prometa morali bi sas-
vim odredjeno i suštinski da budu
prisutni interesi potrošača. Jer sma-
tram da postoje sasvim realne opas-
nosti da se rukovodeće strukture po-
jedinih OUR-a iz proizvodnje i pro-
meta sporazumevaju i ne vodeći do-
voljno računa o interesima potrošača.
Takodje postoje opasnosti da u koncep-

tu povezivanja proizvodnje i prometa dodju do većeg izražaja interesi lokalnih proizvođača, što može da vodi zatvaranju tržišta i zapostavljanju interesa potrošača.

- Čitav proces samoupravnog sporazumevanja na liniji proizvodnja — promet — potrošnja se ne bi formalizovali i sveli na unošenje odredjenih klauzula u ugovore o povezivanju i na prisustvo predstavnika organizovanih potrošača u aktima potpisivanja sporazuma. Bitno je da u osnovni koncept samoupravnih sporazuma i programe akcija koje na osnovu njega slede, budu uneti suštinski interesi potrošača.
- Iz povezivanja proizvodnje i prometa ne bi nikako smelo da rezultira suženje asortimana, odnosno smanjenje kupovine od strane drugih proizvođača, naročito kada se radi o kvalitetnijim proizvodima.
- U sadržaje samoupravnih sporazuma i programe akcija koje slede na osnovu njih treba da budu uključene i zajedničke akcije i saradnja na poboljšanju kvaliteta proizvoda, kao i kvaliteta usluga koje trgovina pruža potrošačima.
- U dosadašnjim akcijama u procesu povezivanja proizvodnje i prometa prisutno je, nerealno i neopravdano, očekivanje da će se problemi kvaliteta, asortimana i potrošača rešavati spontano, samim procesom samoupravnog povezivanja.
- Proces povezivanja ne bi trebao da ide samo u vertikalnom smeru: proizvodnja — promet — potrošači, jer bi to moglo dovesti do smanjenja direktnih kontakata između proizvođača i potrošača. Naprotiv, proizvođači i dalje treba da produbljuju svoje neposredne veze sa potrošačima. U vezi sa ovim prisutno je precenjivanje mogućeg uticaja trgovine na programe proizvođača, inovaciju, asortiman i kvalitet. I na duži rok gledano trgovina neće biti tako organizovana i osposobljena da preciznije programira vrstu, asortiman i kvalitet proizvoda koji su potrebni potrošačima. Ona za to nije kadrovski sposobna; operiše sa velikim brojem proizvoda različite vrste; održava odnose sa velikim brojem proizvođača; nema razvijen naučno-istraživački rad i rad na razvoju i inovaciji proizvoda itd. Proizvod i njegov kvalitet uvek će kreirati proizvodnja. To je u ostalom i jedna od njenih osnovnih funkcija. Trgovina treba da bude kvalifikovan posrednik na relaciji proizvođači — potrošači; izvor kvalitetnih informacija sa tržišta, korektor i usmerivač proizvodnih programa. Veoma je značajna funkcija trgovine da dobro očuva proizvod na njegovom putu od proizvodnje do potrošača i da ga, uz kvalitetnu uslugu preda potrošaču u onakvom stanju u kakvom je izašao sa proizvodne trake.

L i t e r a t u r a

- 1) Crnobrnja, G., Ambalaža i dizajn, Savremeno pakovanje, Beograd, 1, 30 (1973)
- 2) Juran, M.J., Gryna, M.E., Upravljanje kvalitetom proizvoda i usluga (prevod), Društvo za unapredjenje kvaliteta proizvoda i usluga SRS, Beograd, 1972.
- 3)
- 2) Juran, M.J., Gryna, M.E., Upravljanje kvalitetom proizvoda i usluga (prevod), Društvo za unapredjenje kvaliteta proizvoda i usluga SRS, Beograd, 1972.
- 3) Feigenbaum, A., Total Quality Control, McGraw-Hill Book Company Inc., New York, 1969.
- 4) Epstein, S.S. and Grundy, D.R., Consumer Health and Product Hazards - Chemicals, Electronic products, Radiation, Vol. I. The MIT Press, Cambridge (Mas.) and London, 1974.
- 5) Urošević, S., Kvalitet i trgovina, Zbornik radova sa X Jugoslovenskog savetovanja o kvalitetu, Društvo za unapredjenje kvaliteta proizvoda i usluga SRS, Beograd, 1976, 33-52.
- 6) McCarthy, J., Basic Marketing, 4-th edd., Richard D. Irvin Inc., Homewood, 1971.
- 7) Juran, M.J., Quality Control Handbook, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York, 1962.
- 8) Thorelli, B.H., Consumer Information Policy in Sweden - What can be learned, Journal of Marketing, Vol. 35, 50-55, (January) 1971.
- 9) Lukić, R., Samoupravljanje i potrošači (I), Medjunarodna politika, Beograd, 1. april 1967, 19-21.
- 10) ISO, Consumer Standards today and tomorrow, Report on the Forum held in London, Sept., 1976.
- 11) ISO, Ciljevi i principi standardizacije, JZS, Beograd, 1974. (prevod).
- 12) PKJ, Savet za trgovinu, Posebne uzanse u prometu robe na malo (predlog), Beograd, oktobra 1976.

komentar o tehničkom programu ISO 1978.

Đuka Lisica, dipl. ing.

uvod

Prošle godine, jula meseca, Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO prvi put je sačinila i objavila pregled svih započelih ISO standarda, pod nazivom "Tehnički program 1977. godine". Decembra iste godine objavljen je novi pregled pod nazivom "Tehnički program 1978.". U uvodnom delu ovog Pregleda se kaže da on sadrži spisak svih dokumenata koji su dostigli fazu predloga nacrti i dokumenata koji su dostigli fazu predloga međunarodnog standarda.

Razlog pristupanju Centralnog sekretarijata ove organizacije izradi ovih predloga treba svakako tražiti u potrebi da se tehnički rad učini još efikasnijim, odnosno da se broj ISO standarda koji se donose što više poveća. Naime, potrebe za međunarodnim standardima su mnogo veće od mogućnosti Međunarodne organizacije za standardizaciju. Analiza koju je prikazao pre tri, četiri godine Generalni sekretar

ISO pokazuje da se broj donetih standarda godišnje mora povećati na 1000, ako se u dogledno vreme želi dostići stanje koje postoji u Zapadnoj Nemačkoj (DIN), odnosno u Velikoj Britaniji (BSI). Sadašnji broj ISO standarda koji se donesu za godinu dana je svega oko 500.

Izlaz iz ovakvog stanja nalazi se u usmeravanju snaga na izradu onih standarda koji će zadovoljiti prioritetne potrebe, pa izradu ovih pregleda treba posmatrati i u tom svetlu. Činjenica je, u vezi sa ovim, da iako su potrebe za ISO standardima velike, broj ISO standarda koji se masovno primenjuje u svim zemljama sveta ili većini zemalja, nije zadovoljavajući. Zbog toga se proučavanju primene ISO standarda pridaje velika važnost.

Za jugoslovensku standardizaciju ovaj Pregled je od značaja jer pruža mogućnost za sagledavanje koliko su njime obuhvaćene naše potrebe za standardizacijom, odnosno za sagledavanje kolike su naše snage i mogućnosti za aktivno uključivanje u izradu međunarodnih standarda ISO. Kako je sigurno da su naše snage nedovoljne da se aktivno prati celokupni program ISO i radi na njegovom ostvarivanju, to se nužno postavlja pitanje određivanja naših prioriteta u programu ISO.

sadržaj i obim programa

Program sadrži šest vrsta dokumenata: predloge nacrti, predloge međunarodnih standarda, nacрте revizije međunarod-

nih standarda, nacрте tehničkih izveštaja, nacрте dopuna međunarodnih standarda i nacрте izmena međunarodnih standarda (u daljem tekstu svi ovi dokumenti nazivaće se skraćeno "standardima"). Za svaki dokument je predviđena rubrika: rok završetka izrade. Medjutim, taj rok za većinu dokumenata nije dat. S obzirom da je ovo pitanje dosta važno, potrebno je o njemu reći nekoliko reči više.

Rad u organizaciji ISO na izradi standarda propisan je posebnim dokumentom koji izdaje Savet ISO pod nazivom: "Uputstva za tehnički rad ISO". Krajem 1977. godine doneto je 11. izdanje ovog dokumenta i u njemu je prvi put propisano da su tehnički komiteti dužni da za svaki predmet u svom programu rada odrede rokove završetka izrade i to po glavnim fazama rada. Ovi rokovi se beleže u Centralnom sekretarijatu i moraju se neprekidno kontrolisati i po potrebi menjati od strane tehničkih komiteta. Nalaže se, takodje, da se obrati posebna pažnja onim rokovima koji su utvrđeni na zahtev međjuvladinih organizacija.

Razumljivo je da se ova obaveza nije mogla za sve predmete plana izvršiti, ali će verovatno u budućim programima biti sve više definisanih rokova. Interesantno je, medjutim, da Program sadrži uglavnom rokove za one dokumente čije se završavanje planira za godinu, dve dana. Nije dat ni jedan rok koji bi prelazio 1981. godinu, iako se iz prakse zna da je za jedan ISO standard u proseku potrebno blizu 6 godina od početka do završetka izrade. To se može zaključiti i iz podatka da se godišnje donese oko 500 dokumenata, a da ovaj Program sadrži 2806 dokumenata koji se nalaze u radu.

Treba svakako istaći činjenicu da se rad na izradi standarda prati u 14 faza, pa da se za svaki standard u Programu navodi u kojoj se od ovih 14 faza nalazi.

Svaki dokument ima svoj referentni broj koji se ne menja sve dok dokument ne prodje sve faze rada. Pregled dokumenata sa naslovima i svim ostalim podacima dat je po tehničkim komitetima, počinjući od komiteta 1 pa do komiteta 164, odnosno završavajući sa Centralnim sekretarijatom koji takodje priprema određene dokumente. Ukupan broj tehničkih komiteta je 138, jer za neke brojeve u nizu od 1 do 164 ne dostaju tehnički komiteti, na primer 7, 9, 13, 19, 40 itd.

analize programa

Pored podatka o tome koliko je ukupno planirano ISO standarda, o čemu je već bilo reči, važan podatak je koliko je standarda planirano u pojedinim oblastima, odnosno kakav je odnos između broja planiranih standarda u jednoj oblasti u odnosu na broj planiranih standarda u drugim oblastima.

Za ovo poredjenje mogu se iskoristiti dva podatka koja bi poslužila kao osnova za poredjenje. Prvi podatak je odnos između ukupnog broja planiranih standarda i ukupnog broja tehničkih komiteta. On iznosi 2806 : 138, tj. približno oko 20 standarda po jednom tehničkom komitetu.

Drugi podatak, verovatno mnogo značajniji, predstavlja odnos između broja planiranih standarda i broja već donetih standarda u istoj oblasti. Naime, sasvim je logično očekivati da se potrebe za standardizacijom koje su postojale, na primer, u hemiji zbog kojih je doneto 429 standarda, neće odjedanput ugasiti, a da se potrebe ko-

je godinama nisu u izraženijem obimu postojale, na primer u oblasti živog gvoždja, neće odjedanput javiti i biti veće nego u hemiji. Ako pak, dođe do ovih promena u potrebama, te promene će se odraziti na odnos između broja planiranih i broja već donetih standarda.

Kako je ukupan broj donetih standarda ISO, prema podacima koje daje Centralni sekretarijat, oko 3000, a broj planiranih standarda 2806, to se za analizu može sasvim opravdano uzeti da je prosečan odnos između broja planiranih i broja donetih standarda blizak jedinici. Prema tome, za one oblasti u kojima je broj planiranih standarda veći od broja donetih standarda može se reći da spadaju u oblasti gde je planirana aktivnost iznad proseka, a za one oblasti gde je broj planiranih standarda manji od broja donetih standarda da je planirana aktivnost ispod proseka.

U tabeli 1 dat je pregled onih tehničkih komiteta koji su planirali izradu preko 30 dokumenata.

Tabela 1

Red. broj	Tehnički komitet		Broj donetih standarda do kraja 1976.	Broj planiranih standarda
	oznaka	N a z i v		
1	2	3	4	5
1	34	Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi	137	158
2	61	Plastične mase	175	145
3	17	Čelik	93	125
4	20	Vadzuhoplovstvo	101	117
5	45	Guma i preradjevine od gume	161	108
6	8	Brodogradnja	54	89
7	23	Poljoprivredne mašine i traktori	12	77
8	47	Hemija	429	65

Nastavak tabele 1

1	2	3	4	5
9	131	Hidraulični sistemi i njihovi sastavni delovi	12	58
10	22	Drumska vozila	91	57
11	28	Nafta i proizvodi prerade nafte	33	57
12	29	Sitni alat	114	52
13	6	Papir, karton i celulozna pulpa	64	50
14	72	Tekstilne mašine i njihov pomoćni pribor	89	48
15	2	Vijci, navrtke i pribor	44	47
16	138	Cevi i fitinzi od plastičnih masa za transport fluida	42	44
17	36	Kinematografija	77	43
18	44	Zavarivanje	47	43
19	97	Računske mašine i obrada informacija	75	43
20	35	Boje i lakovi	57	39
21	38	Tekstil	93	39
22	43	Akustika	30	36
23	54	Etarska ulja	55	35
24	107	Metalne i druge neorganske prevlake	42	34
25	26	Bakar i bakarne legure	59	33
26	46	Dokumentacija	42	33
27	48	Laboratorijske staklene posude i aparati	31	32
		Ukupno planiranih standarda:		1707

Iz tabele 1 se vidi da 27 tehničkih komiteta planira izradu 1707 standarda. Kako je ukupan broj planiranih standarda 2806, to ispada da ovih 27 tehničkih komiteta, odnosno manje od jedne petine svih komiteta, pokriva 60% plana.

Posebno treba uočiti podatak da komiteti za poljoprivredno-prehrambene proizvode, čelik i vazduhoplovstvo, iako već imaju relativno veliki broj donetih standarda, planiraju donošenje većeg broja standarda od broja do sada donetih. U ovu grupu sa većim brojem donetih standarda i sa tendencijom njegovog porasta spadali bi i komiteti za brodogradnju, za poljoprivredne mašine i traktore i za naftu i proizvode prerade nafte. Takođe je veoma karakterističan plan komiteta za hidraulične sisteme i njihove sastavne delove, koji sa 12 standarda planira da predje na još 58 standarda.

Sa druge strane treba uočiti one komitete koji, iako imaju veći broj već donetih standarda i veći broj standarda u planu, pokazuju tendenciju plana u odnosu na pomenute komitete.

To su komiteti: za hemiju, za plastične mase, za gumu i proizvode od gume, za sitni alat, za tekstil, za drumska vozila i za mašine za tekstil.

Naročito je karakteristično opadanje rada u komitetu 47 za hemiju: na donetih 429 standarda planira se rad na svega 65 standarda.

Medjutim, najizrazitije opadanje planiranih aktivnosti predviđeno je u komitetima datim u tabeli 2.

Tabela 2

Red. broj	oznaka	Tehnički komitet	Broj donetih standarda do kraja 1976.	Broj planiranih standarda
		N a z i v		
1	79	Laki metali i njihove legure	81	14
2	42	Fotografija	74	21
3	4	Kotrljajući ležajevi	59	15
4	39	Mašine alatke	52	11
5	101	Transporteri i elevatori	42	10
6	27	Čvrsta mineralna goriva	55	11
7	5	Metalne cevi i fitinzi	40	20
8	41	Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje)	39	15
9	91	Površinski aktivna sredstva	37	14

osvrt na naše prioritete

Za uporedjivanje planova izrade jugoslovenskih standarda sa Programom ISO standarda bila bi potrebna detaljnija analiza. Mogu se, međjutim, i površnom analizom uočiti neki elementi koji predstavljaju određenu vrednost za donošenje zaključaka.

S obzirom da Program ISO sadrži pregled standarda koji će se izradjivati u toku sledećih 5 do 6 godina, on se može pore-

diti sa Petogodišnjim programom izrade jugoslovenskih standarda. Jugoslovenski zavod za standardizaciju ima utvrđen Petogodišnji program za period 1976 - 1980 godine, koji može poslužiti za poređenje sa Programom ISO 1978.

U tabeli 3, dat je pregled 6 oblasti koje prema Petogodišnjem programu imaju planiran najveći broj jugoslovenskih standarda.

Tabela 3

Red. broj	Oznaka i naziv glavne grupe	Donetih JUS 31.XII 75.	Plan JUS 1976/80	ISO standardi	
				done-tih	plan
1	UM - Gradjevinski materijal	85	88	2	15
2	MB - Vijci, zakovice i ostali elementi za spajanje	53	71	96	77
3	MS - Mašinski elementi	330	71	84	53
4	BB, BC, BD - Bazični materijali u rudarstvu	197	62	25	18
5	UE - Čisti gradjevinski radovi u gradjevinarstvu	11	53	-	-
6	Izvedeni proizvodi crne i obojene metalurgije	45	55	114	52

Iz tabele 3 se vidi da u Programu ISO nisu nikako, ili su nedovoljno zastupljeni standardi za gradjevinske radove, gradjevinske materijale i bazične materijale u rudarstvu.

U tabeli 4 dati su podaci za one tehničke komitete ISO koji su planirali preko 50 standarda i uporedni podaci o stanju i planovima u vezi sa jugoslovenskim standardima za odgovarajuće oblasti.

Tabela 4

Red. broj	Oznaka i naziv tehničkog komiteta ISO	ISO		JUS	
		do-neto	plani-rano	do-neto	plani-rano
1	34 - Poljoprivredno prehrambeni proizvodi	137	158	389	64
2	61 - Plastične mase	175	145	62	26
3	17 - Čelik	93	125	209	36
4	20 - Vazduhoplovstvo	101	117	-	-
5	45 - Guma i proizvodi od gume	161	108	54	6
6	8 - Brodogradnja	54	89	-	-
7	23 - Poljoprivredne mašine i traktori	12	77	7	1
8	47 - Hemija	429	65	*)	*)
9	31 - Hidraulični sistemi i njihovi sastavni delovi	12	58	-	-
10	22 - Drumska vozila	91	57	91	17
11	28 - Nafta i proizvodi prerade nafte	33	57	179	21
12	29 - Sitni alat	114	52	*)	54
13	6 - Papir, karton i celulozna pulpa	64	50	41	7
*) Teško je utvrditi tačan broj zbog rasporedjenosti materije u više grupa					

Iz tabele 4 se vidi da osim za sitni alat i za oblast hemije gde ne postoje precizni podaci, ni u jednoj od ostalih 11 oblasti nisu Programom jugoslovenskih standarda predviđeni standardi koji bi pratili tempo izrade ISO standarda. Za neke od oblasti mogu se jasno sagledati razlozi, kao na primer za brodogradnju gde se donose granski standardi i za vazduhoplov-

stvo gde verovatno ne bi imalo svrhe donositi jugoslovenske standarde zbog specifičnog položaja ove oblasti, ali se postavlja pitanje preispitivanja planiranja u mnogim od oblasti navedenih u tabeli 4. Nismo li, na primer i mi više zainteresovani za standardizaciju traktora i poljoprivrednih mašina, nafte, proizvoda nafte i slično?

primena člana 38 i 83 zakona o standardizaciji

Nikola Mrvoš

Jedna od osnovnih intencija i postavki novog Zakona o standardizaciji je zaštita potrošača. To je neposredno izraženo već u članu 1. Zakona u kome je predviđeno, da se standardi, tehnički normativi, norme kvaliteta proizvoda i drugi propisi predviđeni ovim zakonom donose, pored ostalog, i radi zaštite potrošača, a naročito u pogledu bezbednosti pri upotrebi proizvoda, pouzdanosti, trajnosti i drugih svojstava i karakteristika proizvoda od interesa za potrošače, sadržine kvaliteta usluga i tačnog i istinitog obaveštenja o sastojcima, svojstvima, karakteristikama i kvalitetu proizvoda odnosno usluga (član 1. stav 2. tačka 3).

Pitanje zaštite potrošača je od posebnog značaja kad se radi o kvalitetu i drugim svojstvima proizvoda iz uvoza. Naime, pravilo je da proizvodi iz uvoza moraju u pogledu kvaliteta i drugih svojstava da odgovaraju našim domaćim propisima (jugoslovenskim standardima i dr.), da bi se domaći potrošači zaštitili od loše robe iz uvoza. Od tog pravila dozvoljen je izuzetak u slučajevima i pod uslovima predviđenim u članu 38. pomenutog zakona. Prema odredbama tog člana, od propisa o jugoslovenskim standardima, odnosno o normama kvaliteta može se odstupati pri uvozu proizvoda (to ne važi za seme i sadni materijal poljoprivrednog i šumskog bilja), ako za takvo odstupanje postoje posebni tehnički, ekonomski ili drugi opravdani razlozi, pod uslovima iz člana 5. stav 2. istog zakona (pod uslovom da se odstupanjem ne ugrožava bezbednost ljudi, čovekove prirodne i radne sredine i da to odstupanje nije protivno drugim propisima ili interesima narodne odbrane), i pod uslovom da je za uvoz takvih proizvoda prethodno pribavljeno odobrenje od Saveznog sekretarijata za tržište i cene. Napominje se da ovo odobrenje izdaje pomenuti sekretarijat u saglasnosti sa Saveznim sekretarijatom za spoljnu trgovinu, a po prethodno pribavljenom mišljenju Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, kao i Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu ako su u pitanju proizvodi od značaja za narodnu odbranu.

Kao što se vidi, da bi se mogao uvezati neki proizvod koji u pogledu kvaliteta i drugih svojstava ne odgovara našim propisima, mora se sprovesti određeni postupak u kome treba da se proveriti da li su ispunjeni zakonski uslovi za mogućnost uvoza takvog proizvoda. Taj postupak vodi Savezni sekretarijat za tržište i cene u skladu sa odredbama Zakona o opštem upravnom postupku, a sam postupak pokreće organizacija udruženog rada - uvoznik odnosno zastupnik strane firme koji želi da dobije pomenuto odobrenje. Naime, uvoznik odnosno zastupnik strane firme podnosi pismeni zahtev pomenutom sekretarijatu za izdavanje odobrenja za uvoz proizvoda koji u pogledu kvaliteta i drugih svojstava odstupaju od naših propisa, tj. koji imaju lošiji kvalitet od onog koji predviđaju naši propisi. Pri tome napominjemo, da smatramo, da se takav zahtev podnosi za svaki konkretan slučaj uvoza nekog proizvoda, a ne unapred za neki generalni uvoz ovakvih proizvoda.

U vezi sa podnošenjem ovakvog zahteva od strane uvoznika odnosno zastupnika strane firme želimo posebno ukazati na sledeće. Potrebno je i poželjno da taj zahtev bude što kompletniji, precizniji i dokumentovaniji. Naime, u zahtevu treba što verodostojnije izneti i dokumentovati da su ispunjeni svi zakonski uslovi koji se traže za uvoz odnosno proizvoda, i uz zahtev priložiti odgovarajuću dokumentaciju o tome. Ako se radi o uvozu neke životne namirnice, bilo bi poželjno da se uz zahtev priloži i odgovarajući dokument nadležnog sanitarnog organa o tome, da sa aspekta propisa o zdravstvenoj ispravnosti životnih namirnica nema smetnji za uvoz odnosno proizvoda. Isto tako bilo bi celishodno da se zahtev i dokumentacija uz isti podnese u više primeraka, kako bi se po primerak mogao što pre staviti na uvid organima koji daju saglasnost odnosno mišljenje u vezi sa zahtevom za izdavanje odobrenja. Za podnosioca zahteva to nije neka velika obaveza, a to će, s druge strane, znatno doprineti da se postupak oko razmatranja zahteva za izdavanje odobrenja uprosti i ubrza. A to je, nema sumnje, od neposrednog interesa za samog podnosioca zahteva

Uvoznik odnosno zastupnik strane firme čijem zahtevu bude udovoljeno i koji dobije traženo odobrenje, mora voditi računa o činjenici da takav uvezani proizvod može stavljanje u promet na domaćem tržištu samo ako je isti na propisan način označen i snabdeven saopštenjem o tome, od koga propisa takav proizvod odstupa u pogledu kvaliteta i drugih svojstava i u čemu je i koliko to odstupanje (odredbe stava 1. člana 39. Zakona). Ako zahtev uvoznika odnosno zastupnika strane firme bude odbijen isti dobija o tome pismeno obrazloženo rešenje. Napominje se da protiv ovakvog rešenja nema mesta žalbi, ali da se protiv istog može pokrenuti upravni spor.

Savezni sekretarijat za tržište i cene, kao organ koji rešava zahteve za izdavanje odobrenja, nije samostalan i nema određene ruke u tom poslu, jer je vezan za pribavljanje odgovarajuće saglasnosti, odnosno mišljenja. Bez dobijene saglasnosti od Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu, Savezni sekretarijat za tržište i cene ne može da donese rešenje u vezi sa podnetim zahtevom, bez obzira na to da li je u pitanju pozitivno ili negativno rešenje. Ako u tom pogledu dodje do razmimoilaženja između ta dva sekretarijata, sporno pitanje rešava Savezno izvršno veće. Situacija je, međutim, nešto drukčija kad se radi o pribavljanju mišljenja od Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Naime, prema Zakonu o opštem upravnom postupku, Savezni sekretarijat za tržište i cene je dužan da u vezi sa svakim zahtevom pribavi mišljenje od Zavoda, ali ga to mišljenje ne obavezuje, tako da ga može prihvatiti ili ne. No, kako smo obavešteni, Savezni sekretarijat za tržište i cene uvek uvažava dobijeno mišljenje, rukovodeći se pri tome činjenicom da se radi o mišljenju koje je dao savezni organ koji je inače nadležan za donošenje propisa o jugoslovenskim standardima i drugih propisa iz oblasti standardizacije. Slično je i kad se radi o mišljenju Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu.

Sve ovo ukazuje da je posao i postupak oko izdavanja odobrenja za uvoz proizvoda koji u pogledu kvaliteta i drugih svojstava ne odgovaraju našim propisima, složen, značajan i odgovoran, i da i same organizacije udruženog rada - podnosioci zahteva, treba da ovo imaju u vidu i da sa svoje strane daju odgovarajući doprinos da se ova zajednička stvar odnosno pitanje reši bez odugovlačenja i na zadovoljavajući način (podneti zahtevi treba da budu što jasniji, konkretniji, dokumentovaniji, itd.). Podnosioci zahteva koji ovo ne uvažavaju i koji podnose zahteve a da pri to-

me ne vode dovoljno računa o zakonskim uslovima i mogućnostima za uvoz proizvoda koji ne odgovaraju našim propisima, čine nepotrebne poteškoće organima koji razmatraju njihove zahteve i usporavaju sam postupak. S druge strane, oni na takav način sami sebi nanose štetu, jer je nesumljivo da je u njihovom interesu da im zahtev bude što pre rešen, i to povoljno.

Prema članu 83. Zakona, zabranjeno je stavljanje u promet proizvode sa netačnim oznakama i podacima ili oznakama i podacima koji kupca mogu dovesti u zabludu u pogledu porekla, količine, karakteristika kvaliteta, osobina i namene proizvoda ili u pogledu proizvođača. Ovo važi i za isprave koje prate proizvod koji se stavlja u promet.

Organizacija udruženog rada koja se ne pridržava ove zakonske odredbe čini privredni prestup kažnjiv po članu 91. Zakona, tj. kažnjava se novčanom kaznom od 100.000 dinara do 1.000.000 dinara, a odgovorno lice u organizaciji udruženog rada novčanom kaznom od 1.000 dinara do 10.000 dinara.

U vezi sa prednjim treba napomenuti, da nešto sličnu odredbu sadrži i Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i monopolističkih sporazuma ("Službeni list SFRJ", broj 27/74). Naime, prema članu 2. i članu 8. tačka 3 ovog Zakona, organizacija udruženog rada čini delo nelojalne utakmice, ako stavlja u promet robu sa oznakama i podacima koji stvaraju ili mogu stvoriti zabunu u privrednom prometu u pogledu porekla, proizvođača, načina proizvodnje, količine, kvaliteta ili drugih svojstava robe, kao i u pogledu okolnosti koje utiču ili mogu uticati na poslovanje. Povreda ove zakonske odredbe predstavlja privredni prestup za koji se organizacija udruženog rada kažnjava novčanom kaznom od 20.000 do 1.000.000 dinara, a odgovorno lice u organizaciji udruženog rada novčanom kaznom od 1.000 do 30.000 dinara.

Sa više strana postavljano je pitanje, kakav je odnos između navedenih članova ova dva zakona i da li se oni međusobno isključuju. Naše je mišljenje da, ne. Radi se, naime, o tome što Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i monopolističkih sporazuma tretira pitanje stavljanja u promet robe sa raznim netačnim odnosno sumljivim oznakama i podacima sa aspekta dela nelojalne utakmice, što znači da se to čini radi privredne utakmice pri vršenju prometa robe i usluga kojom se, pored ostalog, nanosi ili može naneti šteta drugim organizacijama udruženog rada. Bez tih elemenata nema

dela nelojalne utakmice, pa ni privrednog prestupa za radnje koje čine odnosno predstavljaju to delo. Medjutim, Zakon o standardizaciji, propisujući zabranu stavljanja u promet proizvoda sa netačnim oznakama ne suzbija nelojalnu konkurenciju, već prevashodno i u osnovi štiti potrošača. Drugim rečima, različiti su motivi i pobude kod jednog i

drugog člana. Konačno, čini nam se, da to nije toliko bitno i važno, koliko je važno da se blagovremeno otkrivaju povrede odredbi jednog i drugog zakona i uzimaju na odgovornost oni koji to čine, a stvar je nadležnog privrednog suda da oceni i odluči da li će se krivci goniti i kažnjavati po osnovu jednog ili drugog zakona.

treće jugoslovensko savetovanje standardizacija '78

Prof. Vojin Popović

Šta bi se dogodilo kada bi nekome uspe-
lo da okrene tok vremena i da, idući ta-
ko unatrag, postupno ukida rezultate
standardizacije na raznim planovima ljud-
ske delatnosti? Najkraći odgovor bi bio:
nastao bi u svetu neopisivi haos koji bi
se završio katastrofom. U saobraćaju bi
došlo do opšte pometnje, seriska indus-
trijska proizvodnja bi bila onemogućena,
gubitak vremena bio bi ogroman i nenado-
knadiv za najmanju sitnicu koju bi tre-
balo organizovati, ljudi se ne bi umeli
medjusobno sporazumevati. Ako se pak ide
u još dublju istoriju čovečanstva sa za-
mišljenim ukidanjem standardnih simbola
pismenosti, ono bi se vratilo takoreći
čak u kameno doba. Ovakav bi u neku ru-
ku indirektan odgovor jedan stručnjak za
standardizaciju, mogao dati čoveku koji
bi postavio pitanje šta je to standardi-
zacija, zašto je ona potrebna i da li je
uopšte neophodna. Očigledno je, međutim,
da je standardizacija danas prisutna na
svim mestima gde savremeni čovek živi i
radi, bez obzira kada i šta radi. Ustvari,
potreba za standardizacijom se sagle-
dala i njeni koreni nastali su onog tre-
nutka kada je čovek, racionalno razmišlja-
jući, postao svestan da se mnoge i mnoge
stvari, događaju i postupci ponavljaju
ili moraju ponavljati. Ta ponovljivost na-
meće misao o tipičnosti i o normalnom kao
suprotnosti od izuzetaka i odstupanja -
dakle o standardu. I ljudski govor je pos-
tao standard za sporazumevanje isto kao i
standardi brojevanih i slovničkih simbola.
Saobraćajni znaci, dimenzije i karakte-
ristike proizvoda, merne jedinice, me-
tode proizvodnje, kontrole i merenja,
razni tehnološki postupci - usvojeni
kroz standarde - pomerili su stepen ci-
vilizovanosti savremenog društva i u
krajnjoj liniji podizali opšti standard
života. Uslovi utvrđeni nekim standar-
dom, na ma šta se on odnosio, sigurno
su menjali aktivnost čoveka u odgovara-
jućoj oblasti i svakako je unapredjiva-
li ka sve boljim i racionalnijim obli-
cima i rešenjima.

Standardizacija, dakle, znači izradu pra-
vila i principa koji služe za njihovo for-
mulisanje, donošenje propisa za specifi-
kaciju, unifikaciju i pojednostavljenje
a koji se mogu odnositi kako na oblike,
dimenzije, sastav, fizičke i hemijske

osobine i kvalitet raznih proizvoda i
roba, tako i na metode proračuna, ispi-
tivanja i merenja kao i na načine upot-
rebe i zaštite, pa i na odgovarajuće ter-
mine i grafičke simbole.

Kada se radi o donošenju standarda, bez
obzira da li su u pitanju međunarodni,
nacionalni, regionalni, granski ili in-
terni standardi, mora se obratiti pažnja
pre svega na potrebu, interes i prioritet
za njihovim donošenjem, zatim na posto-
jeća iskustva u praksi ali i na saglas-
nost sa relevantnom naučnom teorijom. Oni,
najzad, moraju biti u skladu sa već pos-
tojećim standardima i uklopiti se u ok-
vir mogućnih realizacija i prihvatljivih
materijalnih izdataka. Pored toga, kad-
rovski uslovi treba da budu takvi da se
novi standardi mogu zaista i sprovesti.

Međutim, da standardizacija stvarno uti-
če na opšti napredak društvene zajednice
i da pruža svoj puni doprinos, potrebno
je ne samo donositi i obnarodovati stan-
darde u najrazličitijim domenima privred-
nih i društvenih delatnosti nego ih i što
svestranije i potpunije sprovesti i pri-
menjivati.

Zbog toga stalno postoji potreba za uka-
zivanjem na stvarne, ekonomske, zdravst-
vene, obrazovne, kulturne i druge ko-
risti od standardizacije i koristi od
njenog opšteg prihvatanja i sprovođen-
ja, a sve uz neprestani razvoj speci-
jalnih službi i specijalizovanog kadra
za ovu aktivnost.

Kako se navedene postavke i činjenice
ne ograničavaju samo na privredna pre-
duzeća i ustanove jedne regije ili neke
zemlje, već prelaze njihove granice u
svetu u kojem međunarodna podela rada,
dobara i znanja sve više dolazi do iz-
ražaja, to je pre nekoliko godina osno-
vana Međunarodna federacija za primenu
standarda IFAN. Prema statutu ove orga-
nizacije, njene članice mogu postati
asocijacije sličnog cilja i karaktera
svake zemlje koja želi da pristupi i da
koristi rezultate rada IFAN-a i da sa-
radjuje sa drugim članicama. IFAN je,
naime, tehnička i naučna asocijacija
bez lukrativnog cilja a sa zadatkom da

koordinira rad svojih članica, da doprinosi razmeni njihovih iskustava, kao i da pomaže obrazovanju i usavršavanju stručnjaka u domenu standardizacije i njene primene. Naša zemlja je, preko svog Saveza društava za unapredjenje standardizacije (SADUS), učlanjena u IFAN zajedno sa gotovo svim industrijski razvijenim zemljama. Još mnoge zemlje u svetu, pa i one na putu razvoja, takodje su zainteresovane da postanu članice IFAN-a a za ovo je neophodan uslov da imaju ili osnuju svoje sopstvene asocijacije sličnog karaktera kao što je SADUS i odgovarajuće organizacije ili udruženja drugih zemalja - članica IFAN-a. Na taj način će i njihova preduzeća i ustanove moći da prate savremene tokove i načine uvođenja i primenjivanja standarda uz ubrzano i celishodno formiranje svojih mladih stručnjaka za ovu vrstu aktivnosti.

Jedan od oblika tih aktivnosti su, na primer, i savetovanja o standardizaciji koja se i u našoj zemlji organizuju još od 1974. godine. Prvo savetovanje te vrste koje su organizovali drugovi iz SR Slovenije u Portorožu, imalo je sledeću osnovnu tematiku: "Standardizacija i njena uloga u razvoju privrede Jugoslavije". Bilo je i prirodno da se na početku i postavi takva tema kako bi se svestrano i sveobuhvatno istakli i uloga i značaj standardizacije u izgradnji i razvoju naše socijalističke zajednice. Mnogobrojni referati osvetlili su tada standardizaciju sa radnih aspekata (pisac ovih radova, na primer, govorio je o uzajamnom delovanju standardizacije i merne tehnike). Ovo prvo savetovanje je pokazalo da takva akcija ne treba da bude jedna kampanja, već da postane stalna briga i preokupacija što šireg kruga stručnjaka raznih profila i različitih specijalnosti.

Drugo jugoslovensko savetovanje o standardizaciji održano je krajem oktobra 1976. godine u Opatiji, a organizovao ga je Savez inženjera i tehničara SR Hrvatske uz potporu Privredne komore ove republike i Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Osnovna tematika ovog savetovanja bila je "Standardizacija - faktor unapredjenja međunarodne saradnje". Preko 25 referata obrađivali su ovu temu ističući značaj međunarodne saradnje na intelektualnom i tehničkom području i važnost unapredjenja transfera znanja i tehnologija u cilju uklanjanja prepreka u razmeni dobara i rada između zemalja (što je od naročitog interesa za zemlje u razvoju). Ukazano je i na potrebu razvijanja međunarodnog sistema atestiranja proizvoda i neophodnost uključivanja naše zemlje u taj sistem.

Za vreme drugog savetovanja o standardizaciji održana je i osnivačka skupština Saveza društava za unapredjenje standardizacije (SADUS), čiji je cilj okupljanje stručnjaka iz ove oblasti, popularizacija standardizacije i njenog značaja za život čoveka i društava, kao i organizovanje stručnih skupova radi unapredjenja standardizacije uopšte i što plodonosnije i intenzivnije primene standarda svih vrsta. Neophodno pre ove osnivačke skupštine došlo je do osnivanja republičkih društava za unapredjenje standardizacije u SR Hrvatskoj, SR Sloveniji i SR Srbiji. (Preduzimaju se sada i akcije da se odgovarajuća društva osnuju i u našim republikama i pokrajinama).

Od interesa je uočiti da se izbor osnovnih tema za prva dva savetovanja o standardizaciji u našoj zemlji gotovo potpuno poklapa sa izborom prioritete problematike koju je nezavisno izvršila i Međunarodna federacija za primenu standarda (IFAN), dajući ih prethodno na svestranu studiju svojim radnih grupama. Tako su ekonomski aspekt i efikasnost standardizacije u privredi (s jedne strane), kao i uzajamno delovanje internacionalnih i nacionalnih standarda (s druge strane), bili i teme međunarodnih kongresa o standardizaciji koje je ova federacija organizovala u toku poslednjih nekoliko godina.

Medjutim, korišćenje stranih iskustava, iako do izvesne mere neizbežno i opravdano, mora da ustupi mesto sve doslednijem praćenju razvojnog puta nacionalne privrede, tako da treba obraćati sve više pažnje izradi i primeni ne samo nacionalnih standarda prilagodjenih potrebama i mogućnostima našeg samoupravnog socijalističkog društva, nego i razvoju internih standarda u našim organizacijama udruženog rada, uz punu saradnju, dogovaranje i usaglašavanje stavova na kojima počivaju principi standardizacije svih zainteresovanih naših organizacija, ustanova i javnim službi. Program izrade jugoslovenskih nacionalnih, granskih i internih standarda treba da bude čvrsto vezan za naš privredni i društveni plan i razvoj. Pri tome se mora voditi računa o prioritetsnim oblastima privrede i njenog planiranog razvoja.

U proces standardizacije treba da se uključe sve zainteresovane organizacije aktivnim stvaranjem uslova u kojima će one biti i ostati inicijatori i stvarni nosioci rada na pripremi standarda a naročito na efektivnoj primeni prihvaćenih standarda.

Imajući sve ovo u vidu, SADUS je usvojio kao osnovnu tematiku sledećeg, trećeg jugoslovenskog Savetovanja o standardizaciji "Udruženi rad i standardizacija". Organizaciju ovog savetovanja, koje će se održati oktobra ove godine u Arandjelovcu, preuzelo je Društvo za unapredjenje standardizacije SR Srbije, uz saradnju Privredne komore SFRJ i Saveza inženjera i tehničara Jugoslavije i uz podršku Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju i drugih organa i organizacija.

Posle opštih tema kojima su bili osvetljeni ekonomski i međunarodni aspekti standardizacije na prva dva savetovanja, bilo je prirodno i logično da se ovo treće savetovanje posveti konkretnoj problematici standardizacije i primene standarda u našim sadašnjim uslovima i prema aktuelnim potrebama naše privrede i naše društvene stvarnosti.

Stoga će III Jugoslovensko savetovanje o standardizaciji imati zadatak da (kroz referate naših stručnjaka naročito iz privrede) razmotri mesto, ulogu, ciljeve i prioritete interne standardizacije. Zatim da pruži što potpuniji pregled stanja interne standardizacije po regionima i granama u našoj zemlji, obraćajući specijalnu pažnju ekonomskim aspektima interne standardizacije. Najzad, biće dato više podataka o organizaciji interne standardizacije i o njenom odnosu prema nacionalnoj i međunarodnoj standardizaciji. Ovo savetovanje će se odvijati u uslovima kada su u našoj zemlji doneti značajni zakoni koji bitno stimulišu i utiču pozitivno na aktivnost u vezi sa standardizacijom uopšte. To je pre svega Zakon o standardizaciji, a zatim Zakon o udruženom radu i Zakon o mernim jedinicama i merilima. Od III savetovanja se stoga s razlogom očekuje, posle svestranog razmatranja dosadašnjih iskustava sa internom standar-

dizacijom, naročito u našim većim organizacijama udruženog rada, kao i na osnovu specifičnih referata koji treba da obrade bitne probleme u ovoj aktivnosti, da pruži odgovor na dileme, koje još stoje pred mnogim našim privrednim organizacijama, kako i kojim putem brže krenuti ka savremenim metodama rada i najefikasnijim njegovim organizacionim oblicima i postupcima.

U svakom slučaju, interna standardizacija, kao jedna od značajnih poluga unapredjenja i usavršavanja proizvodnje i privrede uopšte, nikad ne sme da izgubi iz vida ekonomski, tehnički i naučan savremeni nivo i njegovu tendenciju razvoja. Ona treba, u najvećoj mogućoj meri, da odredi ciljeve i funkcionalne karakteristike koje treba ostvariti, kao i standardizovane metode za njihovu proveru, pre nego da fiksira samu tehnologiju dobijanja tih karakteristika, jer materijali i sirovine kao i postupci obrade se menjaju i unapređuju u skladu sa opštim naučnim i istraživačkim razvojem i iskustvom u odgovarajućoj oblasti. Prema tome, ni interni standardi ne smeju postati kočnica razvoju proizvodnje, niti opet treba čekati sa internom standardizacijom na neku internacionalnu pa ni nacionalnu standardizaciju ako ova, zbog svoje složenosti i medjuzavisnosti sa drugim standardima u toku izrade, još nije doneta. Standardi se, ustvari, moraju gledati kao živa materija, podložna razvoju i neprestanom prilagođavanju savremenim tokovima nauke i tehnologije iz date oblasti. Samo tako će, kroz stalnu aktivnost standardizera i praćenje razvoja svoje specijalne uloge u preduzeću, i interni standardi kao i celokupna interna standardizacija dati svoj puni i nesumnjiv razvojni doprinos u povećanju i obezbedjenju kvaliteta i pouzdanosti proizvoda i usluga. Tako će standardizacija poslužiti svim našim ljudima i celokupnoj našoj društvenoj zajednici.

II zasedanje ISO/TC 59/SC 1 dimenzionalna koordinacija u Stokholmu od 25. do 27. oktobra 1977. godine

SELVER KARAVDIĆ

U radu II Zasedanja učestvovalo je 13 zemalja - članica ISO sa 21 učesnikom: Belgija, Danska, Finska, Francuska, Holandija, Kanada, Irska, Nemačka, Norveška, SAD, Švajcarska, Švedska i Jugoslavija.

Na Zasedanju su razmatrane dokumentacije i izveštaji ISO za nacрте predloga IS (Medjunarodnih standarda) preostalih sa Zasedanja u Torontu, održanog od 31. maja - 2. juna 1977. godine.

- .. 6.5 Moduli za vertikalne koordinirane dimenzije; Doc. ISO/TC 59/SC 1 N49, N57, N61, N62.
- .. 6.7 Spratne visine i sobne visine; Doc. ISO/TC 59/SC 1 N42, N43, N60, N61, N75.
- .. 6.9 Referentni planovi za horizontalne dimenzije; Doc. ISO/TC 59/SC 1 N50, N58, N61, N66.
- .. 6.10 Dimenzionalna i modularna koordinacija za servisne instalacije; N20, N21, N22, N61.
- .. 6.11 Revizija IS (Medjunarodnih standarda); Doc. ISO/TC 59/SC 1 N34.
- .. 6.12 Izveštaji/nacrt predloga IS; Doc. ISO/TC 59/SC 1 N55.

Aktivno smo učestvovali u izradi nacрта predloga ISO standarda - "Vertikalna koordinacija - Veličine dimenzija i spratne visine". S obzirom da revidovani Doc. N42 daje opšte pravilo za determinisanje veličina vertikalnih koordiniranih dimenzija, SC 1/Potkomitet 1 je odbacio proje-

kat IS za Vertikalne multimodule - ISO/TC 59/SC 1 N49 - Modularna koordinacija - Moduli za vertikalne koordinirane dimenzije/.

Potkomitet 1 pod predsedništvom Lennarta BERGVALLA, arh. jednoglasno je prihvatio naš predlog da za člana Radne grupe 2 /SC 1/WG 2/ imenuje jugoslovenskog predstavnika Prof. dr Tinu KURENTA - Arhitektonski fakultet - Ljubljana. Izbor našeg predstavnika (Rezolucija 35) uz poznata imena: K. BLACHA, A. WILLIAMSA, L. NORGARDA D. KHAZANOVA od velikog je značaja za našu zemlju pošto je u toku realizacija programa JZS na donošenju nacрта propisa/standarda u oblasti "Dimenzionalne koordinacije u gradjenju".

Pored već postojeće četiri Radne grupe:

- .. WG 1 Preferencijalne veličine;
  - .. WG 2 Multimoduli;
  - .. WG 3 Sub-moduli;
  - .. WG 4 Lokacija spojeva,
- formirane na I Zasedanju ISO/TC 59/SC 1 u Lenjingradu održanog od 21. - 24. oktobra 1975. godine, odlučeno je da se formira:
- .. WG 5 Suplementarne veličine;
  - .. WG 6 Modularna koordinacija servisnih instalacija;
  - .. WG 7 Modularna koordinacija spojeva.

III Zasedanje ISO/TC 59/SC 1 utvrđeno je da se održi u Frankfurtu/GFR, marta 1979.

objavljeni jugoslovenski standardi i propisi

"Službeni list SFRJ", br. 46/77 od 16. septembra 1977. god.

JUS Z.M1.020 - Drvena paleta 800 mm x 1200 mm. Oblik, mere i tehnički 1977 uslovi za izradu i isporuku	29,00
JUS Z.M1.021 - Drvena paleta 1000 mm x 1200 mm. Oblik, mere i tehnički 1977 uslovi za izradu i isporuku	29,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 24. septembra 1977.

"Službeni list SFRJ", br. 52/77 od 28. oktobra 1977. god.

JUS M.E2.030 - Kotlovska postrojenja. Proračun i oblikovanje delova 1977 pod pritiskom. Opšte smernice	10,00
---	-------

Navedeni standard obavezan je i stupa na snagu 1. januara 1978.

"Službeni list SFRJ", br. 59/77 od 16. decembra 1977. god.

JUS H.E2.015 - Kalijumov mazivi sapun	10,00
JUS H.E2.020 - Sapun za pranje	10,00
JUS H.E2.021 - Sapun za pranje sa dodacima	10,00
JUS H.E2.023 - Toaletni sapun	10,00
JUS H.E2.024 - Toaletni glicerinsapun	10,00
JUS H.E2.025 - Laki sapun	10,00
JUS H.E2.028 - Tečni sapun	10,00
JUS H.E2.029 - Sapun za brijanje	10,00
JUS H.E2.031 - Specijalni sapun za pranje	10,00
JUS H.E2.032 - Medicinski sapun	10,00
JUS M.E6.054 - Spojka za radijatore, sa rebrom i žljebom. Oblik, mere 1977 i dozvoljena odstupanja	10,00
JUS M.E6.055 - Spojka za radijatore, sa rebrom. Oblik, mere i dozvo- 1977 ljena odstupanja	10,00
JUS M.E6.056 - Spojka za radijatore, sa ispustom za ključ i žljebom. 1977 Oblik, mere i dozvoljena odstupanja	10,00
JUS M.E6.057 - Spojka za radijatore, sa ispustom za ključ. Oblik, 1977 mere i dozvoljena odstupanja	10,00
JUS N.R4.405 - Elektromehanički sastavni delovi za elektronske 1977 uređjaje. Metode ispitivanja " Postupak 1a i 1b: vizuelni pregled i dimenzije	14,00
JUS N.R4.424 - 1977 " Postupak 8b. Aksijalna statička sila	10,00
JUS N.R4.426 - 1977 " Postupak 9a. Mehanički vek trajanja	10,00
JUS N.R4.454 - 1977 " Postupak 15a. Sila zadržavanja kontakta u izolaci- onom telu	10,00

JUS N.R4.456 - 1977	" Postupak 15c. Zadržavanje izolacionog umetka u kućištu pod torzionim opterećenjem	10,00
JUS N.R4.457 - 1977	" Postupak 15d. Sila umetanja i vodjenja izmenljivih kontakata	10,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 15. decembra 1977.

JUS C.Z1.150 - 1977	Kablovski otpaci. Označavanje	10,00
JUS C.D6.400 - 1977	Bakar i bakarne legure za gnječenje. Toplovaljana bakarna žica po postupku DIP-FORMING. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	20,00
JUS N.C1.020 - 1977	" Toplovaljana bakarna žica. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	23,00
JUS C.A1.359 - 1977	Metoda za ispitivanja hemijskog sastava cinka i legura cinka. " Odredjivanje sadržaja magnezijuma atomskom apsorpcionom spektrofotometrijom	14,00
JUS C.A1.360 - 1977	" Odredjivanje grupe elemenata spektrografskom metodom	17,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 1. januara 1978.

"Službeni list SFRJ", br. 61/77 od 30. decembra 1977. god.

JUS L.M5.501 - 1977	Aparat za merenje arterijskog krvnog pritiska. Aparat sa elastičnim mernim elementom i slušalicama, mehanički	17,00
JUS L.M5.502 - 1977	" Aparat sa elastičnim mernim elementima, mehanički	17,00
JUS G.C1.320 - 1977	Plastične mase. Polivinil-hlorid (PVC). Označavanje	20,00
JUS G.S2.506 - 1977	" Odredjivanje sipkosti	10,00
JUS G.S2.507 - 1977	" Ispitivanje polivinilhlorida. Apsorpcija omekšivača na hladno	14,00
JUS G.S2.508 - 1977	" Ispitivanje polivinilhlorida. Odredjivanje nečistoća i stranih primesa	17,00
JUS G.S2.515 - 1977	" Ispitivanje polivinilhlorida. Odredjivanje viskozitetnog broja i K-vrednosti	26,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 15. decembra 1977.

JUS B.H2.331 - 1977	Tečna goriva. Goriva za mlazne motore. Tip I	17,00
JUS B.H3.681 - 1977	Vazelini. Antikorozioni vazelini	23,00
JUS B.H9.501 - 1977	Proizvodi od nafte. Tečnost za zaštitu od korozije. Meki film	23,00
JUS Z.D2.200 - 1977	Sportski rekviziti. Lopte od gume	20,00
JUS N.H9.201 - 1977	Ispravljači za elektrolučno zavarivanje. Opšti tehnički uslovi	59,00
JUS L.J9.011 - 1977	Laboratorijska sita. Metalna žičana mreža. Tehnički uslovi ispitivanja	20,00

JUS L.J9.012 - " Perforirana metalna ploča. Tehnički uslovi
1977 ispitivanja 23,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 1. januara 1978.

JUS N.N6.121 - Radiokomunikacije. TV prijemnici. Metode merenja.
1977 Termini i definicije 20,00

JUS N.N6.122 - " Opšti uslovi merenja 14,00
1977

JUS N.N6.123 - " Napajanje 17,00
1977

JUS N.N6.124 - " Radiofrekvencijski ulaz 23,00
1977

JUS N.N6.125 - " Metode podešavanja 14,00
1977

JUS N.N6.126 - " Radna frekvencija i stabilnost 17,00
1977

JUS N.N6.127 - " Mehaničke osobine sistema za podešavanje 14,00
1977

JUS F.B2.062 - Filament-predja (rejon) od regenerisane i acetilisane
1977 celuloze. Uslovi kvaliteta 20,00

JUS F.B2.101 - Poliamidna filament-predja tipa 6 i 6.6.
1977 Uslovi kvaliteta 23,00

JUS F.B2.121 - Poliestarska filament-predja. Uslovi kvaliteta 20,00
1977

JUS F.B2.161 - Elastomerna (elastanska) poliuretanska filament-predja.
1977 Uslovi kvaliteta 14,00

JUS F.B2.201 - Staklena filament-predja. Uslovi kvaliteta 17,00
1977

JUS F.B4.061 - Viskozna kord-predja. Uslovi kvaliteta 14,00
1977

JUS F.B4.101 - Poliamidna kord-predja. Uslovi kvaliteta 14,00
1977

JUS F.CO.101 - Odeća. Medjupostave za odeću. Uslovi kvaliteta 23,00
1977

JUS F.C3.061 - Viskozne kord-tkanine. Uslovi kvaliteta 17,00
1977

JUS F.C3.102 - Poliamidne kord-tkanine. Uslovi kvaliteta 14,00
1977

JUS F.G2.021 - Posteljina. Uslovi kvaliteta 29,00
1977

JUS F.G2.022 - Rublje za domaćinstvo. Uslovi kvaliteta 17,00
1977

JUS F.S2.512 - Proveravanje kvaliteta filament-predje 80,00
1977

JUS F.S2.551 - Proveravanje kvaliteta kord-predje i kord-tkanine 59,00
1977

JUS F.S2.553 - Kord-predja. Metode ispitivanja statičke adhezije
1977 tekstilne kord-predje i gume (H-test) 23,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 1. februara 1978.

JUS M.E6.750 - Pneumatska automatizacija.
1977 Priključci za PVC cevi. Opšte odredbe 10,00

JUS M.B6.751 - 1977	"	Priključci za PVC cevi	14,00
JUS M.B6.752 - 1977	"	Priključci za PVC cevi. NPT navoj	14,00
JUS M.B6.753 - 1977	"	Priključci za PVC cevi, sa spoljašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.754 - 1977	"	Priključci za PVC cevi, sa unutrašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.755 - 1977	"	Nastavci priključaka za PVC cevi. Oblik i mere	14,00
JUS M.B6.756 - 1977	"	Konusni nastavci priključaka za cevi PVC-a. Navoj NPT	20,00
JUS M.B6.757 - 1977	"	Nastavci priključaka za PVC cevi, sa spoljašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.758 - 1977	"	Nastavci priključaka za PVC cevi, sa unutrašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.760 - 1977	"	Spojke i priključci za bakarne i poliamidne cevi. Opšte odredbe	10,00
JUS M.B6.761 - 1977	"	Priključci za bakarne i poliamidne cevi	14,00
JUS M.B6.762 - 1977	"	Priključci za bakarne i poliamidne cevi. NPT navoj	14,00
JUS M.B6.763 - 1977	"	Spojke za bakarne i poliamidne cevi	10,00
JUS M.B6.764 - 1977	"	Priključci za bakarne i poliamidne cevi, sa spoljašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.765 - 1977	"	Priključci za bakarne i poliamidne cevi, sa unutrašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.766 - 1977	"	Nastavci priključaka za bakarne i poliamidne cevi. Oblik i mere	17,00
JUS M.B6.767 - 1977	"	Nastavci priključaka za bakarne i poliamidne cevi. NPT navoj	14,00
JUS M.B6.768 - 1977	"	Nastavci spojki za bakarne i poliamidne cevi	10,00
JUS M.B6.769 - 1977	"	Nastavci priključaka za bakarne i poliamidne cevi, sa spoljašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.770 - 1977	"	Nastavci priključaka za bakarne i poliamidne cevi, sa unutrašnjim zaptivanjem	14,00
JUS M.B6.771 - 1977	"	Trokrake spojke za PVC cevi. Dispozicija i sastav	14,00
JUS M.B6.772 - 1977	"	Trokrake spojke za bakarne i poliamidne cevi. Dispozicija i sastav	14,00
JUS M.B6.773 - 1977	"	Trokrake račve spojki za PVC cevi	14,00
JUS M.B6.774 - 1977	"	Trokrake račve spojki za bakarne i poliamidne cevi	10,00
JUS M.B6.775 - 1977	"	Račvaste spojke. Opšte odredbe	10,00
JUS M.B6.776 - 1977	"	Kolena za spojke	10,00

JUS M.B6.777 - 1977	"	Trokrate račve za spojke	10,00
JUS M.B6.778 - 1977	"	Četvorokrate račve za spojke	10,00
JUS M.B6.779 - 1977	"	Spojke za provod kroz pregradu	10,00
JUS M.B6.780 - 1977	"	Nastavci spojki za provod kroz pregradu	10,00
JUS M.B6.781 - 1977	"	Dvostrani nastavci spojke	10,00
JUS M.B6.782 - 1977	"	Zaptivni prsten za cevne spojke i priključke	10,00
JUS M.B1.856 - 1977	"	Preklopne navrtke klase izrade A za spojke za PVC cevi	14,00
JUS M.B1.857 - 1977	"	Preklopne navrtke klase izrade A za spojke za bakarne i poliamidne cevi	14,00
JUS M.B1.858 - 1977	"	Niske šestostrane navrtke klase izrade A za spojke za provod kroz pregradu	10,00
JUS M.B1.859 - 1977	"	Spojne navrtke za priključke	10,00
JUS M.B1.860 - 1977	"	Čepovi s navojem	10,00
JUS M.B1.864 - 1977	"	Čepovi s navojem, sa spoljašnjim zaptivanjem	10,00
JUS M.B1.865 - 1977	"	Čepovi s navojem, sa unutrašnjim zaptivanjem	10,00

Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 15. februara 1978.

JUS B.G8.365 - 1977	Cinkov koncentrat. Metode hemijskih ispitivanja. Odredjivanje bizmuta	10,00
JUS B.G8.366 - 1977	" Odredjivanje germanijuma	10,00
JUS B.G8.367 - 1977	" Odredjivanje kobalta	10,00
JUS B.G8.368 - 1977	" Odredjivanje arsena	14,00
JUS B.G8.369 - 1977	" Odredjivanje mangana	10,00
JUS B.G8.370 - 1977	" Odredjivanje galijuma	14,00
JUS B.G8.371 - 1977	" Odredjivanje talijuma	10,00

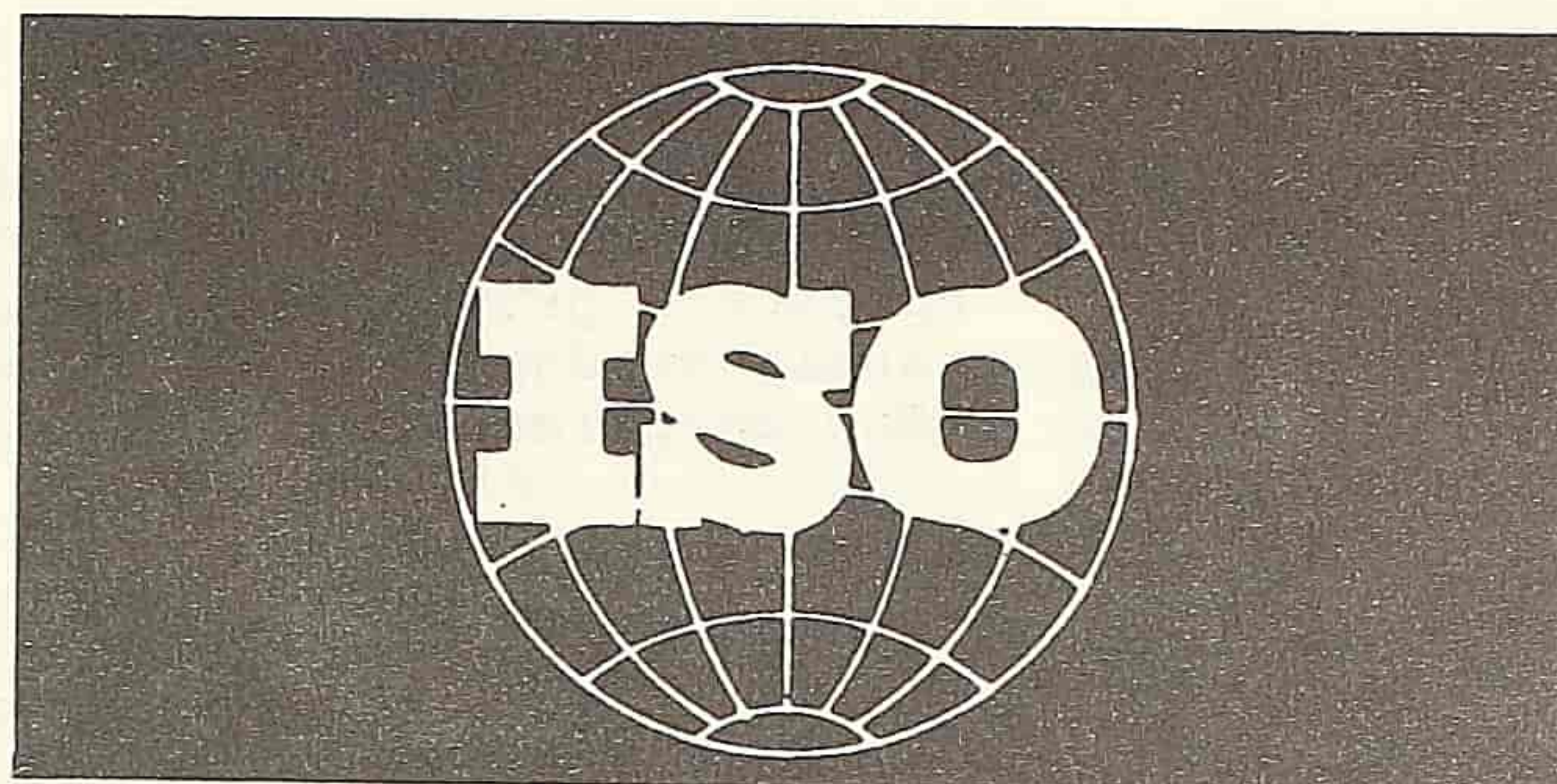
Navedeni standardi obavezni su i stupaju na snagu 1. aprila 1978.

međunarodna standardizacija

primljena dokumentacija

dokumentacija ISO

ISO/TC 2 - Vijci, navrtke i pribor

Predlozi međunarodnih standarda:

- Br. 272 Elementi za pričvršćivanje. Vijci sa šestostranom glavom i šestostrane navrtke. Otvor ključa.
- Br. 273 Elementi za pričvršćivanje. Vijci i navrtke. Prolazne rupe.
- Br. 4014.2 Vijci sa šestostranom glavom. Klasa izrade A i B
- Br. 4015.2 Vijci sa šestostranom glavom, klasa izrade B sa prečnikom stabla koji je približan srednjem prečniku navoja.
- Br. 4016.2 Vijci sa šestostranom glavom. Klasa izrade C.
- Br. 4017.2 Vijci sa šestostranom glavom, sa navojem do glave. Klasa izrade A i B.
- Br. 4018.2 Vijci sa šestostranom glavom sa navojem do glave. Klasa izrade C.
- Br. 4032.2 Šestostruke navrtke. Klasa izrade A i B.
- Br. 4033.3 Šestostrane navrtke. Klasa izrade A i B.
- Br. 4034.2 Šestostrane navrtke. Klasa izrade A i B.
- Br. 4035.2 Šestostrane tanke navrtke. Klasa izrade A i B (sa zakošenjem)
- Br. 4036.2 Šestostrane tanke navrtke. Klasa izrade B (bez zakošenja).
- Br. 4154 Vijci sa cilindričnom glavom i urezom za finu mehaniku. Klasa izrade F
- Br. 4155 Vijci sa upuštenom glavom i urezom za finu mehaniku. Klasa izrade F
- Br. 4166 Šestostrane navrtke za finu tehniku. Klasa izrade F
- Br. 4759 Tolerancije za vijke i navrtke. Deo II: Vijci i navrtke sa prečnikom navoja od 1 do 3 mm, klase izrade F, za finu mehaniku
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 4 - Kotrljajni ležaji

Medjunarodni standard:

- Br. 3228 Kotrljajni ležaji. Kotrljajni ležaji sa spoljnom sferičnom površinom i sa širokim unutrašnjim prstenom. Nosači ležaja su od livenog gvoždja i od presovanog čelika.

ISO/TC 5 - Metalne cevi i fitinzi

Predlozi međunarodnih standarda:

- Br.2531/DAD 1 Nodularni liv za cevi, fitinge i pomoćni pribor za cevi pod pritiskom.
Dopuna 1: Nazivni prečnici 40 do 65
- Br.2531/DAD 2 Nodularni liv za cevi, fitinge i pomoćni pribor za cevi pod pritiskom.
Dopuna 2: Nazivni prečnici 1200 do 2000
- Br.2531/DAD 3 Nodularni liv za cevi, fitinge i pomoćni pribor za cevi pod pritiskom.
Dopuna 3: Prirubnice od nodularnog liva
- Br. 4054.2 Spojnice, prstenovi i osnovne ploče za skele od čeličnih cevi
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 6 - Papir, karton i celulozna pulpa

Predlozi međunarodnih standarda:

- Br. 5263 Pulpa. Laboratorijsko određivanje rastavljanja pulpe dejstvom vlage
- Br. 5264 Pulpa. Laboratorijsko prečišćavanje. Deo I: Metoda tučka po Valeu
- Br. 5264/II Pulpa. Laboratorijsko prečišćavanje. Deo II: PF metoda mlina
- Br. 5264/III Pulpa. Laboratorijsko prečišćavanje. Deo III: Metoda mlina po Jokru
- Br. 5269/I Pulpa. Pripremanje laboratorijskih listova za fizička ispitivanja. Deo I: Metoda uobičajenog prethodnog lista.
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 8 - Brodogradnja

Predlog međunarodnog standarda:

- Br. 6047 Brodogradnja. Brodovi unutrašnje plovidbe. Drveni poklopci otvora na palubi
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 10 - Tehnički crteži

Predlozi međunarodnih standarda:

- Br. 3952/III Kinematski diagrami. Grafički simboli. Deo III.
- Br. 4067/I Arhitektonski i građevinski crteži. Instalacije. Deo I: Simboli za vodovod, grejanje, ventilaciju i kanalizaciju

- Br. 4067/II Arhitektonski i gradjevinski crteži. Instalacije. Deo II: Uprošćeno prikazivanje sanitarnih uređaja
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 17 - Čelik

Medjunarodni standardi:

- Br. 1352 Čelik. Ispitivanje na zamor
Br. 4945 Čelik. Odredjivanje sadržaja azota. Spektrofotometrijska metoda

ISO/TC 20 - Aeronautika i kosmonautika

Medjunarodni standardi:

- Br. 1151 Termini i simboli mehanike leta. Deo VI: Geometrija aviona
Br. 1540 Aeronautika. Karakteristike električnih sistema za vazduhoplovstvo
Br. 2678 Ispitivanje uticaja okoline na vazduhoplovnu opremu. Deo 4.3: Ispitivanje otpornosti izolacionog materijala na visoki napon električne opreme
Br. 4084 Vazduhoplovi. Spojevi bez hermetičkog kontakta. Performanse

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 3191.2 Elementi za pričvršćivanje za vazduhoplovne konstrukcije. Samoosiguravajuće metričke navrtke sa jednom šapom, smanjena serija
Br. 3222.2 Elementi za pričvršćivanje za vazduhoplovne konstrukcije. Samoosiguravajuće metričke navrtke, smanjena serija
Br. 3225.2 Elementi za pričvršćivanje za vazduhoplovne konstrukcije. Samoosiguravajuće metričke navrtke sa dve šape, smanjena serija
Br. 4115 Mreža za palete za transport na zemlji i u vazдушnom transportu. Specifikacije i ispitivanje
Br. 4116 Karakteristike opreme na zemlji u pogledu kompatibilnosti sa vazduhoplovnim uređajima za jedinične terete
Br. 4117 Palete za transport na zemlji i u vazдушnom transportu. Specifikacije i ispitivanje
Br. 4118 Neatletirani konteneri za vazdušni transport. Specifikacija
Br. 4147 Elementi za pričvršćivanje za vazduhoplovne konstrukcije. Šestostrane navrtke sa urezima, klase 1100 MPa
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 22 - Drumska vozila

Medjunarodni standard:

- Br. 3833 Drumska vozila. Tipovi. Ter-

mini i definicije

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 4038/DAD 1 Drumska vozila. Hidraulični sistemi kočenja. Cevovodi, mesta ugradnje i spojevi. Dopuna 1:
Br. 4141 Drumska vozila. Sedmožilni elektro provodnik
Br. 4148 Drumska vozila. Specijalna alarmna svetla. Mere
Br. 4151 Drumska vozila. Mopedi. Tip, položaj i funkcionisanje komandi
Br. 5606 Drumska vozila. Mopedi

ISO/TC 23 - Poljoprivredne mašine i traktori

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 789/III Poljoprivredni traktori. Postupci ispitivanja. Deo II: Hidraulični uređaj za dizanje i njegov kapacitet
Br. 5674 Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo. Štit za priključno vratilo. Metode ispitivanja otpornosti i veka trajanja
Br. 5682/I Oprema za zaštitu letine. Raspršivač. Metode ispitivanja
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 27 - Čvrsta mineralna goriva

Medjunarodni standard:

- Br. 616 Ugalj. Odredjivanje oblika sumpora

ISO/TC 29 - Sitan alati

Medjunarodni standardi:

- Br. 2568 Okrugle nareznice, ručne i mašinske i držači nareznica
Br. 2936 Ključevi i odvijači. Odvijači šestougaooni, savijeni za vijke sa šestougaoanom rupom u glavi. Metrička serija
Br. 3855 Glodala. Nomenklatura
Br. 4229 Ključevi i odvijači. Jednos-trani ključevi, otvora od 50 do 120 mm
Br. 4247 Čaure - vodjice za bušenje. Dimenzije
Br. 5468 Zidarske burgije sa pločicama od tvrdih metala. Dimenzije

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 3002/II Geometrija aktivnog dna rezanog alata. Deo II: Uglovi alata pri radu i u ruci
Br. 5608 Držači alata za struganje i kopiranje. Označavanje
Br. 5609 Šipke za bušenje sa okretnom pločicom. Dimenzije
Br. 5610 Nosači pločica za struganje i kopiranje. Dimenzije
Br. 5611 Držači. Tip A za okretne pločice. Dimenzije
Br. 6104 Tocila. Tocila za brušenje i odsecanje na bazi dijamanta ili bornitrid. Opšti pregled, označavanje multilingu-

- Br. 6105 alna nomenklatura
Tocila. Tocila za odsecanje
na bazi dijamanta ili bornit-
rida. Dimenzije
- Br. 6168 Tocila. Tocila za brušenje
na bazi dijamanta ili borni-
trida. Dimenzije
(Rok za primedbe 1978-04-01)

*ISO/TC 80 - Merenje protoka tečnosti u zatvore-
nim kanalima*

Medjunarodni standardi:

- Br. 2975 Merenje protoka vode u zatvo-
renim cevima. Metode pomoću
obeleživača. Deo VII: Metoda
vremena prolaza korišćenjem
radioaktivnog obeleživača
- Br. 4064/I Merenje protoka vode u zat-
vorenim cevima. Merenje vode
za piće. Deo I: Specifika-
cije

Predlog medjunarodnog standarda TC 30

- Br. 4064/II Merenje protoka vode u zat-
vorenim cevima. Merači vo-
de za piće. Deo II: Uslovi
ugradjivanja
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 31 - Gume, naplaci i ventili

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 4223/I/DAM I Definicije nekih termina
koji se koriste u industri-
ji pneumatike. Deo I: Pneu-
matici (Izmena 1)
- Br. 4209/I/DAD I Pneumatici i naplaci za ka-
mione i autobuse (buduća
serija). Deo I: Pneumatici
(Dopuna 1)
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 34 - Poljoprivredni prehrambeni proizvodi

Medjunarodni standardi:

- Br. 3656 Životinjska ulja i masti. Od-
redjivanje specifične eks-
tinkcije u ultraljubičastoj
svetlosti
- Br. 3657 Životinjska i biljna ulja i
masti. Odredjivanje saponi-
fikacionog broja

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 4125 Suvo i sušeno voće. Defini-
cije i nomenklatura
- Br. 4149 Zelena kafa u zrnu. Ispiti-
vanje mirisanjem i gledanjem
i odredjivanje stranih mate-
rija i oštećenja
- Br. 4150 Zelena kafa u zrnu. Granulo-
metrijska analiza. Ručno pro-
sejavanje
- Br. 5551 Meso i proizvodi od mesa. Od-
redjivanje ukupnog broja sta-
filokoka (referentna metoda)
- Br. 5552 Meso i proizvodi od mesa. Od-
redjivanje ukupnog broja en-
tidobakterija
- Br. 5739 Kiseli kajmak. Odredjivanje
ukupnog sadržaja čestica
- Br. 5983 Stalna hrana. Odredjivanje

sadržaja azota i izračunava-
nje sadržaja sirovog prote-
ina

- Br. 6090 Mleko i mleko u prahu, mleč-
nica i mlečnica u prahu, si-
rutka i sirutka u prahu. Od-
redjivanje aktivnosti fosfa-
toze.
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 35 - Boje i lakovi

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 787/I Opšte metode za ispitivanje
pigmenata. Deo I: poredjenje
boja
- Br. 787/III Opšte metode za ispitivanje
pigmenata. Deo III: Odredji-
vanje materija rastvornih
u vodi. Metoda vruće eks-
trakcije
- Br. 787/VIII Opšte metode za ispitivanje
pigmenata. Deo VIII: Odre-
djivanje materija rastvor-
nih u vodi. Metoda hladne
ekstrakcije
- Br. 787/X Opšte metode ispitivanja pi-
gmenata. Deo X: Odredjiva-
nje relativne gustine prema
vodi na 4°C (metoda pikno-
metra)
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 38 - Tekstil

Medjunarodni standardi:

- Br. 1833 Tekstil. Kvantitativna he-
mijska analiza binernih me-
šavina tekstilnih vlakana

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 3758.2 Tekstil. ISO-kod etiketiranja
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 39 - Mašine alatke

Medjunarodni standard:

- Br. 2891 Modularne jedinice za kons-
trukciju mašina alatki. Cen-
tri postolja i stubovi

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 3875.2 Uslovi ispitivanja za brusil-
ice bez šiljaka za spoljno
brušenje
- Br. 6102 Mašine alatke. Cilindrične
drške za alate
- Br. 6155 Uslovi ispitivanja za jedno-
vretene strugove sa revolver
glavom sa ručnim upravlja-
njem, poluautomatski ili au-
tomatski. Ispitivanje tač-
nosti
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 43 - Akustika

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 5136 Akustika. Odredjivanje nivoa
zvučne snage čuvara buke.
Metoda pomoću cevi
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 45 - Elastomer i proizvodi na bazi elastomera

Medjunarodni standardi:

- Br. 48 Vulkanizovana guma. Odredjivanje tvrdoće. (Tvrdoća između 30 i 85 IRHD)
- Br. 845 Gumeni i plastični materijali sa ćelijama. Odredjivanje prividne gustine
- Br. 1382/ADD 2 Terminološki rečnik u oblasti elastomera. Dopuna 2
- Br. 2000 Guma, prirodna (NR). Specifikacije
- Br. 2782 Vulkanizovana guma. Odredjivanje propustljivosti gasova. Metode konstantnog pritiska
- Br. 4023 Proizvodi od gume. Crevo za paru. Metode ispitivanja
- Br. 4661 Guma. Priprema epruveta za ispitivanje
- Br. 4663 Vulkanizovana guma. Odredjivanje dinamičkog svojstva pri maloj učestalosti. Metoda torzionog klatna

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 3303.2 Tkanine presvučene gumom ili plastičnim masama. Odredjivanje otpornosti prema prskanju
- Br. 3384.2 Vulkanizovana guma. Odredjivanje napona relaksacije pri savijanju na normalnoj i povišenoj temperaturi
- Br. 3386/I.2 Savitljivi materijali sa ćelijama (meke pene). Odredjivanje svojstava naprezanja - definicija i vrednosti pritisknog naprezanja
- Br. 3387.2 Guma. Odredjivanje uticaja kristalizacije merenjem tvrdoće
- Br. 4675 Tkanine presvučene gumom ili plastičnom masom. Ispitivanje savitljivosti na niskim temperaturama (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 47 - Hemija

Medjunarodni standardi:

- Br. 3693 Azotna kiselina, tehnička. Odredjivanje sadržaja jona hlorida. Potenciometrijska metoda
- Br. 3694 Amonijumsulfat tehnički. Odredjivanje sadržaja jona hlorida. Potenciometrijska metoda
- Br. 3695 Amonijumnitrat, tehnički. Odredjivanje sadržaja jona hlorida. Potenciometrijska metoda
- Br. 4285 Fosforna kiselina, tehnička. Uputstvo za tehniku uzimanja uzoraka
- Br. 5142 Natrijumsulfat, tehnički. Odredjivanje sadržaja natrijumsulfata. Gravimetrijska metoda

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 5787 Metilhlorid i etilhlorid tehnički. Metode ispitivanja
- Br. 5789 Fluorisani ugljovodonici, tehnički. Metode ispitivanja (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 48 - Laboratorijsko stakleno posudje

Medjunarodni standardi:

- Br. 386 Stakleni laboratorijski termometri sa tečnošću. Principi konstrukcije i baždarenja i korišćenja
- Br. 648 Laboratorijsko stakleno posudje. Pipete sa jednom oznakom
- Br. 4796 Laboratorijsko stakleno posudje. Boce
- Br. 4800 Laboratorijsko stakleno posudje. Levci za izdvajanje i levci za kapanje

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 4801 Stakleni alkoholometri i alkoholni hidrometri bez termometra (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 52 - Limenke za životne namirnice

Medjunarodni standard:

- Br. 1361 Hermetičke limenke za životne namirnice. Unutrašnji prečnici okruglih limenki

ISO/TC 54 - Etarska ulja

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 3518.2 Etarsko ulje sandalovog drveta
- Br. 3525.2 Etarsko ulje anirisa
- Br. 3760.2 Etarsko ulje semena celera
- Br. 4727 Etarsko ulje palmaroze (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 55 - Rezana gradja

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 4476 Rezani trupci od četinarskog drveća i od lišćara. Mere. Termini i definicije
- Br. 4480 Rezani trupci od četinarskog drveća. Mere. Metode merenja (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 59 - Zgradarstvo

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 3443/II Tolerancije za konstrukcije. Deo II: Metode za predviđanje kompatibilnosti elemenata (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 61 - Plastične mase

Medjunarodni standardi:

- Br. 29/II Plastične mase. Standardna atmosfera za kondicioniranje i ispitivanje
- Br. 3219 Plastične mase. Vodene emulzije i disperzije. Odredjivanje viskoziteta pomoću rotacionog viskozimetra pri određenoj brzini smicanja

- Br. 3341 Staklene niti u namotaju. Odredjivanje prekidne sile i prekidnog izduženja na pojedinih nitima
- Br. 3597 Plastične mase ojačane staklenim vlaknima. Šipke pripremljene od staklenih rovinaga. Odredjivanje savojne čvrstoće
- Br. 3616 Staklene asure. Odredjivanje srednje debljine pri opterećenju i povraćaju posle sabijanja

ISO/TC 67 - Materijal i oprema za industriju nafte i prirodnog gasa

- Predlog medjunarodnog standarda:
Br. 3183.2 Industrija ulja i prirodnog gasa. Čelični cevovodi (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 71 - Beton

- Predlozi medjunarodnih standarda:
Br. 4109 Svež beton. Odredjivanje
Br. 4110 Svež beton
Br. 4111 Svež beton (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 76 - Uredjaji za transfuziju krvi

- Predlog medjunarodnog standarda:
Br. 3826 Plastični, složivi konteneri za krv i krvne komponente

ISO/TC 77 - Azbest-cementni proizvodi

- Predlozi medjunarodnih standarda:
Br. 160 Azbest-cementne cevi i spojevi pod pritiskom
Br. 881 Azbest-cementne cevi, fitinzi i spojevi za kanalizaciju i spojeve
Br. 4482 Azbest-cementni cevovodi. Uputstvo za postavljanje
Br. 4482 Azbest-cementni cevovodi. Ispitivanje polja pritiska
Br. 4486/I Azbest-cementne ventilacione cevi. Dimenzije
Br. 4488 Azbest-cementne cevi i spojevi za potiskivanje (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 79 - Laki metali i njihove legure

- Medjunarodni standardi:
Br. 3335 Ekstrudovani profili aluminijum-cink-magnezijum legure Al Zn 4,5 Mg1 (7020). Hemijski sastav i mehaničke karakteristike

ISO/TC 91 - Površinski aktivna sredstva

- Medjunarodni standard:
Br. 895 Površinski aktivna sredstva. Sekundarni natrijum alkil-sulfonat, tehnički. Metode analize

ISO/TC 101 - Transporteri i elevatori

- Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 4123 Transporteri sa trakom. Amortizirajući prstenovi za noseće i povratne valjke. Osnovne karakteristike (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 105 - Čelična užad

- Medjunarodni standard:
Br. 2701 Vučena nelegirana čelična žica za užad za opšte svrhe

ISO/TC 110 - Vozila unutrašnjeg transporta

- Predlog medjunarodnog standarda
Br. 6055 Vozilo unutrašnjeg transporta, za visoko podzianje. Uredjaj za zaštitu vozača. Tehnički uslovi i ispitivanje (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 113 - Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima

- Medjunarodni standardi:
Br. 4363 Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Metode merenja sedimenata u suspenziji
Br. 4464 Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Uzimanje uzoraka iz vučnog nanosa

- Predlog medjunarodnog standarda:
Br. 1438/I Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima korišćenjem ustava i venturi vijača. Deo I: Ustave od tankih ploča (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 121 - Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu

- Predlog medjunarodnog standarda:
Br. 5367 Cevi za disanje koje se koriste sa aparatima za anesteziju (Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 126 - Duvan i duvanski proizvodi

- Medjunarodni standard:
Br. 3308 Duvan i duvanski proizvodi. Odredjivanje aromatičnosti duvana. Definicije, standardni uslovi i ponovna oprema

ISO/TC 127 - Mašine za zemljane radove

- Medjunarodni standard:
Br. 5005 Mašine za zemljane radove. Metoda za utvrđivanje težišta

ISO/TC 131 - Hidraulični sistemi i delovi

- Medjunarodni standard:
Br. 4021 Hidraulične transmisije. Analiza zagadjenja česticama. Uzimanje uzoraka fluida iz instalacije u radu
- Predlozi medjunarodnih standarda:
Br. 5597/I Hidraulične transmisije. Ug radnja zaptivki. Mere i tolerancije. Deo I: Klipnjače i položaj hidrauličnih cilindara sa klipom

Br. 5599/I Pneumatske transmisije. Razvodnik sa pet otvora. Deo I: Opšte
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 133 - Mere odeće

Medjunarodni standardi:

- Br. 3636 Označavanje veličine odeće. Muška i dečjačka gornja odeća
Br. 3637 Označavanje veličine odeće. Ženska i devojačka gornja odeća
Br. 3638 Označavanje veličine odeće. Dečija odeća
Br. 4417 Označavanje veličine odeće. Kape

ISO/TC 134 - Veštačka đubriva

Medjunarodni standard:

- Br. 3944 Veštačka đubriva. Određivanje zapreminske mase bez prosejavanja

ISO/TC 138 - Cevi i fitinzi od plastičnih masa za transport fluida

Medjunarodni standardi:

- Br. 3607 Polietilenske cevi (PE). Tolerancije spoljašnjih prečnika i debljine zidova
Br. 3609 Cevi od propilena (PP). Tolerancije spoljašnjih prečnika i debljina zidova

ISO/TC 150 - Implanti za hirurgiju

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 5833 Implanti za hirurgiju. Lepak za kosti na bazi akrila
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 151 - Ploče iverice

Predlog medjunarodnog standarda:

- Br. 5 Ploče iverice. Debljine
(Rok za primedbe 1978-04-01)

ISO/TC 153 - Ventili za opštu upotrebu

Medjunarodni standardi:

- Br. 5210/I Priključak servo-motora na cevne zatvarače (slavine ventila) prirubnice. Mere
Br. 5211/I Priključak delimično okretljivog servo-motora na cevne zatvarače (slavine, ventile) prirubnice. Mere

ISO/TC 155 - Analiza gasova

Predlozi medjunarodnih standarda:

- Br. 6141 Analize gasova. Kalibracija gasnih mešavina
Br. 6146 Analiza gasova. Kalibracija gasnih mešavina. Priprema manometrijskim metodama
Br. 6147 Analiza gasova. Kalibracija gasnih mešavina. Priprema saturacijom
(Rok za primedbe 1978-04-01)

kalendar zasedanja

Kalendar zasedanja tehničkih komiteta, potkomiteta i drugih organa međunarodnih organizacija: Medjunarodne organizacije za standardizaciju (ISO) i Medjunarodne elektrotehničke komisije (IEC).

U ovoj rubrici objavljujemo nova sazvana i planirana zasedanja, prema informacijama iz Biltena IEC koja u prethodnim biltenima "Standardizacija" nisu objavljena.

Planirana zasedanja označena su znakom*.

Datumi i mesta ovih zasedanja biće naknadno defi-

nitivno određeni.

Zainteresovana preduzeća, organizacije i ustanove, koji žele da na svoj teret pošalju svoje stručnjake na neko od ovih zasedanja treba da se obrate Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju, Beograd, Slobodana Penzića-Krcuna br. 35, radi dobijanja potrebnih objašnjenja i uputstava.

Za učešće na zasedanju ISO i IEC potrebno je pismeno ovlašćenje Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, pošto je JZS u tim organizacijama učlanjen u ime naše zemlje.

ISO

1978

Januar

10-13	Milano	ISO/TC 58/SC 3	Boce za gasove. Konstrukcija boca
16-18			
11-13	Pariz	ISO/TC 104/SC 1	Konteneri za transport robe. Dimenzije, tehnički uslovi i ispitivanje. Konteneri za opštu upotrebu, serija 1 i 2
12-13	Pariz	ISO/TC 59/SC 5	Ergonomija. Ergonomija životne sredine (fizički aspekti)
17-18	Frankfurt	ISO/TC 22/SC 14	Drumska vozila. Spoljna oprema
17-19	Pariz	ISO/TC 17/SC 15	Čelik. Železničke šine i njihove veze
18-20	Kopenhagen	ISO/TC 46/SC 7	Dokumentacija. Predstavljanje publikacija
18-20	Pariz	ISO/TC 110/SC 1	Vozila unutrašnjeg transporta. Opšta terminologija
23-25	Hag	ISO/TC 20/SC 4	Aeronautika i kosmonautika. Vijčana roba za letilice
26-27	Hag	ISO/TC 20/SC 2	Aeronautika i kosmonautika. Zakovice za avijaciju
~~27~~	Berlin (Zapadni)	ISO/TC 21/SC 5	Vatrogasna oprema. N
27	Berlin (Zapadni)	ISO/TC 21/SC 5	Vatrogasna oprema. Nepokretni sistemi za gašenje požara
30-31	Pariz	ISO/TC 21/SC 2	Vatrogasna oprema. Pokretni aparati za gašenje požara

Februar

13-14	Frankfurt	ISO/TC 23/SC 2	Mašine i traktori za poljoprivredu i šumarstvo. Opšta ispitivanja
13-14	Pariz	ISO/TC 69/SC 2	Primena statističkih metoda. Interpretacija statističkih podataka
13-14	Pariz	ISO/TC 69/SC 5	Primena statističkih metoda. Prihvatanje načina uzimanja uzoraka
15-16	Brisel	ISO/TC 17/SC 5	Čelik. Uzimanje uzoraka i opšti tehnički uslovi isporuke
15-16	Frankfurt	ISO/TC 23/SC 4	Mašine i traktori za poljoprivredu i šumarstvo. Traktori
15-16	Pariz	ISO/TC 69/SC 1	Primena statističkih podataka. Terminologija i simboli
16-17	Frankfurt	ISO/TC 23/SC 9	Mašine i traktori za poljoprivredu i šumarstvo. Oprema za sejanje, sadjenje i đubrenje
17	Pariz	ISO/TC 69/SC 6	Primena statističkih podataka. Primena tačnih podataka
21	Brisel	ISO/Prodaja	Konferencija o prodaji

Februar/Mart

27-3	Grase	ISO/TC 54	Etarska ulja
28-1	Berlin (Zapadni)	ISO/TC 44/SC 4	Zavarivanje. Materijal za lučno varenje
28-2	Ženeva London	EXCO * ISO/TC 110/SC 2	Izvršni komitet Vozila unutrašnjeg transporta. Bezbednost motornih vozila unutrašnjeg transporta

Mart

6-10	Frankfurt	* ISO/TC 22/SC 19	Drumska vozila. Točkovi
9-10		* ISO/TC 60	Zupčanici
14-15	Milano	ISO/TC 31/SC 10	Gume, naplaci i ventili. Gume i točkovi za bicikle
15-16	Milano	ISO/TC 47/SC 12	Hemija. Halogenski derivati ugljovodonika i opšte metode. Amini
15-17	Pariz	ISO/TC 39/SC 2	Mašine alatke. Uslovi ispitivanja
16-17	Minhen	* ISO/TC 22/SC 13	Drumska vozila. Ergonomija i drumska vozila
20-22	London	ISO/TC 34/SC 9	Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Mikrobiologija
28-30	Keln	ISO/TC 5/5	Metalne cevi i fitinzi. Fitinzi (izuzev od livenog gvoždja)
28-31		* ISO/TC 104/SC 3	Konteneri za transport robe. Mali konteneri

29-30	Tampa	ISO/TC 31/SC 8	Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za vazduhoplove
	SAD	* ISO/TC 22/SC 4	Drumska vozila. Karavani i lake prikolice
	Pariz	* ISO/TC 23	Mašine i traktori za poljoprivredu i šumarstvo
	Pariz	* ISO/TC 30/SC 3	Merenje protoka tečnosti u zatvorenim kanalima. Ispitivanja oblasti brzine
	Pariz	* ISO/TC 30/SC 8	Merenje protoka tečnosti u zatvorenim kanalima. Težinske i zapreminske metode merenja protoka
		* ISO/TC 35/SC 1	Boje i lakovi. Terminologija
		* ISO/TC 58/SC 2	Boce za gasove. Dimenzije izlaznog otvora ventila
		* ISO/TC 58/SC 4	Boce za gasove. Periodična kontrola i postupci održavanja za čelične boce za gasove
	Nemačka, F.R.	* ISO/TC 79/SC 6	Laki metali i njihove legure. Aluminijske legure za gnječenje
	Nemačka, F.R.	* ISO/TC 95/SC 17	Kancelarijske mašine "Kreditne karte" i identifikacija karata
	Minhen	* ISO/TC 159/SC 4	Ergonomija. Oznake i upravljanje
<hr/>			
<i>Mart/April</i>		* ISO/TC 155/SC 5	Nikal i niklove legure/Ferornikl
<hr/>			
<i>I kvartal</i>		* ISO/TC 22/SC 6	Drumska vozila. Termini i definicije dimenzija i težina
	Torino	* ISO/TC 38/SC 18	Tekstil. Osnovna terminologija, simboli, skraćenice i klasifikacija
		* ISO/TC 44/SC 10	Zavarivanje. Unifikacija tehničkih propisa u tehnici varenja metala
	Nemačka, R.F.	* ISO/TC 47/SC 3	Hemija. Reaktivni za hemijsku analizu. Indikatori. Primarni standardi. Standardni rastvori. Puffer - rastvori
		* ISO/TC 116/SC 1	Aparati za grejanje prostori-ja. Terminologija
		* ISO/TC 116/SC 4	Aparati za grejanje prostori-ja. Aparati bez sagorevanja
<hr/>			
<i>April</i>			
3-5	London	ISO/TC 22/SC 9	Drumska vozila. Dinamika vožnje i ponašanje na putu
4-5	Berlin (Zapadni)	* ISO/TC 59/SC 5	Zgradarstvo. Spojevi

5-6	Berlin (Zapadni)	ISO/TC 44/SC 6	Zavarivanje. Oprema za elektro-otporno zavarivanje
17-19	Berlin	ISO/TC 126/SC 1	Duvan i proizvodi duvana. Fizikalna i dimenzionalna ispitivanja
19-21	Hag	ISO/TC 153/SC 1	Ventili za opštu upotrebu. Konstruisanje, označavanje i ispitivanje
21	Pariz	* ISO/TC 22/SC 7	Drumska vozila. Uredjaj za ubrizgavanje i prečistači goriva
24-26	Sri Lanka	* ISO/TC 34/SC 7	Poljoprivredno prehrambeni proizvodi. Mirodrije i začini
24-28		* ISO/TC 149	Bicikli, tricikli i motorcikli
		* ISO/TC 149/SC 1	Bicikli, tricikli i motorcikli. Metode ispitivanja i odgovarajući kriterijumi za bicikle i njihove sklopove
		* ISO/TC 149/SC 2	Bicikli, tricikli i motorcikli. Dimenzionalna standardizacija elemenata. Ispitivanja i kriterijumi performansi elemenata i podsklopova
	Sohi	* ISO/TC 10/SC 8	Tehnički crteži. Crteži u građevinarstvu
		* ISO/TC 21/SC 1	Vatrogasna oprema Terminologija, simboli, oznake i klasifikacije požara
	Velika Britanija	* ISO/TC 70/SC 4	Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Ispitivanja
	Velika Britanija	* ISO/TC 70/SC 5	Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Regulisanje torzione vibracije i specijalni zahtevi (npr. ciklički uslovi)
		* ISO/TC 97/SC 6	Računske mašine i obrada informacija. Prenosjenje podataka na daljinu
		* ISO/TC 101	Transporteri i elevatori
		* ISO/TC 118/SC 4	Kompresori, pneumatski alati i mašine
	Budimpešta	* ISO/TC 134/SC 1	Veštačka đubriva. Terminologija i označavanje etiketama
	Pariz	* ISO/TC 134/SC 2	Veštačka đubriva. Uzimanje uzoraka
	Budimpešta	* ISO/TC 134/SC 4	Veštačka đubriva. Hemijske analize
		* ISO/TC 146/SC 4	Čistoća vazduha. Opšti aspekti
	Kanada	* ISO/TC 147	Čistoća vode
	Kanada	* ISO/TC 147/SC 6	Čistoća vode. Uzimanje uzoraka (opšte metode)
	Čikago	* ISO/TC 157	Sredstva za kontrolu radjanja

Maj			
8-9	London	* ISO/TC 24/SC 3	Sita, određivanje granulometrijskog sastava sejanjem i drugim metodama. Industrijska sita sa žičanom mrežom
10	London	* ISO/TC 24/SC 7	Sita, određivanje granulometrijskog sastava sejanjem i drugim metodama. Industrijska sita sa pločom
10-12	Rim	* ISO/TC 23/SC 13	Traktori i mašinerija za poljoprivredu i šumarstvo. Mehanizacija na motorni pogon za vrtove i travnjake
10-12	Ženeva	* COPCO	Komitet za politiku potrošača
17-19	Štokholm	* ISO/TC 59/SC 11	Zgradarstvo. Oprema za kuhinju
22-24	Pariz	* ISO/TC 20/SC 9	Aeronautika i kosmonautika. Opterećenje vazduhoplova
22-24	Štokholm	* ISO/TC 52/SC 1	Hermetičke limenke za životne namirnice. Limenke za opštu upotrebu
22-27	London	* ISO/TC 97/SC 2	Računske mašine i obrada informacija. Skupovi znakova i kodiranje
23-25	Kijev	* ISO/TC 20/SC 8	Aeronautika i kosmonautika. Terminologija aeronautike
23-27	Vašington	ISO/TC 77	Azbest-cementni proizvodi
25-26	Štokholm	* ISO/TC 52/SC 3	Hermetičke limenke za životne namirnice. Limenke za ribu
25-26		* ISO/TC 59/SC 12	Zgradarstvo. Sistemi za mehaničko transportovanje
29-31	Pariz	ISO/TC 86/SC 5	Rashladni uređaji. Konstrukcija i ispitivanje frižidera za domaćinstva
	Vašington	* ISO/TC 20	Aeronautika i kosmonautika
		* ISO/TC 22/SC 10	Drumska vozila. Postupci ispitivanja udarom
	Štokholm	* ISO/TC 23/SC 17	Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo
	London	* ISO/TC 24	Sita, određivanje granulometrijskog sastava sejanjem i drugim metodama
		* ISO/TC 85/SC 3	Nuklearna energija. Obezbedjenje reaktora
		* ISO/TC 95/SC 15	Kancelarijske mašine. Numeričke i alfa-numeričke kancelarijske mašine
		* ISO/TC 101/SC 2	Transporteri i elevatori. Bezbednost
		* ISO/TC 110	Vozila unutrašnjeg transporta

ISO teži za boljim standardima

Izvesne osobe su navikle da pale svetlo ili uključe neki aparat za domaćinstvo pritiskanjem prekidača na dole. Drugi pak to čine u obratnom smeru.

Nedavno je organizacija ISO, u nastojanju da uvede izvesne elemente racionalizacije u oblasti geometrijske orijentacije i smera kretanja, objavila jedan međunarodni standard.

Ovaj međunarodni standard ISO 1503 izradio je Stalni komitet za proučavanje principa standardizacije (STACO). U njemu je usvojen princip da smer kretanja komandne poluge ili prekidača mora odgovarati željenom dejstvu. Na primer, točak upravljača se okreće u istom smeru u kome i vozilo.

Osim toga, pokretanjem na desno i na gore u odnosu na izvodjača ili okretanjem u smeru kazaljke na satu vrši se uključivanje, puštanje u rad ili zatvaranje. Medjutim, treba biti veoma obazriv pri razmatranju mogućnosti unošenja bilo kakve modifikacije u već dobro utvrđenu konvenciju u izvesnim oblastima. ISO standard daje uputstva naročito za one oblasti za koje ne postoje utvrđene konvencije.

ISO 1503 će interesovati inženjere i tehničare koji se svakodnevno bave označava-

njem pokretnih delova motora i postavljanjem komandnih poluga i prekidača. Isto tako ovaj standard može da zainteresuje one koji filozofski shvataju stvari, jer se njime načinju problemi izazvani činjenicom da fudbalska lopta ili opeka nemaju vlastiti sistem orijentisanja po pravcu kao što to imaju predmeti potpuno orijentisani na pr. avion, unutrašnjost crkve ili džepovi za alat.

Međunarodni standard ISO 1503 proučava takodje i "sistem spoljašnje observacije" koji se koristi za objekte koji se obično posmatraju spolja (tehnički crteži, umetnička dela, javni časovnici itd.) i "sistem unutrašnje observacije" koji se koristi za objekte normalno posmatrane iznutra (kao brodovi, železnica, dizalice itd.).

Ovim novim standardom je utvrđeno da je geometrijska orijentacija tehničkih objekata, kao i tačno utvrđivanje smerova okretanja objekata ili njihovih delova, često od presudnog značaja. Neprecizno označavanje ili pogrešno označen pravac može, na primer, otežati u znatnoj meri rad spasilačkih ekipa u zgradi koja gori. Rukovanje ventilom ili komandnom polugom u pogrešnom smeru može u opasnim situacijama izazvati katastrofu.

geometrijska orijentacija i smer kretanja

Nedavno zasedanje ISO/TD 3 koje je odgovorno za procenu potreba za Međunarodnim standardima u oblasti gradjenja ukazalo je na potrebu za standardima koji se odnose na jeftinu izgradnju stanova.

Edući da postojeći standardi pružaju koristi za sve vrste gradjenja - kroz modularnu koordinaciju, racionalizaciju konstruktivnih metoda i veličina, kao i izvodjenje novih i tradicionalnih materijala itd. - osnovana je specijalna radna grupa da proučava posebne probleme vezane za jeftinu izgradnju stanova.

Međunarodna standardizacija ima važnu ulogu da unapređuje životne uslove - za obične ljude a posebno za hendikepirane i za starosne grupe populacije.

Što se tiče hendikepiranih, ISO/TD 3 je istakao važnost bržeg razvoja te spe-

cijalne radne grupe odgovorne za ispitivanje potreba fizički hendikepiranih u odnosu na gradjevinarstvo. ISO će nastojati - pomoću međunarodnih prihvatljivih standarda - da upućuje arhitekte, inženjere, graditelje i stručnjake na takve probleme kao što su prilazi objektima, uključujući liftove, nameštaj kuhinje i drugu opremu i manevrisanja u hodnicima, itd.

Pažnja će se takodje pokloniti očuvanju energije u zgradama. Energetska kriza je rasvetlila neefikasnost mnogih postojećih gradjevina i ukazala na moguće potencijalne uštede budućih gradjevinskih projekata.

Konačno, ISO/TD 3 je preporučio pojačan program za standarde potrebne za usklađivanje gradjevinskih propisa. Takve razlike čine ozbiljnu prepreku slobodnom toku iz jedne zemlje u drugu gradjevinskih materijala i komponenti kao i gradjevinskoj tehnologiji.

proširen delokrug rada ISO

Prvi i najvažniji zadatak ISO je očigledno priprema i publikovanje međunarodnih standarda. Zaista, više od 90% ISO ukupnog prihoda daje se za tehnički rad. Statistički, to znači da je ISO u zadnjih nekoliko godina objavio oko 500 novih ili revidiranih standarda godišnje, ili oko 10.000 stranica tehničkih podataka godišnje. To takođe znači da će ukupan broj međunarodnih standarda dostići 3.500 u toku 1978. godine.

U toku sledećih nekoliko godina, mi možemo predvideti dalje ubrzanje tehničkog rada. Problem ISO nije - i neće biti nikad - da nađe pogodne stvari da ih standardizuje. Svake godine, veliki broj novih tema se uvodi u ISO tehnički program, i ima za sada više od 3.000 nacrtana standarda koji su u toku izrade. Dodajemo i revizije. Samo vrlo mali broj standarda traje za uvek. Mi moramo voditi računa o tome da svi ISO standardi u bilo kom datom momentu budu u skladu sa najnovijim stupnjem tehnološkog razvika. To je razlog zbog koga se svaki međunarodni standard revidira bar svakih pet godina. Ovaj pregled može dovesti do zaključka da je ISO standard još važeći i savremen; ali to takođe može rezultirati u revidiranoj verziji, u koju su ugrađena najnovija tehnička dostignuća". Iskustvo je pokazalo, na nacionalnom nivou, samo nekih 10% od zbirke standarda treba da bude revidirano svake godine, i isto je verovatno i za ISO. Prema tome u toku sledećih nekoliko godina, mi ćemo biti suočeni sa većim programom revizije, radi se o nekih 350 međunarodnih standarda godišnje koji su u upotrebi. Prema tome može se očekivati da će godišnja produkcija u obliku novih ili revidiranih standarda biti vrlo brzo 700-800 standarda godišnje. Mada priprema standarda ostaje glavni zadatak ISO, očigledno je da će članice ISO i međunarodna zajednica podnositi i dalje zahteve ISO-u u vezi sa tim. Ako ISO treba da odigra glavnu ulogu, više nije dovoljno samo objavljivati standarde. Rad ISO mora obuhvatiti primenu standarda u najširem smislu reči.

U stvari, ISO polje rada se širi, no rad postaje kompletniji i nove teme se uvode u tehnički program. Drugo, i možda jednako važno - institucije za standardizaciju sada imaju veće odgovornosti na nacionalnom i na međunarodnom nivou. Ova ekspanzija je prirodna i poželjna. Standardi se objavljuju i koriste u društvu koje teži da postane sve složenije i složenije, u kome je sve više interesnih grupa međusobno povezanih. Bilo je vreme, kada su manje ili više isti ljudi pripremali i koristili standarde.

Danas, međunarodni standardi o kadrovi-
ma zemalja, kontenerima, frižiderima ima-

ju odjeka dalje od relativno ograničenog kruga standardizera. Standardi se ne odnose samo na industriju već i na potrošače, vlade, naučnike itd. Posledice toga su da standardi nisu samo tehnički i ekonomski; oni mogu biti takođe politički i socijalni. Na nacionalnom nivou, institutima za standardizaciju date su veće dužnosti. Mnoge ISO članice ne bave se samo pripremom i publikovanjem standarda, već se bave još u većoj meri i atestiranjem i označavanjem robe, kontrolom kvaliteta, metrologijom, obrazovanjem, informatikom, ispitivanjem, primenjenim istraživanjem itd.

Ove veće obaveze na nacionalnom nivou imajuće posledice i na međunarodnom nivou. Ako se ISO članica bavi atestiranjem na nacionalnom nivou, neminovno je da će i ISO preuzeti poslove atestiranja na međunarodnom nivou, da navedemo samo jedan primer.

Uzmimo primer ISO NET - ISO informacione mreže - koja neće obuhvatiti samo standarde (nacionalne i međunarodne), već takođe i dokumenta tipa standarda koja su publikovana od strane vladinih organa, industrijskih udruženja, potrošačkih organizacija itd. To je šire shvatanje, koje ilustruje međusobni uticaj pokreta standardizacije i drugih komponenata društva. Postaje sve više očigledno da ISO mora pregledati sve svoje izdate standarde. Novo osnovana institucija za standardizaciju u zemlji u razvoju može da ne bude u stanju da izvuče maksimum koristi iz raspoloživih standarda. Takva institucija treba pomoć i savet. Standardi su gradeći blokovi društva i mogu igrati bitnu ulogu u transferu tehnologije iz jednog sveta u drugi.

U poslednjih nekoliko godina, pojavio se takođe izvestan broj ISO standarda koji pozivaju na stvaranje službi za registrovanje ili održavanje. Oni pokrivaju tako različitu materiju kao što je dokumentacija, kreditne karte, drumska vozila, računare, kodove za imena zemalja i valuta. U svakom primeru se potvrdila potreba da se uspostavi specijalna mašinerija koja će osigurati zadovoljavajuću primenu standarda. Ovo su samo neki primeri proširenog delokruga ISO; još mnogo toga se može dodati. Na kraju, oni će se svi odraziti u činjenici da svet zahteva međunarodni sporazum, međunarodne standarde.

ISO-u je poveren zadatak da postigne ove sporazume i da potpomogne primenu. A to znači da ćemo mi morati mnogo da radimo. Srećna Nova godina.

Olle Sturen, Generalni sekretar

pregled primljenih važnijih inostranih standarda

Ova rubrika obuhvata pregled važnijih inostranih standarda primljenih u standardoteci jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Stručnjaci, zainteresovane ustanove i preduzeća mogu da koriste ove standarde u samoj standardoteci Zavoda ili da izvrše nabavku. Za sva obaveštenja obratiti se Jugoslovenskom zavodu za standardizaciju - Standardoteka, Beograd, Slobodana Pezevića-Krcuna br. 35.

DK 528.541.82
DIN 18717/77 Präzisions-Nivellierlatten

DK 53.081
SIS 016150/77 Storheter och enheter. Värme.

DK 531.711.51.681.2
VSM 57100/77 Dimensionelles Messwesen. Parallelendmasse

DK 542.2:678.5+542.231.6:542.673.1
BS 5404: Part 3: 1977 Plastics laboratory ware. Part 3. Filter funnels

DK 542.232.7-033.62:542.4:66.046.4
DIN 12906 Teil 1/77 Laborgeräte aus Hartporzellan. Verbrennungsröhre. Masse

DK 542.232-033.62:542.47:66.047
DIN 12911/77 " Exsikkatorplatten

DK 546.226-325-41:006.354
GOST 4204/77 Reaktivy. Kislota ser-naya. Tekhnicheskije usloviya

DK 546.47'175-41:006.354
GOST 5106/77 " Tsink azotnokislyj, 6-vodnyj. Tekhnicheskije usloviya

DK 614.847.73
DIN 14151 Teil 2/77 Sprungrettungsgeräte. Sprungtuch

DK 614.891.1.004.1
SNV 054510/77 Persönliche Schutzausrüstungen. Industrieschutzhelme

DK 614.894.43
DIN 3176/77 Atemgeräte. Alkalipatronen für Atemschutzgeräte

DK 62-762.64:006.354
GOST 5152/77 Nabivki sal'nikovye. Tekhnicheskije usloviya.

BS - Velika Britanija
DIN - Savezna Republika Nemačka
GOST - SSSR
SIS - Švedska
SNV, - Švajcarska
VSM

DK 621.37/.39.001.4:620.169.1
BS 2011: Part 1.1/77 Basic environmental testing procedures.
" Part 1.1 General

DK 621.37/.39.001.4:620.169.1:620.193.94
BS 2011: Part 2.1 Z/BM/77 " Part 2.1 Tests . Test Z/BM. Combined dry heat/low air pressure tests

DK 621.37/.39.001.4:620.169.1:620.193.94:536.495
BS 2011: Part 2.1 B/77 " Part 2.1 Tests Test B. Dry heat

DK 621.432.018
BS 5514: Part 1/77 Specification for Reciprocating internal combustion engines: Performance Part 1. Standard reference conditions and declarations of power, fuel consumption and lubricating oil consumption

DK 621.56:614.8
VSM 53171/77 Kälteanlagen. Sicherheit-sorgane

DK 621.642.17-034.14:614.894.72
DIN 3171/77 Atemgeräte. Nahtlose Stahlflaschen für Druckluft (Pressluft) und verdichteten Sauerstoff. Prüfdruck 300 bar und 450 bar

DK 621.643.4:678.743
SNV 2045/77 Einfache Steckmuffen für Druckrohre aus Polyvinylchlorid (PVC hart) mit elastischen Dichtringen. Minimale Tiefe der Muffen

SNV 2048/77 Doppelsteckmuffen für Druckrohre aus Polyvinylchlorid (PVC hart) mit elastischen Dichtringen

- DK 621.643.4.06:678.743.22
SNV 264/77 Fittings aus Polyvinylchlorid (PVC hart) mit glatten Muffen für Rohre unter Druck
Einbaumasse - Metrische Reihe
- SNV 727/77 " Abmessungen der Muffe. Metrische Reihe
- SNV 3460/77 Innendruckbeanspruchte Rohre aus Polyvinylchlorid (PVC hart) - Metrische Reihe. Abmessungen der Bundbuchse für den losen Flansch
- DK 621.643.411.3.06
DIN 2856/77 Fittings für Lötverbindungen. Technische Lieferbedingungen
- DK 621.643.412.678.743
SNV 2536/77 Innendruckbeanspruchte Rohre und Fittings aus Polyvinylchlorid (PVC hart), metrische Reihe - Abmessungen der Flansche
- DK 621.646.986-982:006.354
GOST 14718/77 Zatvory vakuumnye. Tipy i osnovnye parametry
- DK 621.67:620.1
BS 5316:
Part 2:1977 Specification for Acceptance tests for centrifugal, mixed flow and axial pumps.
Part 2. Class B tests
- DK 621.798.147-033.5:663.41
DIN 6199/77 Packmittel. Flaschen. Steinieform
- DK 621.833.1:621.753.3
BS 3696:
Part 1:1977 Specification for Master gears. Part 1. Spur and helical gears (metric module)
- DK 621.852.13
DIN 7753
Teil 1/77 Endlose Schmalkeilriemen für den Maschinenbau. Masse
- DK 621.886.5
VSM 12771/77 Zylindrische Stifte ungehärtet
- DK 621.886.7
VSM 12782/77 Konische Stifte mit innengewinde
- DK 621.892:006.354
GOST 12328/77 Maslo konservatsionnoe ng-203. Tekhnicheskie usloviya
- DK 621.928.028.3:620.168.32:539.215.2
DIN 4188
Teil 1/77 Siebböden. Drahtsiebböden für Analysensiebe. Masse
- DK 621.951.45-034.14.018.252.3
DIN 1414/77 Spiralbohrer aus Schnellarbeitsstahl. Technische Lieferbedingungen
- DK 622:003.62
DIN 21800/77 Zeichen "Schlägel und Eisen"
- DK 628.448:625.76
DIN 30713/77 Abfallbehälter für den öffentlichen Verkehrsraum
- DK 629.11.012
SNV 742401/77 Reifen und Felgen. Luftdruck und Belastung für schlauchlose Radial- und Diagonal-Breitreifen
- DK 629.114.001.4
GOST 22576/77 Avtomobili i avtopoezda. Nomenklatura pokazatelej skorostnykh svojstv i metody ikh opredeleniya
- DK 629.114.6.012.732
BS AU 165:1977 Original equipment passenger car jacks
- DK 645.497-035.3
GOST 5150/77 Granozan. Tekhnicheskie usloviya
- DIN 4565 Teil 1/77 Leitern und Tritte aus Holz. Stufenleitern und Tritte
- DK 656.073.235:621.869.888
BS 3951: Part 1:
Section 1.1/77 Freight containers
Part 1. General
Section 1.1 Specification for external dimensions and ratings
- BS 3951: Part 1:
Section 1.5/77 " Part 1. General
Section 1.5. Guide to the handling and securing of series 1 freight containers
- DK 661.7:547.284.3:126.7:006.354
GOST 13198/77 Atsetontsiangidrin tekhnicheskij. Tekhnicheskie usloviya
- DK 662.76:683.972:696.46:614.8
BS 5258: Part 7/77 Safety of domestic gas appliances. Part 7. Storage water heaters
- DK 665.5:389.64
SNV 181160/77 Mineralöle.
Qualitätsrichtlinien für Mineralbrennöl (Dieseltreibstoffe, Heizöl)
- DK 665.5:389.4
SNV 181161/77 " Qualitätsrichtlinien für Auto- und Flugbenzine, Traktoren- und Fluggasturbinen-Treibstoffe sowie für Leuchtöl

- DK 669:620.17
SIS 114305/77 Induktiv provning av stälror
- DK 669.14.018.9:621.762
SIS 148010/77 Sinterstal 80 10
SIS 148011/77 Sinterstal 80 11
SIS 148020/77 Sinterstal 80 20
SIS 148100/77 Sinterstal 81 00
- DK 669.14-426:621.88
BS 3111:
Part 1: 1977 Steel wire for cold forged fasteners and similar components. Part 1. Carbon and low alloy steel
- DK 669.141.25.018
VSM 10696/77 Nichtrostender Stahlguss
- DK 669.141.25:018.44:669.15-194.57:620.1
DIN 17245/77 Warmfester ferritischer Stahlguss Technische Lieferbedingungen
- DK 669.3-422.42:621.753.1
VSM 11824/77 Kupfer und Kupferknetlegierungen Rechteck-Stangen, gezogen Abmessungen, Technische Lieferbedingungen
- DK 669.35
SIS 145710/77 Koppargjutlegering. Aluminiumbrons 57 10 Typ CuA/10Fe3
SIS 145716/77 " Aluminiumbrons 57 16 Typ CuA/10Fe5Ni5
- DK 674-415:006.354
GOST 2977/77 Shpon stroganyj. Tekhnicheskije usloviya
- DK 674-419.3:006.354
GOST 8673/77 Plity fanernye. Tekhnicheskije usloviya
- DK 676.6.01:006.354
GOST 12432/77 Karton. Metody opredeleniya massy kartona ploschad'yu 1 m², tolshchiny i plotnosti
- DK 677.074.162:001.4
BS 5523/77 Textiles - Weaves - Definitions of general terms and basic weaves
- DK 678.5./8:620.174
VSM 77104/77 Kunststoffe. Werkstoffprüfung. Scherversuch (Abscheren)
- DK 678.5/8.046.364:620.172
BS 2782: Part 10: Method 1003/77 Plastics Part 10. Glass reinforced plastics. Method 1003. Determination of tensile properties
- DK 678.5/8.046.364:620.174
BS 2782: Part 10: Method 1005/77 " Part 10. Glass reinforced plastics. Method 1005. Determination of flexural properties. Three points method
- DK 678.5/8.046.364.620.1:643.822
BS 2782: Part 10: Method 1002/77 " Part 10. Glass reinforced plastics. Method 1002. Determination of lose on ignition
- DK 687.246.2:006.354
GOST 11361/77 Sorochki trikotazhnye nochnye. Tekhnicheskije usloviya
- DK 687.31/.36.001.4:006.354
GOST 9176/77 Izdeliya trikotazhnye. Metody ispytaniy shvov
- DK 687.31/.36:006.354
GOST 9374/77 Izdeliya trikotazhnye verkhnie detskie. Obshchie tekhnicheskije usloviya
- DK 69:645.4
SIS 839405/77 Skolinredning - Bord - Kvalitetsbestämmelser
SIS 839512/77 Skolinredning - stolar - Kvalitetsbestämmelser
- DK 69.666.73
SIS 222801/77 Dräneringsprör av tegel
- DK 69:725.85
SIS 871010/77 Gymnastikredskap - Fästdons placering i byggnad
- DK 69.026.6
SIS 911403/77 Hisschakt. Personhissar och möbelhissar. Matt
- SIS 763514/77 Hissar. Personhissar och möbelhissar. Korgar
SIS 763516/77 " Personhissar. Korgar
SIS 911407/77 Hisschakt. Personhissar. Matt
- DK 696.141.1:645.685
BS 5504:
Part 1:1977 Wall hung WC pan Part 1. Wall hung WC pan with close coupled cistern. Connecting dimensions
- DK 696.141.1:645.685
BS 5504:
Part 2:1977 " Part 2. Wall hung WC pan with independent water supply Connecting dimensions
- DK 696.141.2:628.45
BS 5520:1977 Vitreous china bowl urinals (rimless type)
- DK 696.143:645.681.4
BS 5506:
Part 1:1977 Wash basins. Part 1. Pedestal wash basins. Connecting dimensions

DK 697.326:662.95:001.4:620.1		rökutveckling vid brand
DIN 4702 Teil 3/77	Heizkessel. Gas-Spezialheizkessel mit ohne Gebläse	
DK 699.81		DK 744.42:347.77/.78
SIS 024820/77	Brandprovning Byggnadsdelar. Bestämning av motståndsförmaga vid brand	DIN 34/77
SIS 024821/77	Brandprovning material. Bestämning av beklädnaders antändbarhet	
SIS 024822/77	Brandprovning Beklädnader. Bestämning av tändskyddande förmaga	
SIS 024823/77	Brandprovning Ytskikt. Bestämning av medverkan till övertändning, ocn rökutveckling vid brand	
SIS 024824/77	Brandprovning Traktäckningsmaterial. Bestämning av motståndsförmaga vid flygbrand	
SIS 024825/77	Brandprovning Golvmaterial. Bestämning av förmaga att hindra brandsprindning och	
		Schutzvermerk zur Beschränkung der Nutzung von Unterlagen
		DK 744.423(083.2):621.3.061
		DIN 6771 Teil 5/77
		Vordrucke für technische Unterlagen. Schaltplan im Format A3
		DK 744.43
		VSM 10362/77
		Zeichnungen. Werkzeugungsbeispiel. Brennstoffbehälter
		DK 744.43
		VSM 10363/77
		" Wasserabscheider
		VSM 10367/77
		" Bohrvorrichtung
		DK 778.534.455:771.531.352.4
		DIN 15881 Teil 2/77
		Film 8 mm. Bildpostiv mit Magnettonstreifen für Film 8 S
		DK 778.57:778.534.425:778.534.455:771.531.352
		DIN 15638/77
		Magnetfilm 16 mm mit einseitiger Perforation DIN-Bezugsfilm BF 16

dokumentacija SEV

Savezno izvršno veće je na sednici održanoj 5. juna 1974. godine donelo zaključak o proširenju saradnje između SFRJ i SEV u oblasti standardizacije, a na osnovu člana 2. Sporazuma o saradnji između SFRJ i SEV. Po ovom članu predstavnici SFRJ ubuduće učestvuju u radu Stalne komisije SEV-a za standardizaciju i njenih radnih tela po pitanjima od uzajamnog interesa.

Za nosioca ove saradnje određen je Jugoslovenski zavod za standardizaciju.

U vezi sa navedenim, bilten JZS će u ovoj rubrici objavljivati kalendar zasedanja i primljene važnije standarde SEV i preporuke SEV.

Razrada nacрта standarda SEV ostvaruje se:

- U okviru Stalne komisije SEV za standardizaciju - za objekte optetehničke i medjugranske namene;
- U okviru Stalnih granskih komisija SEV - za objekte koji su u domenu njihove kompetencije

PREPORUKE:

725-76 u zamenu za 725-66	Samohodne poljoprivredne mašine. Osnovni parametri.	5705-77	Polimeri. Opšta terminologija homopolimera.
5505-76	Pneumatske šine. Metode ispitivanja. Sadržaj protokola ispitivanja.	5361-76	Rashladni uređaji. Kompletne kompresorske rashladne mašine. Metode ispitivanja.
5697-77	Magnetne trake za profesionalno videosnimanje. Spisak pokazatelja. Metode ispitivanja.	5704-77	Reagensi. Saharoza.
5696-77	Filmske trake u boji za televiziju. Za umnožavanje. Spisak pokazatelja. Metode ispitivanja.	2119-69 u zamenu za RS 2119-69	Magnetne trake. Fizičko-mehanički pokazatelji. Termini i određivanje. Metode ispitivanja.
5708-77	Gumeni prstenovi okruglog preseka. Tehnički zahtevi.	2091-77 u zamenu za RS 2091-69	Neorganski pigmenti. Gvoždje-cianid plavo.
5587-76	Rendgenski aparati. Kasete za snimke. Opšti tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.	5707-77	Rudarski uređaji. Podzemni dizel-vozovi. Tipovi, osnovni parametri i mere.
5586-76	Medicinski instrumenti. Pakovanje, transportovanje i čuvanje. Opšti zahtevi.	5701-77	Reagensi. Kalcijum kiseli karbonat.
5584-76	Uređaji i sredstva automatizacije. Regulator pregrevanja za rashladne uređaje. Osnovni parametri. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja.	5696-77	Fotografska senzitivometrija. Reprodukcija boja. Terminologija.
5585-76	Uređaji i sredstva automatizacije. Pneumatski uređaji i aparatura. Termini i određivanje.		
5687-77	Kontejnerski i transportni sistem. Termini i određivanje.		

STANDARDI:

303-76	Osnovne norme zamenljivosti. Dozvoljene greške pri linearnom merenju do 500 mm.
307-76	Osnovne norme zamenljivosti. Obli navoj.
463-77 u zamenu za RS. 970-71	Legure gvoždja. Metode hemijske i fizičko-hemijske analize. Opšti zahtevi.

- 473-77 Metali. Ispitivanje na lom pri
u zamenu za RS 61-63
snižanim temperaturama.
- 448-77 Koncentrati od bakra. Elektro-
u zamenu za RS 1486-68 i 2209-69
gravimetrijske i jodometrijske
metode određivanja sadržaja
bakra.
- 449-77 Aluminiјum-trioksid. Metode he-
u zamenu za RS 510-74
mijske analize. Opšti zahtevi.
- 612-77 Traktori. Termini i određivanja.
- 538-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Opšti zahtevi za
konstrukcije.
- 579-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije strugova za
obradjivanje zupčanika.
- 581-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije agregatnih
strugova i automatskih linija.
- 543-77 Brojevi. Pravila pisanja i zaok-
ružavanja.
- 530-77 Mikrofilmovi. Etaloni sive boje.
Tehnički zahtevi.
- 527-77 Jedinstveni sistem dokumentaci-
u zamenu za RS 3274-71
je za konstrukcije SEV. Električ-
ne šeme. Klasifikacija. Termini
i određivanja.
- 503-77 Elektronski instrumenti za mere-
u zamenu za RS 2652-73
nje. Termini i određivanja. Na-
čini za izražavanje grešaka.
- 477-77 Čelik. Određivanje dubine de-
u zamenu za RS 463-71
karbonizacije u pcvršinskom slo-
ju.
- 631-77 Tehnika bezbednosti. Teretne di-
zalice. Grafički simboli.
- 540-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije strugova.
- 582-77 Tehnika bezbednosti. Metalorezački
strugovi. Specijalni zahtevi za
konstrukcije strugova za seče-
nje.
- 499-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije polir-
mašina i brusilica.
- 500-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije horizon-
talnih brusilica.
- 577-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije horizon-
talne kružne brusilice za pro-
širivanje.
- 576-77 Tehnika bezbednosti. Metalore-
zački strugovi. Specijalni zah-
tevi za konstrukcije glodalica.
- 531-77 Simbol radiacione opasnosti.
Forma i mere.
- 556-77 Šlifovani krugovi pravog profi-
la. Mere.
- 472-77 Metali. Ispitivanje na lom pri
u zamenu za RS 149-64
sobnoj temperaturi.
- 475-77 Čelik. Određivanje kaljivosti
u zamenu za RS 82-71
metodom tirtfonskog kaljenja.
- 479-77 Metali. Ispitivanje elastičnos-
u zamenu za RS 1185-67
ti listova i traka debljine ma-
nje od 3 mm.
- 495-77 Feromolibden. Marke i tehnički
u zamenu za RS 57-63
zahtevi.
- 559-77 Šlifovani armirani krugovi sa
ukopanim centrom. Osnovne mere.
- 497-77 Metalni i azotirani manđan.
u zamenu za RS 159-64 i
RS 118-68
Marke i tehnički zahtevi.
- 488-77 Liveno gvoždje i čelik. Određji-
u zamenu za RS 184-70
vanje sadržaja sumpora.
- 456-77 Obojeni metali i legure. Opšti
u zamenu za RS 1504-68
zahtevi za izbor i pripremu
za hemijsku analizu.
- 359-76 Računske mašine i sistem obra-
djivanja podataka. Simboli az-
bučno-cifarski. Klasifikacija,
nazivi i oznake.
- 326-76 Standardni obrazac kaolina KK.
- 375-76 Mikrofilmovi. Tipovi, Osnovne
mere.
- 484-77 Liveno gvoždje i čelik. Odre-
u zamenu za RS 178-73
đivanje sadržaja silicijuma.
- 564-77 Šlifovani prstenasti krugovi.
Mere.
- 533-77 Laboratorijski nameštaj za rad
u zamenu za RS 1660-69
sa radioaktivnim supstancama.
Opšti tehnički zahtevi.
- 360-76 Računske mašine i sistem obra-
djivanja podataka. Simboli az-
bučno-cifarski i šifre. Metode
proširivanja.
- 474-77 Metali. Ispitivanje na lom.
u zamenu za RS 69-74 i
RS 4100-73
- 465-77 Bakarne katode.
u zamenu za RS 1584-68
- 542-77 Perforatorska traka.
u zamenu za RS 1842-69

- 544-77 Primenjena statistika. Nizovi magičnih brojeva za polazne veličine u statističkim tablicama.
- 566-77 *u zamenu za ST 10-72* Spiralne burgije. Tehnički zahtevi.
- 439-77 *u zamenu za RS 3929-73* Transportna ambalaža i pakovanje. Metoda ispitivanja na lom pri slobodnom padu.
- 440-77 *u zamenu za RS 3930-73* Transportna ambalaža i pakovanje. Metode ispitivanja na vibracionu jačinu.
- 459-77 *u zamenu za RS 4149-73* Bakar. Odredjivanje otpornosti na vodoničnu krtost.
- 519-77 *u zamenu za RS 148-65* Hidrodovodi i pneumodovodi. Nominalna brzina okretanja
- 520-77 *u zamenu za RS 150-74* Hidrodovodi. Nominalni prohod tečnosti.
- 487-77 *u zamenu za RS 4104-73* Liveno gvoždje i čelik. Metoda hemijske analize. Opšti zahtevi.
- 464-77 Etilen za polimerizaciju. Tehnički zahtevi. Pakovanje, markiranje, transportovanje i čuvanje.
- 445-77 *u zamenu za RS 1115-67* Celuloza. Izbor proba
- 433-77 *u zamenu za RS 3979-73* Reagensi. Odredjivanje neisparljivog ostatka.
- 565-77 Šlifovani zglobni konusni krugovi. Osnovne mere.
- 525-77 *u zamenu za RS 640-74* Hidrodovodi. Nominalne radne zapremine.
- 425-77 Francuski razvrtači za cevne cilindrične navoje. Osnovne mere.
- METODSKA UPUTSTVA*
- 39-77 Liveno gvoždje, ferolegure, čelik i legure na bazi gvoždja. Cifarsko obeležavanje maraka.
- 37-77 Metrologija. Sistem standardnih obrazaca SEV. Organizacija ispunjavanja kružne analize, ocene i statistička obrada njenih rezultata za ciljeve atestacije SO hemijskog sastava supstanci i materijala.
- 518-77 *u zamenu za RS 146-74* Hidrodovodi i pneumodovodi. Nominalni pritisak.
- 417-77 Noževi za revolver-strugove pregradni oslonačni sa pločicom od tvrde legure. Osnovne mere.
- 416-77 Noževi za revolver-strugove pregradni pravi sa glavnim uglom u ravni od 75° sa pločicom od tvrde legure. Osnovne mere.
- 422-77 Ručni razvrtači za cevne cilindrične navoje. Osnovne mere.
- 311-76 Osnovne norme zamenljivosti. Cilindrični pužasti prenos. Tolerancija.

novе knjige

ZBIRKA STANDARDA ZA ANALIZU GASOVA
(Recueil de normes d'analyse des gaz)

Izdavač: AFNOR, Tour Europe, Cedex 7, 79080
Paris La Défense

Cena: 130 franaka

Izašlo je iz štampe prvo izdanje "Zbirka standarda za analizu gasova, 1977." u izdanju AFNOR-a. Ova zbirka francuskih standarda obrađuje različite analize gasa. Ona sadrži:

- opšti standard o terminologiji (obuhvata 227 termina)
- 10 standarda koji određuju metode pripreme standardnih smeša gasova
- 6 standarda koji opisuju opšte metode analize (apsorpcija intracrvenih zraka nedispergovanih, spektrometrija mase, hromatografija gasa, kulometrija, elektroprovodnost, kolorimetrija)
- 8 standarda za primenu različitih metoda za doziranje sumpordioksida, ugljenmonoksida i prirodnog gasa
- 10 standarda o ventilima boca za gas
- 6 standarda o opštem hemizmu
- 7 standarda u odnosu na higrometriju
- 5 standarda u odnosu na zagadjivanje atmosfere

*Normalisation française,
decembre 1977*

ZBIRKA STANDARDA
USLOVI ISPITIVANJA MAŠINA ALATKI
(Recueil de normes Conditions d'essais des machines-outils)

Izdavač: AFNOR, Tour Europe, Cedex 7, 92080
Paris La Défense

Cena: 140 franaka

Svi ovi standardi se odnose na mašine alatke od oplemenjenog metala. Ova zbirka je izdata 1977. godine i sadrži 13 standarda o uslovima ispitivanja mašina za drvo. Veličina ovih standarda odgovara ISO standardima i preporukama EUMABOIS za mašine za drvo.

Prikazani su različiti tipovi mašina među kojima su glodalice, blanjalice, za radiološko bušenje, za izradu zavoja, stubova itd.

Novi standardi se odnose na terminologiju, na uslove ispitivanja mašina sa revolver glavom, za frezovanje i izradu žlebova sa horizontalnom glavom, nosača predmeta i dr.

Kao i prethodno izdanje i nova zbirka je istog formata kao originalni standard.

*Normalisation française,
novembre 1977*

Izašli su iz štampe sledeći katalogi:

ISO KATALOG ZA 1978. GODINU
(ISO Catalogue 1978)

Izdavač: ISO, Central Secretariat, 1 rue de
Varembé, CH-1211 Geneve 20, Suisse

Cena: 45 Fr.s.

Katalog je štampan uporedno na francuskom i engleskom jeziku.

UTE KATALOG ZA 1978. GODINU
(UTE Catalogue 1978)

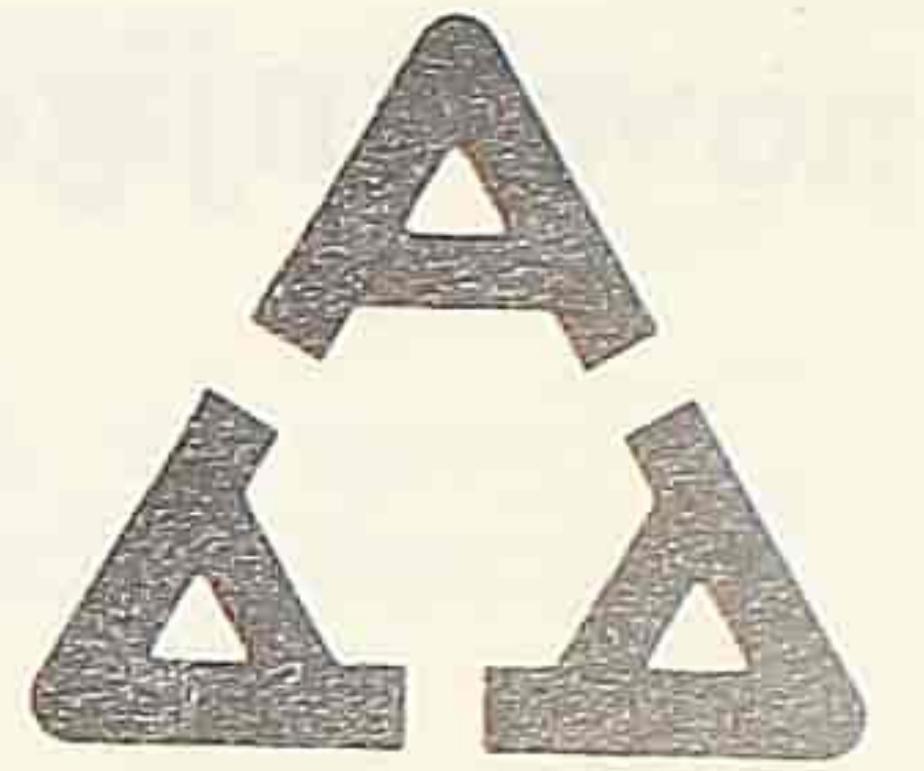
Izdavač: Union technique de L'Electricite,
12 place des Etats-Unis, 75783 PARIS
CEDEX

NORVEŠKI KATALOG STANDARDA ZA 1978. GODINU
(Norsk Standard Katalog 1978)

Izdavač: Norges Standardiseringsforbund,
Haakon VII's gate 2, Oslo 1

Cena: P 158

atestni znak

Na osnovu zvanično objavljenog konkursa za idejno rešenje atestnog znaka, Komisija koju je formirao Jugoslovenski zavod za standardizaciju predložila je tri rada za otkup, od kojih je usvojeno rešenje *jedinstvenog jugoslovenskog atestnog znaka*, čiji su izgled i konstrukcija dati kako je prikazano na slikama.

Atestni znak je uradjen tako da zadovoljava postavljene tehničke i estetske uslove: jednostavne je konstrukcije i oblik mu daje mogućnost primene na svim površinama i različitim prostorima; pogodan je za sve vrste primena sa mogućnostima upisivanja i dopisivanja; može se vrlo lako nanositi utiskivanjem i otiskivanjem.

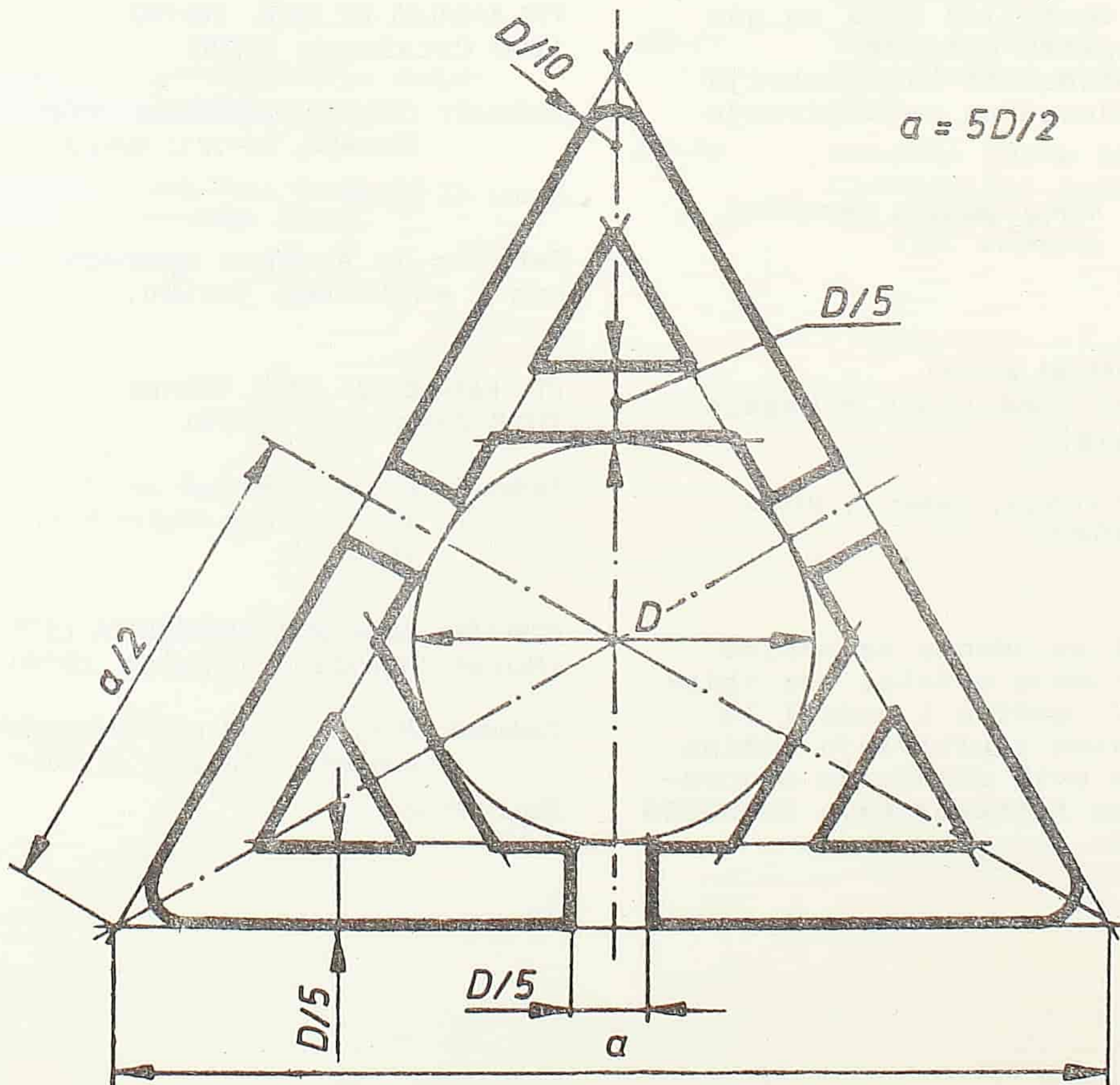
Upotreba atestnog znaka mora biti u skladu sa propisom direktora Jugoslovenskog

zavoda za standardizaciju i njime se mogu označavati samo proizvodi koji ispunjavaju odredbe člana 82. Zakona o standardizaciji odnosno proizvodi koji podležu obaveznom atestiranju pod uslovom da su atestirani i da ispunjavaju propisane uslove.

Način označavanja atestnim znakom se određuje propisom o obaveznom atestiranju za odgovarajući (odnosni) proizvod.

Atestni znak moraju koristiti proizvođači za označavanje svojih proizvoda (ako je za njih propisana obaveza atestiranja), na osnovu izdatog atesta Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju ili od njega ovlašćene organizacije.

Propis o izgledu i upotrebi atestnog znaka biće objavljen u "Službenom listu SFRJ".

poziv na saradnju

U cilju obaveštavanja svih zainteresovanih za rad na izradi standarda i drugih tehničkih propisa, kao i šire javnosti zainteresovane za razvoj standardizacije, Jugoslovenski zavod za standardizaciju izdaje dva glasila: "JUS - informacije" i bilten "STANDARDIZACIJA".

U JUS informacijama koje izlaze svakih petnaest dana objavljuju se kratke novosti koje treba brzo da stignu do saradnika, kao što su sazivi stručnih komisija na zasedanja, objavljivanje predloga standarda i drugih akata za javnu diskusiju, sastanci međunarodnih organizacija i dr.

Što se tiče biltena "STANDARDIZACIJA" koji izlazi kao dvomesečno izdanje, on je, pored raznih obaveštenja iz oblasti rada na standardizaciji, u manjem obimu objavljiavao i kraće članke koji

su obradivali pojedine probleme iz oblasti standardizacije. Želeći da se o standardizaciji i njenom značaju i problemima svestranije i studiozije piše i raspravlja, Zavod je usvojio novu koncepciju prema kojoj će bilten imati stalne rubrike za pojedine aspekte standardizacije, date u daljem tekstu. Da bi se ova koncepcija uvela u život, potrebna je saradnja većeg broja stručnjaka iz privrede i nauke, koji se bave problemima standardizacije. Jedino se na ovaj način može ostvariti efikasna informisanost i pomoći u obrazovanju kadrova u oblasti standardizacije.

Imajući u vidu značaj dosadašnjeg doprinosa saradnika Zavoda na izradi jugoslovenskih standarda i drugih propisa pozivamo sve zainteresovane da svojim člancima i prilozima pomognu da se nova koncepcija uspešno ostvari.

nova koncepcija biltena „standardizacija”

Bilten će imati sledeće osnovne rubrike:

Rubrika 1 - Uvodni članak

Aktuelna pitanja: programi, razvoj i politika standardizacije u Jugoslaviji; standardizacija u sklopu plana naše zemlje: koordinacija standardizacije, društveni dogovor itd.

Rubrika 2 - Standardi i propisi u Jugoslaviji

Programi, analize prioriteta, ekonomska opravdanost, prikazi, rešenja, strana i domaća iskustva, primena standarda, tehnički aspekti.

Rubrika 3 - Kvalitet i atestiranje

Propisi, standardi, sistemi, sprovedbene sistema, rešenja, međunarodni sistemi, uklapanje u međunarodne sisteme, problemi u primeni.

Rubrika 4 - Međunarodna i regionalna standardizacija

Politika, programi, analize, principi, učešće u radu, praksa itd.

Rubrika 5 - Primena propisa i standarda

Praksa, problemi, tumačenja, inspekcija kvaliteta itd.

Rubrika 6 - Informacije o standardizaciji

Principi i način rada nacionalne, granske i interne standardizacije, informisanje na području standardizacije i program i praksa u obrazovanju kadrova.

Rubrika 7 - Objavljeni jugoslovenski standardi i propisi

Rubrika 8 - Ovlašćivanje organizacija i atesti

Rubrika 9 - Objavljeni međunarodni standardi

Rubrika 10 - Aktivnosti u oblasti standardizacije

Materijal za bilten treba pripremiti na sledeći način:

- Uz rukopis treba poslati: podatke o literaturi koja je korišćena; podatke o autoru; crteže, tabele, fotografije, opise i legende ispod crteža, ako postoje.
- Veličina članaka može iznositi najviše 15 kucanih strana, uključujući tabele.
- Rukopisi se kucaju mašinom i dostavljaju u dva primerka. Pri kucanju koristiti prored i ostaviti marginu.

- Članci moraju biti jezički i stilski doterani. U tekstu treba koristiti usvojenu stručnu terminologiju izbegavajući skraćenice, sem uobičajenih. Veličine i mere moraju biti u skladu sa zakonom o jugoslovenskim standardima.
- Crteži i fotografije moraju biti jasni i pogodni za reprodukciju; trebalo bi da su radjeni tušem na belom papiru. U tekstu je potrebno (brojevima crteža ili fotografija) označiti mesto gde dolazi crtež ili fotografija. Uredništvo biltena zadržava pravo da zavisno od tehničkih mogućnosti izvrši raspored slika ili fotografija. Označavanje mesta tabela u tekstu, ukoliko su zasebno dostavljene, vrši se na isti način kao i za crteže.
- Naslove i medjunaslove treba posebno istaći. Isticanje u tekstu izvršiti podvlačenjem odnosnih reči ili rečenica.

Rukopisi se dostavljaju na adresu:

Jugoslovenski zavod za standardizaciju
 - Urednik biltena
 Slobodana Penzića-Kreuna 35
 11000 Beograd

Svaki objavljeni rad se honorise prema internom aktu Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju. Visina honorara je:

- Stručni članak iz oblasti standardizacije i drugih naučno-tehničkih oblasti po pitanjima standardizacije 2.000
- Stručni prikazi iz oblasti standardizacije 1.400
- Prevodi članaka stranih autora iz oblasti standardizacije 1.100
- Prikazi rada tehničkih komiteta i medjunarodnih skupova iz oblasti standardizacije 1.000
- Prikazi publikacija iz oblasti standardizacije 700

Visina honorara se odnosi na jedan autorski tabak.

41

428/1978

700025950.1, 1/2

CO